

Г О Д И Ш Н И К
НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Философски факултет

Библиотечно-информационни науки

A N N U A L
OF SOFIA UNIVERSITY
“ST. KLIMENT OHRIDSKI”

Faculty of Philosophy

Library and Information Science

Том/Volume 11

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ST. KLIMENT OHRIDSKI UNIVERSITY PRESS
СОФИЯ • 2019 • SOFIA

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

доц. д-р МИЛЕНА МИЛАНОВА (главен редактор)
доц. д-р ДЕСИСЛАВА ЛИЛОВА (отговорен редактор за т. 11)
проф. дфн ОЛЯ ХАРИЗАНОВА
проф. дфн БОРЯНА ХРИСТОВА
проф. дфн ИВАНКА МАВРОДИЕВА
проф. д. изк. СИМЕОН НЕДКОВ
проф. д-р КРАСИМИРА ДАСКАЛОВА
доц. д-р ЕЛИЦА ЛОЗАНОВА-БЕЛЧЕВА
доц. дн ЦВЕТАНКА ПАНЧЕВА
доц. д-р ИЛКО ПЕНЕЛОВ

СЕКРЕТАР
ВЕСЕЛА ЦОКЕВА

© Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Философски факултет
2019

ISSN 1313-4256

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪВРЕМЕННО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ

<i>Ели Попова. ВЪЗДЕЙСТВИЕ И РЕЗУЛТАТНОСТ НА БИБЛИОТЕКАТА В СЪВРЕМЕННИТЕ ИЗМЕРЕНИЯ НА ИНСТИТУЦИЯТА И НЕЙНИЯ ПЕРСОНАЛ.....</i>	7
---	---

ИНФОРМАЦИОННА НАУКА

<i>Елица Лозанова-Белчева. В ТЪРСЕНЕ НА БЪЛГАРСКИ СПИСАНИЯ С ИМПАКТ ФАКТОР В ПЛАТФОРМАТА WEB OF SCIENCE.....</i>	39
--	----

ИНФОРМАЦИОННИ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

<i>Оля Харизанова. КИБЕРСИГУРНОСТ VS. КИБЕРПРЕСТЪПНОСТ: ПЕЧЕЛИВШИ И ГУБЕЩИ .....</i>	77
--	----

ИНФОРМАЦИОННА КУЛТУРА

<i>Иванка Мавродиева. ДИГИТАЛНА ГРАМОТНОСТ: ХАРАКТЕРИСТИКИ, ПРОЯВЛЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ.....</i>	93
---	----

CONTENTS

CONTEMPORARY LIBRARIANSHIP

<i>Eli Popova</i> . IMPACT AND EFFECTIVENESS OF THE LIBRARY IN THE MODERN DIMENSIONS OF THE INSTITUTION AND ITS STAFF	7
--	---

INFORMATION SCIENCE

<i>Elitsa Lozanova-Belcheva</i> . LOOKING FOR BULGARIAN JOURNALS WITH IMPACT FACTOR IN WEB OF SCIENCE'S JOURNAL CITATION REPORTS..	39
---	----

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

<i>Olya Harizanova</i> . CYBERSECURITY VS. CYBERCRIME: WINNERS AND LOSERS	77
--	----

INFORMATION CULTURE

<i>Ivanka Mavrodieva</i> . DIGITAL LITERACY: FEATURES AND PERSPECTIVES	93
--	----

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
Библиотечно-информационни науки
Том 11, 2019

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF PHILOSOPHY
Library and Information Science
Volume 11, 2019

СЪВРЕМЕННО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ

CONTEMPORARY LIBRARIANSHIP

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Библиотечно-информационни науки

Том 11, 2019

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF PHILOSOPHY

Library and Information Science

Volume 11, 2019

ВЪЗДЕЙСТВИЕ И РЕЗУЛТАТНОСТ НА БИБЛИОТЕКАТА В СЪВРЕМЕННИТЕ ИЗМЕРЕНИЯ НА ИНСТИТУЦИЯТА И НЕЙНИЯ ПЕРСОНАЛ

ЕЛИ ПОПОВА

Ели Попова. ВЪЗДЕЙСТВИЕ И РЕЗУЛТАТНОСТ НА БИБЛИОТЕКАТА В СЪВРЕМЕННИТЕ ИЗМЕРЕНИЯ НА ИНСТИТУЦИЯТА И НЕЙНИЯ ПЕРСОНАЛ.

Студията разглежда въздействията и резултатността, които библиотеката създава за общностите и индивидуалните потребители. Нов поглед върху механизмите за утвърждаването на библиотечната институция сред съвременните публични институции, насочва към компоненти, които да бъдат използвани за изграждането и укрепването на нейния авторитет и обществен престиж. Изказаните становища се базират на тенденциите в представянето на библиотеката, както и върху теорията на организацията, организационното поведение и организационната култура. Посочените въздействия разкриват пазарната ниша за библиотечните продукти и услуги и, главно, очертават нов подход за видимостта на библиотеката в съвременния свят.

Ключови думи: библиотеки, въздействие, персонал, резултатност, услуги.

Eli Popova. IMPACT AND EFFECTIVENESS OF THE LIBRARY IN THE MODERN DIMENSIONS OF THE INSTITUTION AND ITS STAFF.

The research paper points at the values that the library creates for communities and individual users. A new look at the mechanisms for establishing the library institution among contemporary public institutions leads to components that can be used to build and strengthen its authority and public prestige. The expressed opinions are based on trends in library performance, as well as on organizational theory, organizational behavior, and organizational culture. These values open up the market niche for library products and services and, above all, outline a new approach to the visibility of the library in the modern world.

Keywords: libraries, staff, value, services.

*„Хората с добро самочувствие дават добри резултати.“
(НОВИЯТ ЕДНОМИНУТЕН МЕНИДЖЪР /
Кен Бланчард, Спенсър Джонсън)*

Водещо място в човешката цивилизация заемат книгите и четенето. Осъществяването на прогреса се дължи на постоянното усвояване, прилагане и развитие на знанието, постигнато от всяко следващо поколение и запазено в документалното наследство, съхранявано в библиотеката. Такава е мисията ѝ в нейната хилядолетна история. В библиотеката и чрез библиотеката, чрез четенето, се осъществява връзката между поколенията през пространството и времето. Библиотеката, в качеството си на обществен феномен, е подвластна на законите, движещите сили и определящите характеристики на обществените парадигми, които задават модели в технологичното и организационното ѝ битие на публична информационна институция. Понятието „библиотека“ запазва своята същност и мисия, но се обогатява, разширява и допълва под въздействието на променящия се свят на книгите, документите, информацията, обмена на духовни и интелектуални идеи, на развиващото се потребление на материални и нематериални продукти. Създаването на обществената полезност на институцията – индивидуална, групова и обща, зависи от редица фактори, сред които водещо място заемат специалистите в библиотеката. Качеството на техния труд стои в основата на доброто изпълнение (usability) на функциите, задачите и реалното въздействие на институцията.

Двадесет и първи век е, и ще бъде време на „непредвидима и непрогнозируема динамика“. Изследователите свързват очакванията си в развитието на трудовите отношения с последствията от осъществяването на „шестата технологична вълна“, носеща в себе си редица „свърхнови“ технологии – нанотехнологии, биотехнологии, социално-организационни технологии, космически технологии, ново издание на информационните технологии и други, чрез които човечеството си проправя път към новата пост-индустриална социо-технологична платформа“. Моделите на трудови отношения претърпяват коренна промяна, която все повече и повече ще се разраства и ще обхваща всичките им компоненти. Нови форми придобиват взаимоотношенията „човек-организация“, като „нараства качествено относителният дял на т.нар. „задачи по усъвършенстването“ спрямо „текущите задачи“. В теорията на стратегическото развитие на човешките ресурси значимостта на хората с техните пълни характеристики на личности и професионалисти заема водещо място по отношение успеха на организациите. „Иницирирането и развитието на творческия потенциал на организационните сътрудници, независимо от начина на

тяхната интеграция с организацията, се превръща в ключов организационен капитал¹.

Обект на настоящата студия е един от основните елементи, формиращи резултатност на библиотеката и нейните услуги – човешкият фактор. В теориите за управление на човешките ресурси след 80-те години на XX в., ролята на човека в трудовите дейности носи качествено нови оценки. В духа на определянето на хората като водещ капитал за всяка организация, обвързването на резултатността на библиотечната институция с развитието на персонала звучи актуално. Осмислянето на механизмите и посоките на тази обвързаност оформят научно-изследователски проблем с теоретична значимост и практическо приложение.

Недостатъчно е проучена зависимостта на перспективите на съвременната библиотека в новото ѝ видово разнообразие, доминирано от технологиите, от потенциала и подготовката на специалистите, които правят ефективното ѝ присъствие в дигиталния свят възможно и реално. Степента на тази обвързаност е определяща по отношение на полезността на библиотеката, т.е. на нейните въздействия. Що се отнася до практическата полза, то яснотата на съотношенията би дала възможност развитието на персонала да се насочи в подходяща посока (обща за сектора и конкретна за всяка библиотека), за да работи по-ефективно за повишаването на библиотечната резултатност. От казаното по-горе следва, че въздействието на библиотеката, за кодирано в целите, правилата и процесите на нейното ползване, изисква сложно съчетаване на принципи, методи и форми на общуване между потребителите и библиотекарите. В тези процеси съществуват както алгоритми, приложими за по-голям брой извършвани от библиотеката дейности и услуги, така и достатъчно количество уникални по своето протичане ситуативни отношения на реализация на тяхното въздействие. При пълноценно изпълнение на нейните основни функции библиотеката реализира резултатност чрез:

Информационна функция – съдейства за издирването, прилагането и управлението на информацията при решаването на реалните проблеми на личността и обществото.

Образователна функция – оказва подкрепа на потребителите в рамките на формалното, неформалното образование и самообразованието, в развитието на изследователската и научната област.

Рекреативна функция – има широка и разнообразна роля в пълноценното организиране на свободното време, четенето за забавление и удоволствие, за общуване между хората.

---

¹ Стефанов, Нако. Трудови отношения и управление на „организационния човек“ – взаимодействия, тенденции и перспективи. В: *Управление на човешките ресурси*. София: НБУ, 2014, с. 52–53.

Културна функция – библиотеката има свое място в утвърждаването на културен модел, в постигането на определени стандарти и нива в общата култура на поколенията в рамките на определена обществена парадигма, за развитието на личности, общности и обществото като цяло.

Въздействието на съвременната библиотека се изразява в постигането на по-богата палитра от цели, сред които:

- да приобщи новите технологии към инструментариума за осъществяване на пълноценно и гъвкаво развитие на обслужването на потребителите;
- да съдейства за създаването на високоефективни научни и изследователски пространства;
- да подпомага учебния и образователен процес като създава подкрепяща, творческа и ефективна среда в помощ на модерното образование на всички нива;
- да създава устойчиви и разностранни партньорства;
- да формира устойчиви общности;
- да гради положителен имидж чрез адаптиране към промените във всички сфери на обществения живот и създаване на възможности за информационно осигуряване и обслужване;
- да участва в развитието на отделната личност, групите и общностите;
- да разработва иновативни услуги и др.

Резултатността на библиотеката може да се дефинира като степен на полезност на услугите на конкретна библиотека, достатъчна за удовлетворяване на информационните потребности на конкретните ѝ потребители. Релевантните услуги на библиотеката, предоставени оперативно и навреме, по най-удобния за ползвателите начин е формулата за въздействие и резултатност на всяка библиотека. Много от негативните оценки, които институцията получава се основават на несъответствието на предлаганите от библиотеката услуги и потребностите на конкретната общност.

Съвременните библиотечни дейности са доминирани от новите информационни и комуникационни дейности. Промяната води към различни модели на работа, на поведение и обслужване на потребителите, на присъствие и видимост на библиотеките. Виртуалната среда става все по-активно пространство за реализация на библиотечни услуги. Видовете библиотеки – електронни, виртуални, хибридни, както и традиционни с добавени и усвоени нови средства за формиране и изпълнение на услугите, се развиват като допълват, разширяват и адаптират въздействието на библиотеката върху потребностите на съвременните потребители, като я превръщат в интелектуално пространство за обучение, образование, общуване и творчество.

В по-общ контекст в центъра на вниманието е модерното разбиране относно мястото на съвременната библиотека сред публичните информационни системи. То изпълва с ново съдържание професионалната подготовка и поведение на библиотечните специалисти и, което е особено важно, изгражда

готовност и проактивност спрямо промените. Промените засягат основите на библиотекознанието, без да променят неговата същност. Нека използваме един много показателен пример.

Петте закона на Ранганатан за библиотечната наука гласят:

Книгите са за ползване.

За всеки читател – подходяща книга

За всяка книга – подходящ читател

Пестете времето на читателя!

Библиотеката е развиващ се организъм.

Законите, създадени от Ранганатан действат и в новата информационна среда и запазват своята същност, като се формулира „ново звучене на действието им в електронна среда“². В статия, посветена на 120 години от рождението и 40 години от смъртта на големия учен, Елена Янакиева³ прави интересен обзор на интерпретациите на петте закона в съвременното библиотекознание. Независимо от промените на средата, от повсеместното навлизане на технологиите в информационния обмен и комуникациите, петте принципа не са загубили своето значение. Напротив, те отразяват неизменно ценностите, мисията и смисъла на съществуване на модерните библиотеки, създаваните нови технологични средства за разпространяване на информация и комуникация. Ето няколко примера на осъвременени формулировки на законите, взети от посочената статия:

1. Уеб ресурсите са за употреба.
2. За всеки потребител – подходящ ресурс.
3. За всеки уеб ресурс – подходящи потребители.
4. Пестете времето на потребителите.
5. Уеб е развиващ се организъм⁴.

Янакиева проследява промените във формулирането на основните принципи на библиотекознанието и допълнителната резултатност, която им придават съвременни автори от цял свят. Цитираните вече М. V. Cloonan и John Dove разширяват смисъла на законите по следния начин:

1. Книгите са за ползване, т.е. осигурете използването на книгите/осигурете достъпност на онлайн ресурсите, където и когато са нужни.

---

² Cloonan, M., Dove, John. Ranganathan Online. In: *Library Journal*, 2005, Vol. 130, Issue 6, pp. 58–60. Достъпно от: <http://www.libraryjournal.com/article/CA5112179.html>. Цит. по: Янакиева, Елена. Законите на библиотекознанието от създаването им до днес. В: *Библиотека* [онлайн], 2012, № 6, с. 24. [Прегледан на 15.02.2018]. Достъпно от: http://www.nationallibrary.bg/wp/wp-content/uploads/2016/12/Biblioteka_6_2012.pdf

³ Янакиева, Елена. ..., с. 24.

⁴ Noruzi, A. Application of Ranganathan's Laws to the Web. В: *Webology*, 2004, Vol. 1, Issue 2. Достъпна на адрес: <http://www.webology.ir/2004,v1n2/a8.htm>. Цит по: Янакиева, Елена. ..., с. 23.

2. За всяка книга – подходящ читател, т.е. премахнете бариерите пред ползването на книгите/премахнете пречките, които затрудняват ефективното използване на електронните ресурси.

3. За всеки читател – подходяща книга, т.е. отворете хранилищата и помогнете хората да намерят това, което им е нужно/интегрирайте електронните ресурси в уеб сайтовете на библиотеките/институциите, направете ги лесно достъпни.

4. Пестете времето на читателя, т.е. създайте подходящи каталози, чрез които читателят бързо да открива книгите, осигурете мета търсене в електронните ресурси и възможности за навигиране.

5. Библиотеката е развиващ се организъм, т.е. разглеждайте библиотеката като част от по-голяма развиваща се общност, предлагайте 24/7 достъп по всяко време и отвсякъде до библиотеките и до интернет.

Библиотечната институция стои високо в ценностната система на образования елит във всички епохи от човешката история. Образованите граждани на нацията въвеждат и утвърждават нейния просперитет, подчинен на общочовешките ценности. Тяхното мнозинство обуславя високи стандарти на поведение и мотивация в личностната реализация и признаване на моралните и етични норми в обществената среда. Четенето е сред ценностите на тази прослойка и тяхното доминиране гарантира висока оценка на образованието и културата. Издигането му в обществена и индивидуална ценност предполага утвърждаването на модели на поведение и отношения, което е залог за обществено здраве (в смисъл на здравословна обществена среда) и национален просперитет. Така резултатността, създавана и разпространявана от библиотеките придобива още по-висока обществена значимост.

Няма библиотека, колкото и голяма и развита да е тя, която би могла да реагира на всяка новост в технологиите. Отделните видове библиотечни мрежи избират приоритети, свързани с техните мисии и основни задачи, а конкретните библиотеки отговарят на предизвикателствата на външната среда според условията, в които функционират, според характеристиките на вътрешно-библиотечните компоненти, в това число професионалния капацитет, с който разполагат. През последните две десетилетия на XXI в. са публикувани редица изследвания и статии за бъдещето на библиотеките и библиотечното дело. D. Dorner, J. Campbell-Meier, I. Seto установяват, че за периода 2011 – началото на 2016 г. в професионалната и научна литература са се появили повече от 500 статии с изрази „бъдещето на библиотеките“ или „бъдещето на библиотечното дело“⁵. Mathews⁶ обяснява това с новата роля на библиотеките и библио-

---

⁵ Dorner, D., Campbell-Meier, J., Seto, I. Making sense of the future of libraries. In: *IFLA Journal*, 2017, Vol. 43, Issue 4, pp. 321–334. Цит. по: Редькина, Н. С. Мировые тенденции развития библиотек: Оптимизм vs пессимизм (По материалам зарубежной литературы). Часть 1. В: *Библиосфера*, 2018, № 41, с. 87–94.

⁶ Mathews, B. Librarian as futurist: changing the way libraries think about the future. In:

текарите – доколкото библиотекарите се опитват да намерят своята нова роля в дигиталната среда. През второто десетилетие на XXI в. е инициирана вълна от проекти с название „Бъдещето на библиотеките“, анонсирани от национални асоциации и международни организации. Българската библиотечно-информационна асоциация (ББИА) е сред професионалните организации, които активно търсят новата визия на библиотеките и библиотечните специалисти. Асоциацията изучава и разпространява най-доброто от световния опит сред българската професионална общност. Организираните семинари, конференции, срещи на различни равнища, публични лекции с видни представители на библиотечната гилдия са само част от богатата дейност на ББИА в полза на бъдещето на българските библиотеки.

• *Концепцията Библиотека 4.0* е свързана с развитието на уеб технологиите, които променят предпочитанията и потребностите на хората. Изследователите на бъдещето на библиотеките утвърждават, че успешната библиотека ще бъде тази, която „може да се настрои към локалните потребности на своята общност“⁷. През двете десетилетия на XXI в. е постигнат значителен напредък по отношение визията на отделните типове и видове библиотеки и адаптацията им към съвременната цифрова ера. За националните библиотеки се предполага, че „ще могат да приемат нови роли в рамките на националните инфраструктури, участвайки в разработката на национални и международни стандарти за съвместимост и разпространение на научни издания в допълнение към техните традиционни функции по осигуряването на дългосрочен достъп и съхранение на информацията“⁸. Относно развитието на академичните* библиотеки мненията са много разнопосочни и обхващат голяма амплитуда от твърдения: от убеждението, че те отмират⁹ до оптимистични възгледи за тяхната нарастваща роля за развитието на образованието и науката в съвременния свят. Повечето от публикациите отразяват вярата на авторите си във възможностите на академичните библиотеки да предвидят потребностите на

Libraries and Academy, 2014, Vol. 14, Issue 3, pp. 453–462. Цит. по: **Редькина**, Н. С. Мировые тенденции ... Часть 1. ..., с. 87–94.

⁷ **Varnum**, K. J. Predicting the future: library technologies to keep in mind. In: *International Information and Library Review*, 2017, Vol. 49, Issue 3, pp. 201–206. Цит. по: **Редькина**, Н. С. Мировые тенденции ... Часть 1. ..., с. 87–94.

⁸ **Maricevic**, M. National libraries and academic books of the future. In: *The academic books of the future*. London, 2016, pp. 57–65. Цит. по: **Редькина**, Н. С. Мировые тенденции развития библиотек: Оптимизм vs пессимизм (По материалам зарубежной литературы). Часть 2. В: *Библиосфера*, 2019, № 1, с. 49–58.

* Този вид библиотеки в различни страни и публикации се наричат академични или университетски библиотеки.

⁹ **Sullivan**, B. T. Academic Library Autopsy Report, 2050. In: *The chronicle of higher education* [online]. 2011. Available from: <https://www.chronicle.com/article/Academic-Library-Autopsy/125767>. Цит. по: **Редькина**, Н. С. Мировые тенденции ... Часть 1. ..., с. 88.

академичните общности и да разработят иновативни начини за тяхното удовлетворяване¹⁰. Успешното бъдеще на академичните библиотеки се свързва с огромните ресурси, които тези библиотеки притежават: монографии, списания, БД и др. и които имат значение за осигуряването на високоефективна изследователска среда. Мобилните устройства, електронните ресурси, уеб архивите, големите данни, изследователските данни, технологиите на свързаните данни, социалните медии, виртуалната реалност променят изискванията на потребителите, но стоят устойчиво и във вниманието на библиотеките и в техните стратегически планове за промяна на дейностите и услугите, съобразно тези потребности.

За обществените библиотеки бъдещето изглежда по-ясно. W. White предполага, „че обществените библиотеки ще претърпят значителни промени в структурите, услугите, технологиите и управлението, съхранявайки своите функции и фундаменталните направления на дейност“¹¹. Според L. Herrera¹² „обществените библиотеки успяват да се адаптират към измененията в технологиите, демографията, икономиката и културата“. И това, което е особено важно при работата в настоящето са новите компетенции на библиотечните специалисти, които авторът изследва и откроява сред тях пет елемента, свързани със съвременната библиотека: вдъхновяващият опит, предизвикващ любопитство и стремеж към обучение; сградите, които стават места за реализацията на този опит; високотехнологичната среда; съхраняване и разпространяване на културното наследство и постоянната подготовка към бъдещи промени.

Бъдещето на обществените библиотеки се свързва с тяхното разкриване като място за творчество и креативност, където хората се срещат, общуват, генерират и споделят нови идеи и с помощта на технологиите заедно правят нови неща, създават и творят. Обществените библиотеки поемат своите отговорности и по отношение на разпространяването на образователни ресурси и услуги в областта на дигиталната грамотност (обществените библиотеки на САЩ работят особено активно в тази посока). Противно на схващанията, че библиотеките отмират, заместени от технологиите, в библиотеките навлизат технологиите за „умни здания“, продължават да се строят библиотечни сгради, които предлагат на потребителите си физическо пространство не само

---

¹⁰ **Schöpfel**, J. Six Futures of academic libraries. In: *The end of wisdom? The future of libraries in a digital age*. Amsterdam, [etc.], 2016, pp. 123–128. DOI: 10.1016/B978-0-08-100142-4.00013-0. Цит. по: **Редькина**, Н. С. Мировые тенденции Мировые тенденции ... Часть 2. ..., с. 50.

¹¹ **White**, W. Libraries and research: five key themes for sustainable innovation in strategy and services. In: *New Review of Academic Librarianship*, 2017, Vol. 23, Issue 2/3, pp. 85–88. Цит. по: **Редькина**, Н. С. Мировые тенденции ... Часть 2. ..., с. 49–58.

¹² **Herrera**, L. The paradox and the promise: perspectives on the future of the public libraries. In: *Public Library Quarterly*, 2016, Vol. 35, Issue 4, pp. 267–275. Цит. по: **Редькина**, Н. С. Мировые тенденции ... Часть 2. ..., с. 49–58.

за достъп до информация, но и за социални контакти, общуване и взаимодействие на хората, уморени от опосредствана и дигитална комуникация, непосредствено един с друг. Към създаването на комфортни условия за това са насочени усилията и вниманието към вътрешния интериор и дизайн на библиотечното пространство.

Четенето в съвременните условия се подчинява на качествено различни обстоятелства, условия, налични канали, форми и формати за общуване. Ежедневието на хората е доминирано от постоянен обмен на съобщения, поемане и интерпретация на огромен обем от различна по съдържание и форма информация. Ролята на библиотеките в развитието на модерни читателски модели към момента бележи развитие и промяна, но запазва своята същност и значение. Основания за подобно твърдение дават добрите практики по света, които все още утвърждават библиотечната институция като адаптивна към променящото се общество, запазваща своите методи на въздействие на образователен, културен и информационен център. Всеки читател има уникални характеристики, базирани на неговата социална принадлежност, образователно равнище, личностни качества и култура на четене. В адаптацията на личността към определена социо-културна среда четенето играе решаваща роля. То е част от образователните и самообразователните механизми за въвеждането на определени норми на поведение в индивидуалните ценности и мотиви за участие в обществения живот. Същевременно в резултат на усвоените социални норми и опит индивидът упражнява въздействие върху средата, в която протича неговия живот. Редица изследователи¹³ посочват, че четенето може да се разглежда през различни перспективи – като социален феномен и индивидуални практики. Поли Муканова въвежда понятието институционален читател, като го обвързва с развитието на феномена библиотека. В редица трудове на изследователите на четенето и историята на книгата са представени и произтичащите връзки и влияния между четенето и библиотеката, анализирани са читателски практики. В библиотеката четенето е индивидуален процес, който протича в съзнателно организирана среда за обществено ползване на книгите, респективно на библиотечните документи, в която има посредник между документите и потребителите – библиотекарят. В условията на мрежовото общество и облачните технологии, когато за библиотеките съществуват технологични възможности за предлагане на всички услуги в една интегрирана система с новите поколения информационно-търсещи системи (ИТС), този библиотекар вече е в разнопосочни роли на обучител, посредник, помощник, висококвалифициран сътрудник за издирване, оценка и използване на информацията. Съвременната технологична среда се променя много динамично, а

---

¹³ **Муканова, Поли.** *Четенето и читателите в българското общество (1878–1944): Институцията библиотека.* Дисертационен труд. София: Софийски унив. „Св. Климент Охридски“, 2013, с. 13.

заедно с това се изменят видът документи и типът информация, които се предоставят на библиотеките. От своя страна те имат ангажимента да предоставят не само информация, съответстваща на потребностите на хората, но и да я предоставят на устройство и във формат, предпочитан от потребителите.

В посока на изложеното по-горе библиотечните специалисти следва да познават съвременните потребители в многостранните им характеристики – общи, групови и индивидуални, за да насочват адекватно своите усилия към покриване на изискванията и очакванията на публиките към библиотечната институция. Нещо повече, в разнообразието и динамиката на днешния свят хората търсят предизвикателства. Привличането на вниманието им от една хилядолетна институция е трудно. Трябва да се преодоляват редица бариери – на недоверие и пренебрежение, на формирано се негативно мнение за библиотеките като отживелица, като консервативни и отмиращи сенки, принадлежащи на миналото. Битката за утвърждаване и достойно присъствие в дигиталния свят е ежедневно усилие, всеотдайна професионална работа и постоянно доказване в съревнование с непрекъснато нови и нови конкуренти на информационния пазар. Преодоляването на трудности от различно естество – финансови, организационни, технологични, кадрови, които продължават вече две десетилетия не само в България, но и в други по-добре и по-слабо развити държави изискват коренна промяна на поведението на ангажираните в сектора. Библиотеката се нуждае от атрактивност, от привлекателност и реклама, от открояване и изтъкване на това, което само тази институция е в състояние да предостави на обществото днес или в съревнование с други субекти, може да предложи по-добро качество. Разсъждавайки за съвременното развитие на библиотеките в Русия, Л. Ю. Фазлиева очертава две противоположни реалности: 1) големи, развиващи се библиотеки в мегаполисите, които намират себе си в ново качество, наемат се с нови функции, внедряват информационни и цифрови технологии, стават ориентирани към потребителите и конкурентоспособни, превръщат се в интелектуални центрове с висококвалифицирани специалисти вместо с традиционните сътрудници; 2) малките библиотеки (в по-малките градове и села), които се намират на границата на оцеляването и трябва да решават и много други проблеми. Тях ги очаква закриване, обединение, влизане в състава на друго учреждение, съкращаване на персонал, модернизация на техническата база и развитие на възможни форми за предоставяне на платени услуги¹⁴. Прецизното намиране на нишата, отговорното „отглеждане“ и широко оповестяване на неповторима, уникална ползност е част от решаването на проблемите и гарантирането на перспектива. Резултатността и въздействието на библиотечната институция за общността, изречени на висок

---

¹⁴ Фазлиева, Л. Ю. Съвременни тенденции за развитието на библиотеките и библиотечното обслужване на населението. В: *Електронный научный архив УрФУ* [онлайн]. [Прегледан на 01.09.2020]. <http://hdl.handle.net/10995/38852>

глас и отстоявани достойно, професионално и упорито ще извоюват място на институцията в политиките, в обществените среди, особено сред интелектуалния елит, сред разнообразието от потребители, ще променят отношението към библиотечната професия, ще повишат нейния авторитет и обществен статут, ще привлекат младите към професията, а това ще бъде знак за бъдеще. Изграждането на знания и умения за успешното прилагане на подходящи похвати за спечелване на вниманието на модерния свят е въпрос на обучение, на създаване на професионални умения, на разширяване на разбирането за рамките на професионалните дейности и отговорности.

Всяка от библиотечните дейности претърпява трансформация, изпълва се с нови процеси или съществуващите се изпълняват по различен начин – технологично и/или организационно, обособяват се нови, различни от досегашните операции и се формират нови технологични цикли в рамките на дейността. Тези изменения засягат крайния резултат, създаван от съответната структура в библиотеката и се отразяват на качеството на нейните продукти и услуги, достигащи до потребителите. В своята книга за библиотечните ценности М. Горман¹⁵ описва великолепно хода на промените чрез обогатяването и новостите, въведени в конкретни съставни процеси на основните библиотечни дейности. Ето няколко примера за илюстрация на казаното.

Набавянето и организирането на ресурси във всяка конкретна библиотека се съсредоточава върху осигуряване на документи и източници на информация, съобразени с видовата характеристика, тематичния профил и особеностите на обслужваните публики. Проучвания на демографската характеристика на територията и общността, която библиотеката е определена да осигурява с библиотечно обслужване, целенасочени наблюдения на потенциалните ползватели, проследяване на потребностите на реалните и активните потребители на библиотеката, ориентират набавянето на библиотечни документи към съдържателно съвпадение на достъпните източници в и чрез библиотеката (собствени и чужди) и идентифицираните реални и потенциални потребности на обслужваната общност, т.е. създават условия за генериране на резултатност. Осигуряването на отдалечен достъп до библиотечните ресурси е ангажимент на съвременната библиотека, свързан с възможностите, които технологиите създават. Те са свързани с промени във взаимоотношенията и кооперирането на библиотеките. Ползването на чужди за конкретна библиотека ресурси и осигуряването на достъп на ползвателите до тях е част от съвременната резултатност на библиотечното обслужване в технологичния свят. В контекста на връзката между дейностите, усилията за набавяне на повече ресурси от страна на направленията или отделите за комплектуване и организация на фондовете формират конкурентни предимства в сферата на обслуж-

---

¹⁵ **Горман**, Майкъл. *Нашите непреходни ценности. Библиотеките през XXI век*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2006.

ването. Формират се библиотечни услуги, които разширяват възможностите на конкретната библиотека чрез осигуряване на временен или постоянен достъп до ресурси, непритежавани от ползваната от потребителя библиотека – междубиблиотечно заемане (МЗ), международно междубиблиотечно заемане (ММЗ), електронна доставка на документи, достъп до БД и уеб базирани услуги. Целта на тези услуги е да се постигне по-пълноценно удовлетворяване на потребностите, изразени чрез запитванията на ползвателите от/в удобната за тях библиотека в удобното за тях време. Библиотечната институция осигурява за потребителите не само създадени от нейните структури ползи, но развива дейности по преотстъпване и временно допълнение на въздействието от обслужването в името на удовлетвореността на техните нужди от знания и информация, в удобно за тях време, място и условия. Това изпълва с нов смисъл ролята и мястото на институцията, приобщава я към новите измерения на човешката дейност. Широко прилагана практика в библиотеките на развитите страни по света е включването на потребителите в процесите на подбор и придобиване на ресурси.

Управлението и разкриването на ресурсите (системата от каталози, картотеки и БД) на библиотечните документи с помощта на национални и международни стандарти, наред с всички задачи по управление и организация на документалния поток, на информацията и знанието, се насочва към осигуряване на улеснен и многостепенен достъп за ползвателите на библиотеката. Проектиране и внедряване на онлайн системи с интегриран достъп до много различни ресурси, споделени бази данни в регионален, национален и международен контекст, са новите ресурсни предимства и доминирани от технологиите способности за разширяване и модернизиране на ползването на библиотеките, разширяване на достъпа и проектирането на иновационни услуги. В разглежданата проблематика тези процеси формират важна част от ползите, свързани с оперативността и условията на достъп до данни за източници на информация и знания.

Библиотечното и информационното обслужване е тази част от библиотечното пространство – физическо и/или виртуално, в което се пресичат пътищата на създадените от вътрешните отдели на библиотеката продукти и елементи на услуги и пътищата на потребителите с техните изявени и скрити информационни потребности. Казано с други думи, физическо или виртуално, това пространство е мястото за ползване на създадените от библиотечните организации продукти и услуги, т.е. реализацията на тяхното въздействие. В това пространство се реализира ефективността от функционирането на институцията. Сферата на обслужването е пресечната точка за проява на полезност, която се формира от резултатите от вътрешните библиотечни процеси и дейности и тяхната проверка за адекватност и приложимост към потребностите, заявени от външната за библиотеката среда. Следователно сферата на обслужването може да се дефинира като еманация на библиотечната ефектив-

ност, като кулминация на библиотечната резултатност, създадена от всички участващи компоненти: организационни, технологични и човешки ресурси.

От примерите, дадени по-горе, се вижда връзката им с потребителите и ползването, тяхната насоченост към удобството на потребителите.

Въздействието на библиотеката е измерима като обществена и личностна ценност по много параметри, един от които е способността на нейния екип да реализира възможно най-добро изпълнение (usability) на нейните услуги и дейности. Ползването на библиотеката е израз на нейната обществена значимост и носи различни измерения, зависещи от поведението на членовете на екипа, което се отразява на качеството на работата, респективно на извършваните услуги. Общата характеристика на обслужваната общност, спецификата на региона и особеностите на мястото откъм информационна осигуреност открояват нишата за библиотечни услуги и определят адекватните библиотечни резултати. Идентифициране на потребностите и ориентация на обслужването към тези потребности е пътят към представяне и реализиране на библиотечната ползност, изразена в максимално точно планирани, организирани и формирани библиотечни услуги в отговор на правилно формулирани цели и задачи на конкретната библиотека.

Според видовите характеристики на библиотеката се формират и потребителските групи, за които дадена библиотека създава продукти и поема удовлетворяването на част от техните потребности. Диференцирането на ползвателите на всяка отделна институция става на основата на съвкупността от потенциалните ѝ потребители. Отделните видове библиотеки имат приоритетно значение в различните периоди от развитието на личността и носят специфична полза към водещите цели за периода. В рамките на целия човешки живот се реализира в пълна степен въздействието на библиотечните продукти и услуги. Резултатността на библиотечните продукти и услуги се измерва в две посоки. Едната, със съответствието между технологичното им равнище и нивото на технологична подготовка на потребителските публики, втората, с възможностите на библиотеката да осигури обучение за повишаване на нивото на уменията на ползвателите да си служат с достъпните в библиотеката технологии.

Полезността на библиотечното обслужване се изразява в предоставеното навреме, оперативно, компетентно и професионално съдействие при избора на източници, подходящи за удовлетворяването на потребности на ползвателя. Но достигането на тази цел е плод от екипното усилие на всички членове на библиотечната организация.

Важен елемент от въздействието на библиотеката е възможността и реалното създаване на информационна култура у съвременните ползватели чрез формиране у тях на способности самостоятелно да подбират и оценяват необходимите им информационни източници, да боравят умело с новите технологии и приложения, като по този начин добиват увереност в използването на

електронните източници на информация. Формирането на подобни умения кореспондира с европейските и националните политики за повишаване на компетентностите на гражданите, необходими им за пълноценна реализация и за повишаването на качеството на живот – актуални резултатност и въздействие, свързани с реални потребности.

Съпоставката на потенциалните и реални потребителски групи с техните специфични потребности и услугите, които библиотеката предоставя, цели постигане на реална степен на релевантност и набеязване на мерки за нейното повишаване. Това е съдържателната част от въздействието.

Установяването на ефективни услуги предизвиква и изисква широко разгласяване и подчертаване на постигнатите резултати, за да се привлекат нови потребители, т.е. чрез оповестяването, описанието и обяснението на предлаганите от библиотеката продукти и услуги.

Идентифицирането на групи от потребители, за чиито потребности библиотеката не е готова, предизвиква работа по създаване на нови услуги, ако те не се удовлетворяват от друга институция или библиотека в региона.

Обществените библиотеки, по своите видови характеристики, принципи на функциониране и ценности, които изповядват, ориентират създаваните услуги и продукти към цялата общност.

„Насоки на ИФЛА за обществените библиотеки“¹⁶ е важно ръководство за работата на обществените библиотеки в новите условия. Представените в него примери за услуги, създадени от обществените библиотеки в страни с разнообразно население са особено показателни за приносите на библиотеките в сплотяването на общностите и интегрирането на хората. Те демонстрират възможностите на библиотечната среда да се превърща в подходящо и търсено място за общуване между индивидите и групите, представители на различни култури, етноси и народи. В насоките се заявява, че обществените библиотеки „съществуват навсякъде по света“ (с. 1). В различни кътчета на света те функционират при различно устройство на обществата, при различни култури, които предполагат различни нива на развитие. Разнообразните условия, при които библиотеките изпълняват своята изконна мисия „неизбежно предизвикват различия в предлаганите услуги и в начина, по който те се осигуряват“ (с. 1). Ръководството не е създадено да изгражда стени и да чертае граници, а да обединява библиотечния свят, да търси общите цели и характеристики, които формулира по следния начин: „Обществената библиотека е организация, която е създадена, подкрепяна и финансирана от обществото чрез местната, регионалната или националната власт или чрез някаква друга обществена организационна форма. Тя осигурява достъп до знание, информация, учене през

---

¹⁶ **ИФЛА.** *Насоки на ИФЛА за обществените библиотеки* [онлайн]. 2011. IFLA Publications, 147. [Прегледан на 31.07.2017]. Достъпно от: http://www.lib.bg/prevodi1/Nasoki_na_IFLA_zh%20OB.pdf

целия живот и творби на въображението чрез разнообразие на ресурси и услуги и е общодостъпна за всички членове на обществото, независимо от техните раса, националност, възраст, пол, религия, език, специални потребности, икономически или трудов статус и образователно ниво.“(с. 8). В конкретизацията на функциите и дейностите следват принципите на внимание към всеки член или група: „Приносът на библиотеката трябва да отразява разнообразието от култури, представени в общността. Тя трябва да осигурява материали на езиците, които се говорят и четат в местната общност и да поддържа културните традиции. Библиотеките трябва да се стремят да наемат персонал, който говори езиците на обслужваните общности.“(с. 8). Ръководството предоставя много примери на добра практика в различни държави по света и това е от изключително значение за опознаване, представяне и по-дълбоко разбиране на ролята на обществените библиотеки в отделните общности.

В областта на системите за образование функционират основно два вида библиотеки: университетски/академични и училищни. ***Университетските библиотеки създават услугите си за определена общност и в рамките на университетите.*** Университетските библиотеки, наричани още *академични, вузовски*, функционират в рамките на по-голяма организация – университета, и техните основни функции и задачи са спомагателни спрямо тези на водещата организация, но носят своите специфични въздействия за успешното функциониране и развитие на конкретната образователна институция и на висшето образование в образователната система като цяло. Университетът се определя като инкубатор за образования елит на нацията, място за създаване на висококвалифицирани специалисти в областите, обхванати от университетските специалности. Преподавателският състав участва във формирането на адекватни на учебния процес източници на знания и информация, а библиотеката задължително включва изданията в своите ресурси, т.е. университетът активно създава част от въздействието в библиотечното обслужване. Ползите, които създава библиотечното обслужване се прибавя към целите на учебния процес. Традиционните функции и задачи се запазват и придобиват ново развитие и допълнение чрез иновативните услуги, базирани на информационните и комуникационни технологии (ИКТ). Те са подробно разглеждани в монография на А. Дончева¹⁷. Група преподаватели от London School of Economics and Political Science, LSE представят в своя блог библиотекаря „като експерт, който борави умело с цифрови инструменти, позволяващи да се автоматизират процесите за подготовка на обзори на литература, например, аналитико-синтетическа преработка на идеите от хиляди статии, а след това на основа на прилагане на мрежов анализ да се визуализират тенденции

---

¹⁷ Дончева, Анета. *Видове библиотеки при промяна на парадигмата на библиотечната теория и практика*. София: Нац. библ. „Св. св. Кирил и Методий“, 2015, с. 84–88.

и нови направления на изследване. В този аспект са много важни библиометричните и наукометричните направления в дейността на библиотеките, и по-специално на университетските библиотеки¹⁸.

Историята на университетите и университетските библиотеки, сама по себе си, е ярко доказателство за значимостта на библиотеките. Учени и преподаватели, известни имена в световната история, представители на престижни университети нееднократно и красноречиво определят библиотеката като сърцето на университета, без което той не би могъл да съществува.

Обслужването в училищната библиотека се подчинява на принципите, залегнали в Манифеста на ИФЛА/ЮНЕСКО за училищните библиотеки¹⁹. Международната библиотечна организация – ИФЛА, също разработва и периодически осъвременява препоръки за тази голяма библиотечна мрежа, която носи знаково присъствие в насърчаването на четенето и приобщаването на поколенията към библиотеките. В ръководствата, ориентирани към обслужването на детската публика и младите хора, т.нар. тийнейджъри, е заложена връзката между детските и средношколските отдели на обществените библиотеки и училищните библиотеки. На принципите и целите, видовете услуги, задачите на библиотеките, техните отговорности и роля за развитието и бъдещето на поколенията са посветени специализирани публикации на ИФЛА за обществените²⁰, детските²¹ и за училищните библиотеки²². Новото преработено и допълнено издание за детските библиотеки, озаглавено „Насоки на ИФЛА за библиотечните услуги за младите хора“, насочва към актуализация на дейностите и услугите, предназначени за съвременните поколения, за нуждите на младежите от информация, грамотност и четене в една различна и нова обществена среда. Все още се водят дискусии в световен мащаб, търсят се модели, ключови области и решения за активното и полезно присъствие на библиотеките в ежедневието на младите.

В тези основополагащи документи се определят принципите, функциите и задачите на училищните библиотеки, които определят формирането и осъществяването на услугите. Потребители на тези услуги са всички членове на училищната общност – ученици, учители, родители, администрация. Всяка

---

¹⁸ **Редькина**, Н. С. Мировые тенденции ... Часть 2. ..., с. 49–58.

¹⁹ **IFLA/UNESCO**. *School Library Manifesto* [online], 1999. [Viewed 31.07.2017]. Available from: <https://www.ifla.org/publications/iflaunesco-school-library-manifesto-1999>

²⁰ **ИФЛА**. *Насоки на ИФЛА за обществените библиотеки ...*

²¹ **IFLA**. *Guidelines for Children's Library Services* [online]. [Viewed 31.07.2017]. Available from: http://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/guidelines-for-childrens-libraries-services_background-en.pdf ; **IFLA**. *Guidelines for Library Services for Young Adults* (Revised) [online]. [Viewed 31.07.2017]. Available from: <https://www.ifla.org/publications/guidelines-for-library-services-for-young-adults--revised>

²² **IFLA** *School Library Guidelines* [online]. 2nd rev. ed., 2015. [Viewed 31.07.2017]. Available from: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf>

потребителска група носи своите интереси като читатели и ползватели. Но училищната библиотека удовлетворява приоритетно тези от потребностите, които са свързани с осигуряването на израстването и развитието на подрастващите. Библиотеката е неразделна част от училищното пространство и е призвана да съдейства за пълноценното протичане на учебните занимания, за качественото провеждане на образователния процес. В библиотеката се провеждат извънкласните занимания на учащите се, част от уроците и обслужването подготвя услуги за тяхното подпомагане, за задълбочаване и разширяване на знанията. Във фокуса на вниманието на библиотеката попадат потребностите на преподавателите в училището относно предметите, които преподават, но и по отношение на осъвременяването на методиките на преподаване, на подходите и съвременните форми за поднасяне на уроците. Групата на родителите очаква от училищната библиотека услуги, които развиват познанията на родителите за нуждите на децата им в конкретните възрастови периоди на израстване и развитие. Психологическите и педагогическите ресурси, както и тяхното правилно представяне и предоставяне, адекватно на потребностите и възможностите на потребителските групи е част от изграждането на имиджа на училищната библиотека, както и знак за качествено библиотечно обслужване.

Етиката на обслужването в училищната библиотека засяга комуникациите с разнородна и чувствителна аудитория, изисква психологически познания и обосновки в прилагането на едни или други подходи в пропагандирането на услугите; педагогически познания в създаването на услуги, подходящи за възрастовите групи на учениците.

Като *специални* могат да се определят библиотеките към различни учреждения и научни институти. Потребителските групи в тях се характеризират с висока степен на професионална подготовка в сферата, към която работи водещата организация. Въздействието на библиотечното обслужване се формира от удовлетворяването на професионалните потребности с разнообразни традиционни и електронни източници, важността на които се определя от спецификата в развитието на конкретната област на дейност. Ролята на библиотеката е особено значима в изграждането на информационната култура на потребителите.

Кооперирането на библиотечното обслужване в университетските библиотеки с обществените и училищните библиотеки, се изразява в намирането на правилните посоки за осъществяване на приемственост в обслужването на сменящите се поколения, в съответствие с тенденциите и промените в изискванията на общественото развитие.

Етиката на обслужването в университетските библиотеки се подчинява на принципите и възприетите правила и в други видове библиотеки – обществени, училищни. Но допълнението засяга изграждането на системност в ползването на библиотечно-информационни продукти, познаването и адекватното

използване на библиотечни услуги, наред с формиране на висока информационна култура, която е особено важна за реализацията на специалистите и високо образованите хора в съвременното технологично общество.

Стандартите в областта на библиотечните, информационни и архивни дейности имат важно значение в описанието, наблюдението и актуализирането на обществените въздействия на тези институции. Ползата от изпълнението на библиотечните услуги, от създаването и разпространяването на библиотечно-информационни продукти има вариращи въздействия в постоянно променящата се среда. При смяна на парадигмата, предизвикана от технологичното обновяване на материалния свят настъпват качествени промени в обектите, процесите, взаимоотношенията, изискванията, очакванията и мерките във всички области. Библиотечната сфера се трансформира паралелно с променящите се нейни основни компоненти: документален поток, потребители, средства, канали и процеси на информационен обмен и комуникация. Измерването на библиотечната ефективност се основава на нови форми, съдържание и формати. За да бъде правилно структурирана, целенасочено и ресурсно осигурена, вярно и пълно представена, количествено и качествено отразена, дейността в библиотечната сфера се нуждае от нови стандарти – създадени с модерна философска трактовка на управлението на информацията и концептуални решения за изява, видимост на резултатността и въздействията на библиотеката в съвременния свят. Що се отнася до точното формулиране на отношението на стандартите към библиотечното въздействие и резултатност, то можем да кажем, че именно документите, регулиращи институцията във всичките ѝ прояви и отговорности, залагат възможностите за създаване, постигане и измерване на реални и адекватни въздействия, които са важни и обществено значими в конкретен времеви период. Стандартите насочват усилията, ресурсите и управлението в правилна за даден период от развитието посока за осъществяване на резултатност.

Общуването е фундаментална потребност и ценност за човека, която в рамките на библиотечната сфера носи спецификата на нейните функции и характеристики (двамата термина – *общуване* и *комуникация*, се ползват равносложно). Формите на виртуално общуване – електронна поща, телеконференции, аудио-, видеоконференции, обмен на текстови съобщения, скайп, социалните мрежи, са равносложни по значение, внимание и въздействие в осъществяването на библиотечното общуване. В комуникацията между библиотеките и потребителите навлизат нови форми и цели на общуването. Добрата практика показва резултати от установяването на по-активни и по-тесни взаимоотношения. Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив²³ поддържа онлайн анкета „Кое от изброените качества припознавате в най-голяма степен

---

²³ **Народна библиотека „Иван Вазов“**, Пловдив [онлайн]. Достъпно от: <https://libplovdiv.com/index.php/bg/2009-09-04-08-21-01>

у библиотекарите, които Ви обслужват в НБИВ“? Това насочва оценката на ефективността на съвременната библиотека към професионализма на нейния екип. Предвидени са 7 възможни отговора от страна на потребителите, част от които представят показателите, по които потребителите оценяват библиотечните специалисти: умение за общуване с ползвателите; толерантност и уважение към ползвателите; бързина и точност в обслужването; професионална компетентност; богата обща култура и ерудиция. По този механизъм индиректно се събират сведения за значимите въздействия на библиотечното обслужване, въз основата на които библиотеката може да направи необходимите корекции. Нови дейности на библиотеките, базирани и осъществими благодарение на нови технологии, формират ново равнище на използване на библиотечната резултатност. Услугата „Дигитален куратор“ – Регионална библиотека „Пенчо Славейков“ – Варна²⁴ дава качествено нов модел на комуникация на потребители и библиотека, въвежда по-висока степен на боравене на потребителите с предоставяните от библиотеката ресурси.

Библиотечната координация и библиотечното коопериране са активни процеси в съвременната област на осигуряване на библиотечно обслужване за населението. Нито една библиотека не може да осъществи самостоятелно пълноценно обслужване на съвременните потребители. Ето защо споделянето на ресурси, координирането на отговорности и библиотечни продукти, кооперирането на ресурси, условия за достъп и възможности, са приоритетните дейности в библиотечния сектор. Те се осъществяват на различни равнища: международно, национално, регионално и местно, с оглед спецификите в демографските, социалните, икономическите, образователните и т.н. характеристики на общностите.

Институции в широка обществена мрежа – образователни, културни, доброволчески и бизнес организации участват в проектни инициативи, насочени към създаване на качествено нови ресурси, адресирани към настоящите и бъдещите информационни потребности. Библиотеките са активни сътрудници в подобни начинания. Те носят специфични резултати и въздействия на библиотечната услуга, закодирани в принципи на поведение и подходяща среда в обслужването на потребителите, като например:

- осигуряване на благоприятна среда за потребителите;
- уважение към личността на потребителя, към неговите читателски интереси и информационни потребности;
- професионална етика в зоната на библиотечното обслужване – подходящо облекло, професионално поведение, адекватно на общоприетите етични норми, естетичен външен вид;
- организация на работното място на библиотекаря;

---

²⁴ *Регионална библиотека „Пенчо Славейков“, Варна* [онлайн]. Достъпно от: <http://www.libvar.bg/>

- диференциран подход към потребителите.

Редица библиотечни услуги се реализират и стават възможни благодарение на доброволци на библиотеките. Това е допълнителна полза от библиотеката – да създава и сплотява общности, да изгражда съпричастност към проблемите на другите и да подкрепя нуждаещите се от помощ.

Персоналът на съвременната библиотека е един от основните фактори при формирането на нейната ефективност. Научните трудове за организациите посочват, че „човешкият капитал е в основата на нейното развитие и е индикатор за нейния успех“²⁵.

Библиотеката се разглежда не само като модерна организация, но притежава качествата на учеща организация. Модерната библиотека разширява своите функции по отношение на управлението на информацията и знанието:

- събира и систематизира знание и информация;
- създава знание и информация – информационни продукти и услуги;
- разпространява знание и информация;
- формира способности и умения за издирване и усвояване на знания и информация.

Редица изследователи „анализират променящия се статус на знанието като производствен фактор <...> и доказват нарастващото му значение за създаване на стойност“. Отнесено към сферата на бизнеса, „иновациите и натрупването на знания се очертават като основните лостове за създаване на стойност за компанията“²⁶. При съпоставянето на движещите процеси в развитието на съвременните библиотеки, правилото излиза извън рамките на традиционните икономически субекти и се проектира в други сектори на обществена дейност, включващи библиотечната институция.

В контекста на изложените по-горе разбирания за част от елементите, създаващи предпоставки за въздействие на библиотеката, следва да представим развитието на персонала като компонент във формирането ѝ. Специалистите, работещи в библиотечния сектор са отговорни за имиджа на институцията в обществената среда и за авторитета на библиотеката като част от публичните информационни системи. Те работят за това целенасочено, чрез участието си в специално организирани и планирани събития и прояви, но и ежедневно, при всяка среща с ползвател на библиотеката, пряко и косвено – чрез всички създадени за ползвателите елементи и средства за достъп до продуктите на библиотеката. В този план на разсъждения се утвърждава нуждата от стандарти за *професионално поведение*, което да осигурява оптимална проява и реализация на библиотечното въздействие. Съвременните насоки за управление на персонала насочват анализите и развиват критичност към поведението, а

²⁵ Банчева, Елмира, Иванова, Мария. Човешки капитал и параметри на „учещата организация“ – теории, европейски практики и програми за обучение. В: *Управление на човешките ресурси*. София: НБУ, 2014, с. 175.

²⁶ Пак там, с. 180.

не към личността. Професионалното поведение изисква съответствие с моралните и етични норми, възприети от обществената среда като норма; проява на висока отговорност, следване на принципите на библиотечното обслужване и разбира се, изграждане и прилагане на висока професионална компетентност при работата по удовлетворяване на информационните потребности на ползвателите. Част от добрия имидж на библиотеката, от факторите, които изграждат доверието на потребителите към институцията е постоянната информираност, широката обща култура и познаването на съвременните аспекти и тенденции в професията от служителите. Умението да общуват с ползвателите, наличието на поредица от необходими, видими и въздействащи личностни качества също играят важна роля в ежедневните усилия за добър имидж на библиотеката.

Библиотечната организация има интерес да привлича и задържа стойностни личности и добри специалисти на работа и да им осигурява професионален и организационен комфорт. Подобна грижа от страна на мениджмънта би гарантирало в по-висока степен качеството на услугите и представянето на организацията. Възможностите, които библиотеката може да предложи на служителите си, от една страна, и индивидуалните планове и личните мотивационни профили на служителите, от друга, трябва да намерят място в комуникационната система на организацията, да бъдат адекватно, принципно, и оттук, ефективно въведени в информационните потоци, протичащи в библиотеката.

Стратегическите планове за развитие на библиотеките са тясно свързани с кадровото осигуряване на предвидените дейности за постигане на набелязаните цели и задачи. Разпределението на отговорностите на наличния персонал съдържа няколко много важни действия по отношение на оценката на професионалната подготовка и личностните качества на специалистите. Съвременното управление на човешките ресурси развива своите дейности в тясна връзка и зависимост с развитието на персонала. Съществена част от новите постановки за поведението на хората в трудовата им дейност се отнасят към изграждането на организационна култура и адекватно организационно поведение. Степента на приобщаване към ценностите и ръководните принципи на организацията са определящи по отношение на професионалното развитие и кариерното израстване на служителите.

Библиотеката е част от модерните организации днес и разчита на професионалния капацитет на своите служители, за да постигне стратегическите си цели и да спечели обществен престиж. Всъщност закономерностите за развитието на съвременната организация са в сила и за библиотечната институция. Защо тогава да не заимства стилове на управление и организационен живот от най-добрите? Между мисията на библиотеката и тази на Гугъл има нещо общо, а те заявяват мисията на компанията: „да организираме информацията по света и да я направим всеобщо достъпна и полезна“ е „основополагащ ка-

мък на нашата култура²⁷. И дали е случайно, че именно на това място, където се оповестява мисията на Гугъл, авторът поставя следната бележка: „Сравнете това със задачата на проекта за създаване на интегрирана дигитална библиотека в Станфорд... Звучи ви познато, нали?“²⁸. Мисията е формулирана кратко, без дълги обяснения, защото компанията приема, „че организирането на информацията и повишаването на нейната полезност и достъпност е нещо изначално добро, което е толкова очевидно, че не се нуждае от обяснения“²⁹. Дали погледнато от тази перспектива, библиотечната институция трябва да продължи достойно и гордо своя път и в новия век? Или разликата между публичната институция и частната компания внасят непреодолими и съществени разлики в съществуването им на информационния пазар? Въпросите със сигурност са много и изискват самостоятелно изследване. Но дали има някаква пречка в заимстването на добри практики от поведението на хората в организацията, атмосферата на работа и взаимоотношенията между мениджмънта и специалистите? Аз мисля, че няма. Например по отношение на прозрачността на информацията, „Отворен по подразбиране“ (Default to Open): „Предимството от водене на политика на толкова голяма откритост и прозрачност е, че всеки в компанията знае какво става“³⁰. Авторът определя времето, прекарано в Гугъл като „щуро приключение, изпълнено с творчески експерименти“³¹, а длъжностите му в дълъг период от време са били свързани с персонала на компанията. Изхождайки от своя опит, той смята, че организация, която се ръководи от принципа „Нашите служители са най-големият ни актив“, трябва да показва на своите служители, че им вярва, убедена е в тяхната добросъвестност, както и в тяхната добра преценка. И когато предоставяте на служителите повече информация за това, което се случва и защо се случва, то „вие им помагате да вършат работата си по-ефективно и да допринесат за развитието на компанията по начини, които мениджърите не биха могли да си представят“³². Процесите и дейностите в библиотеката са толкова свързани и взаимозависими, че подобен подход и политики биха се вписали в най-ефективните модели за работа на библиотечната организация.

Дигиталното общество се характеризира с интелектуализация на дейностите. Мисията и задачите на библиотеките в съвременното общество, определяно като информационно (ИО), информационно-мрежово (ИМО), общество на знанието (ОЗ), са насочени към ново поколение потребители и към ново качество на информационните потребности. Промяната в обществената парадигма се съпътства с нова парадигма за библиотеките, която води до

---

²⁷ Бок, Ласло. *Новите правила*. София: Бард, 2015, с. 49.

²⁸ Пак там, с. 466.

²⁹ Пак там, с. 51.

³⁰ Пак там, с. 62.

³¹ Пак там, с. 17–18.

³² Пак там, с. 66.

съществени технологични, организационни и кадрови трансформации. Нови дейности и нови професионални компетентности навлизат в библиотеките и изпълват представянето им като публични информационни институции с нови изисквания и очаквания към тях. Новите изисквания се отнасят към всички категории персонал, отговорни за създаването и устойчивостта на ползите, които библиотеката предлага: служители, млади специалисти, студенти, новопостъпили, служители с професионален опит, ръководни кадри.

Програмите за развитие на персонала чрез разнообразни форми на обучение безспорно са един от лостовете на библиотечния мениджмънт за създаване и повишаване ефективността на дейностите и услугите. Самото управление на институцията е в постоянен процес на обновяване и приближаване към модерната управленска практика, на приемане и адаптиране към съвременните концепции за лидерството. Библиотеката в дигиталната ера отстоява мястото си на активен играч на арената на информационните и комуникационни центрове и мрежи чрез овладяването на ниши в системите за управление на информацията и знанието. Както се посочва в поредния годишен доклад на ИФЛА: „Нашите общества са изправени пред безпрецедентна несигурност и сложност. За да отговорят, информацията и библиотеките, които дават достъп до нея са по-важни от всякога“³³.

Годишният доклад на ИФЛА представя резултатите от дискусия сред световната професионална общност на библиотечните специалисти, които очертават три ключови тенденции в усилията на библиотеките за адекватно присъствие в съвременния свят:

„1. Справяне с несигурността: толкова много от това, което преди изглеждаше сигурно, вече не е така. Променящите се обстоятелства задължават правителствата, библиотеките и отделните лица да преоценят предположенията си за възможностите да се справим с непознатото. За библиотеките това може да означава по-голяма нужда да се застъпват за осигуряване на подкрепа, но също така означава, че хората се нуждаят от информация повече от всякога. Тези промени могат да бъдат източник на стрес и напрежение, но чрез диалог можем да изградим разбиране за новата ситуация, с която се сблъскваме и да стигаме до решения.

2. Възприемане на холистични подходи: нарастващо осъзнаване на взаимовръзката между различните аспекти от живота ни на индивидуално ниво и между различни области на политика в голям мащаб правят възможно да се види колко сложен е светът всъщност. За да постигнем напредък, трябва да бъдем по-готови за холистични подходи. За физически лица – включително библиотечни и информационни работници, това означава да се вземе предвид

---

³³ **IFLA** report 2019 update [online] *Our societies are facing unprecedented uncertainty and complexity. To respond, information and the libraries that give access to this are more vital than ever before.* [Viewed 31.08.2020]. Available from: https://trends.ifla.org/files/trends/assets/documents/ifla_trend_report_2019.pdf

всичко, което влияе върху това колко ефективно хората търсят информация и учат. За правителствата междусекторни инициативи като Програмата на ООН за 2030 г. предоставят модел.

3. Да се работи мащабно: технологията улесни работата в регионален или дори в световен мащаб както никога преди. Разбира се, предизвикателствата, пред които сме изправени, изискват и мащабни отговори, но не винаги е така лесно да се мисли или да се действа извън местното ниво. Какво означава това за работата на библиотеките, и какво могат да постигнат, както в усилията си да подобрят професионалната практика, така и да спечелят подкрепа от вземащите решения? Какво е необходимо, за да се превърне този тип широко-мащабно сътрудничество в инстинкт за библиотеките?³⁴

В условията на толкова много предизвикателства, на усложняване на политиките, на динамична промяна на средата и параметрите на функциониране библиотечната институция трябва да завоюва авторитет, да доказва непрекъснатото и утвърждава своята обществена полезност, да привлича потребители и да задържа високо квалифицирани специалисти и таланти в професионалната общност. Например по време на настоящата пандемия, предизвикана от COVID-19, библиотечната общност по света е изправена пред безпрецедентни обстоятелства, в които да намери начин да бъде полезна на хората. Нуждата от достъп до достоверна информация и знание, от обмен на данни не може да бъде преустановена. Модерният свят не може да съществува без постоянно движение на информацията – негов основен продукт, стока, потребност, характеристика и ценност. Предизвикателствата на външната среда – „стремителното развитие на технологиите (интернет, облачните, цифровите и мобилните технологии, на социалните мрежи), а така също промените, протичащи в образованието и културата в такива области като научната комуникация и управлението на данни, влияят на очакванията на ползвателите и принуждават библиотеките да разработват нови ресурси, услуги и да внедряват иновационни услуги в обслужването“³⁵.

Библиотеката притежава характеристиките на „учеща организация“ в пълен комплект. По същество нейните функции са изцяло свързани с управление на знание и информация. Стратегическите планове и задачи на институцията, осъществяването на трансформациите ѝ залагат на постоянно актуализиране и надграждане на знанията и уменията на персонала, призван да осъществи промяната. В разгледаните по-горе компоненти, дефиниращи резултатността и въздействието на библиотеката, неотклонно присъства необходимост от надграждане, актуализиране и разширяване на професионалните знания и умения. Както смята Майкъл Армстронг (1993), „обучението запълва празнотата между това какво може един човек да прави и какво би трябвало да може

---

³⁴ Пак там.

³⁵ **Редькина**, Н. С. Мировые тенденции ... Часть 1. ..., с.87.

да прави³⁶. И ако е вярно твърдението на аналитиците, „че светът на ИКТ технологиите се намира в нова вълна на иновации, характеризиращи се със сливане на социални, мобилни и облачни технологии, големите данни“³⁷, то това ще доведе до появата на нови видове дейности и продукти, резултат от различни степени анализи на информацията.

Всяка институция има бъдеще, ако създава полза за обществото, услуги и продукти, които се отличават с високо качество и високо потребление на информационния (в случая) пазар. Успешното пазарно присъствие означава участие с конкурентоспособни продукти и услуги. При днешните икономически реалности и глобализиране на пазарите, при мощната инвазия на развити, високотехнологични институти на информационния пазар, предизвикателствата са трудно предвидими. И все пак, за библиотеките остава възможността, уповаваща се на човешкия фактор: „За организацията, която има културата и желанието да инвестира в хората, да управлява знанието си и на базата на тези дадености да търси конкурентно предимство, е от особено значение да може активно да участва в ученето, израстването и развитието на своите служители“³⁸.

Организацията в съвременните социални практики е основен модел за осъществяване на трудова дейност, работното място на XXI век. Спецификите на всяка модерна и учеща организация, каквато е библиотеката, съдържат принципи и ценности в прилагането на разпределение на труда, делегиране на отговорности, специализации, като част от организацията на ресурсите за постигане на целите, ефективно лидерство и работа в екип; феноменът група или екип – допълнително и различно ниво на създаване на полезност; координация на екипа и общуване и т.н., и т.н. Степента на усвояване и реализация на посочените елементи формират качеството в представянето на организацията и нейното функциониране.

Формирането на организационна култура е съществена част от развитието на персонала. Тя е „система от общи действия, ценности и убеждения, които се развиват и споделят в организацията и чрез които членовете на организацията се ръководят в своето поведение“³⁹. Възпитаването в общи споделени ценности и цели насочва към приемането, развитието и реализирането на въздействие на институцията. Постигането на пълен „организационен комфорт“ е предпоставка за активно участие на персонала в „множество области на организационния живот“. Политиката на ръководството в тази насока е „постигането на по-високо ниво на самоуправление и самоконтрол, което да позволи всеки от персонала да умее да взема самостоятелно правилни решения

---

³⁶ Банчева, Елмира, Иванова, Мария. ...

³⁷ Редькина, Н. С. Мировые тенденции ... Часть 1. ..., с. 87–94.

³⁸ Банчева, Елмира, Иванова, Мария. ...

³⁹ Панайотов, Димитър. *Организационно поведение. Новите парадигми за човешко развитие*. София: НБУ, 2013, с. 278.

относно изпълняваните от него дейности. Тази форма предвижда израстване в йерархията на онези от тях, които на основата на разширените възможности за участие в живота на организацията подобряват резултатите от своя труд. На тях се дават допълнителни възможности за изява, като им се делегират допълнително права, но и отговорности, което представлява елемент от организационната култура⁴⁰.

Възприемането на целите на библиотечната институция, правилното разбиране и всеотдайно приемане на ползите, които тя носи е една от основните задачи на политиките и стратегиите на управлението на човешките ресурси. Изграждането на устойчива организационна култура е в основата на създаването на мотивиран, активно работещ екип от професионалисти. Защото всичко, споделено в първата част на статията, зависи от отношението на персонала към целите и престижа на институцията. Или както казва Херт Хофстеде: „Културата донякъде е като цвета на очите ви: не можете да го промените или да го скриете и въпреки, че не можете да го видите, той е винаги видим за другите хора, когато взаимодействате с тях“⁴¹. Доброто изпълнение на трудовите задължения е функция от наличието на организационна култура у служителите. Казано с други думи, приемането на общите цели на организацията, респективно – на библиотеката, е предпоставка за разгръщане, прилагане и развитие на професионалните и личните качества в нейна полза.

Професионалното развитие на служителите се доминира от техните отговорности за постигането на целите на организацията. А те са свързани с реализирането на полза за общностите. Ако се приеме, че „чрез обучението се цели обогатяване на знанията, уменията и нагласите на заетите, за да се усъвършенства изпълнението на работата в рамките на длъжностите и на организацията като цяло“⁴², то целият екип на библиотеката се включва в програмата за развитие на персонала чрез различни по форма, по степен и по очаквани резултати обучения, свързани с конкретните работни места и тяхното отношение към създаването на специфична полза от библиотеката.

Ролята на персонала, ангажиран в изпълнението на библиотечните дейности може да се дефинира в няколко посоки: професионализъм, нагласи и способности за учене, лични качества. Правилното разпределение на служителите в структурните звена, поставянето на задачи, съответни на подготовката и възможностите им, обективната преценка на трудовото им участие и представяне са механизмите на библиотечния мениджмънт за извличането на най-добрите качества на екипа и осъществяването на най-доброто изпълнение на дейностите. Навиците и компетенциите на съвременните библиотека-

---

⁴⁰ **Радев, Кирил.** Организационно развитие и оптимизиране на човешкия фактор (техники и стратегии за влияние). В: *Управление на човешките ресурси*. София: НБУ, 2014, с. 374.

⁴¹ **Панайотов, Димитър.** ..., с. 55.

⁴² **Банчева, Елмира, Иванова, Мария.** ...

ри в голяма степен съответстват на жизнения цикъл на процесите на научна и изследователска работа. Jeannette Ekstrom, Mikael Elbaek, Chris Erdmann и Ivo Grigorov излагат своята позиция как може да работи библиотекарят-изследовател на бъдещето, използвайки новите знания в областта на обработка на данните и дигиталните навици. За да бъдат в крак с времето, библиотекарите са длъжни да предоставят изследователски данни, да оказват услуги, да получават нови навици в областта на анализ на данни и визуализации, интелектуален анализ на съдържанието и други⁴³.

Кариерното израстване на служителите в библиотеката, базирано на участието и приноса им в създаването на видимостта и авторитета на конкретната институция е неоспорим стимул и механизъм за задържане на хората с потенциал и възможности. Тяхното чувство за удовлетвореност от признанието, от демонстрираното уважение и наличието на перспектива са гарант за добра мотивация в трудовото представяне, за стремеж към висока резултатност и за лоялност към институцията.

В контекста на темата привличането на таланти създава потенциално предимство на институцията и възможности за създаване на специфична полза, трудно достижима от сродни по дейност институции. Задържането на талантите е усилие, което изисква определени качества и нагласи у членовете на управленския екип. Набирането на персонал е доста по-сложна дейност, която има своите общи закономерности, но и специфика за отделните сфери на реализация. В библиотечния сектор все още не е достатъчно проучен и осмислен опитът на библиотечните организации, пречупен през призмата на най-новите концепции в развитието на управлението на човешкия капитал и съпоставен с натрупания към момента опит в тази област.

Създаването на полза за обществото и хората от страна на библиотечната институция е динамичен процес, който все повече се влияе и определя от съвременните постулати в развитието на човешките ресурси и организационните теории – организационно поведение, организационна култура, теория на организацията. Участието на личността в трудовия процес е свързано с двустранни изисквания: към нейната професионална подготовка и личностни качества, от една страна, но и потребности от професионална изява и кариера в организацията, от друга. Това поставя институцията в зависимост от нагласата, желанието и възможностите на служителите да вземат пълноценно или не (т.е. само формално или задължително) участие в процесите и дейностите, създаващи въздействията и резултатността ѝ. Съзнателното разгръщане на личния потенциал в полза на организацията, респективно – на библиотечната институция, може да бъде плод на здравословна мотивация, стабилна орга-

---

⁴³ Ekstrom, Jeannette, Elbaek, Mikael, Erdmann, Chris, Grigorov, Ivo. *The research librarian of the future: data scientist and co-investigator*, 2006, 4 p. Цит. по Редькина, Н. С. *Мировые тенденции ... Часть 2. ...*, с. 49–58.

низационна култура, висока и съвременна професионална подготовка. Не са без значение и личните качества на хората от екипа, които сами по себе си могат да бъдат ценни и полезни за институцията в очите на обществеността, когато са добре опознати от мениджмънта и правилно насочвани за положителен имидж и авторитет на библиотеката. В духа на съвременните оценки за човешкия фактор, можем в заключение да обобщим, че хората са най-голямата, най-специфичната и неповторима стойност на съвременната библиотека, чрез която се реализират нейните въздействия и резултатност за обществото. Признавайки необходимостта от промяна, от професионално развитие и обучение, включващо квалификация в съвременни области, като „управление на големи данни“ Австралийската библиотечна и информационна асоциация (Australian Library and Information Association – ALIA) стига до заключението: „Ние дойдохме до извода, че бъдещето не изглежда фиксирано и ние можем да го напишем сами. Ние сме длъжни да бъдем архитекти на нашата собствена съдба, предвиждайки измененията и адаптирайки нашите библиотечни и информационни услуги“⁴⁴.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ:

- Банчева**, Елмира, **Иванова**, Мария. Човешки капитал и параметри на „уещата организация“ – теории, европейски практики и програми за обучение. В: *Управление на човешките ресурси*. София: НБУ, 2014, 180 с.
- Бок**, Ласло. *Новите правила*. София: Бард, 2015, 495 с.
- Горман**, Майкъл. *Нашите непреходни ценности. Библиотеките през XXI век*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2006.
- Дончева**, Анета. *Видове библиотеки при промяна на парадигмата на библиотечната теория и практика*. София: Нац. библ. „Св. св. Кирил и Методий“, 2015, с. 84–88.
- ИФЛА**. *Насоки на ИФЛА за обществените библиотеки* [онлайн]. 2011. IFLA Publications, 147. [Прегледан на 31.07.2017]. Достъпно от: http://www.lib.bg/prevodi1/Nasoki_na_IFLA_zh%20OB.pdf
- Муканова**, Поли. *Четенето и читателите в българското общество (1878-1944): Институцията библиотека*. Дисертационен труд. София: Софийски унив. „Св. Климент Охридски“, 2013, с. 13.
- Панайотов**, Димитър. *Организационно поведение. Новите парадигми за човешко развитие*. София: НБУ, 2013, с. 55.
- Радев**, Кирил. *Организационно развитие и оптимизиране на човешкия фактор (техники и стратегии за влияние)*. В: *Управление на човешките ресурси*. София: НБУ, 2014, с. 374.

---

⁴⁴ **ALIA**. *Future of the library and information science profession*. Canberra, 2014, 25 p. [online][Viewed on 1.09.2020] Available from: https://alia.org.au/sites/default/files/ALIA-Future-of-the-LIS-profession-01_0.pdf Цит. по **Редькина**, Н.С. Мировые тенденции развития библиотек: Оптимизм vs пессимизм (По материалам зарубежной литературы). Часть 1. В: *Библиосфера*, 2018, № 41 с. 87–94

- Редькина, Н. С.** Мировые тенденции развития библиотек: Оптимизм vs пессимизм (По материалам зарубежной литературы). Часть 1. В: *Библиосфера*, 2018, № 41, с. 87–94.
- Редькина, Н. С.** Мировые тенденции развития библиотек: Оптимизм vs пессимизм (По материалам зарубежной литературы). Часть 2. В: *Библиосфера*, 2019, № 1, с. 49–58.
- Стефанов, Нако.** Трудови отношения и управление на „организационния човек“ – взаимодействия, тенденции и перспективи. В: *Управление на човешките ресурси*. София: НБУ, 2014, с. 52–53.
- Фазлиева, Л. Ю.** Съвременни тенденции за развитието на библиотеките и библиотечното обслужване на населението. В: *Електронный научный архив УрФУ* [онлайн]. [Прегледан на 01.09.2020]. <http://hdl.handle.net/10995/38852>
- Янакиева, Елена.** Законите на библиотекознанието от създаването им до днес. В: *Библиотека* [онлайн], 2012, № 6, с. 24. [Прегледан на 15.02.2018]. Достъпно от: http://www.nationallibrary.bg/wp/wp-content/uploads/2016/12/Biblioteka_6_2012.pdf
- IFLA.** *Guidelines for Children's Library Services*. [online]. [Viewed 31.07.2017] Available from: http://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/guidelines-for-childrens-libraries-services_background-en.pdf ;
- IFLA.** *Guidelines for Library Services for Young Adults* (Revised). [online]. [Viewed 31.07.2017] Available from: <https://www.ifla.org/publications/guidelines-for-library-services-for-young-adults--revised>
- IFLA report 2019 update** [online] *Our societies are facing unprecedented uncertainty and complexity. To respond, information and the libraries that give access to this are more vital than ever before.* [Viewed 31.08.2020]. Available from: https://trends.ifla.org/files/trends/assets/documents/ifla_trend_report_2019.pdf
- IFLA School Library Guidelines**, 2nd rev. ed., 2015 [online] [Viewed 31.07.2017]. Available from: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf>
- IFLA/UNESCO.** *School Library Manifesto*, 1999 [online] [Viewed 31.07.2017]. Available from: <https://www.ifla.org/publications/iflaunesco-school-library-manifesto-1999>

REFERENCES:

- Bancheva, Elmira, Ivanova, Maria.** Choveshki kapital i parametri na „ucheshtata organizatsia“ – teorii, evropeyski praktiki i programi za obuchenie. In: *Upravlenie na choveshkite resursi*. Sofia: NBU, 2014, 180 p.
- Вок, Laslo.** *Novite pravila*. Sofia: Bard, 2015, 495 p.
- Doncheva, Aneta.** *Vidove biblioteki pri promyana na paradigmata na bibliotechnata teoria i praktika*. Sofia: Nats. bibl. "Sv. sv. Kiril i Metodiy", 2015, pp. 84–88.
- Gorman, Maykal.** *Nashite neprehodni tsennosti. Bibliotekite prez XXI vek*. Sofia: Univ. izd. „Sv. Kliment Ohridski“, 2006.
- IFLA.** *Guidelines for Children's Library Services*. [online]. [Viewed 31.07.2017] Available from: http://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/guidelines-for-childrens-libraries-services_background-en.pdf ;

- IFLA.** *Guidelines for Library Services for Young Adults* (Revised). [online]. [Viewed 31.07.2017] Available from: <https://www.ifla.org/publications/guidelines-for-library-services-for-young-adults--revised>
- IFLA.** Nasoki na IFLA za obshtestvenite biblioteki [online] 2011. IFLA Publications, 147. [Viewed on 31.07.2017]. Available from: http://www.lib.bg/prevodi1/Nasoki_na_IFLA_za%20OB.pdf
- IFLA** report 2019 update [online] *Our societies are facing unprecedented uncertainty and complexity. To respond, information and the libraries that give access to this are more vital than ever before.* [Viewed 31.08.2020]. Available from: https://trends.ifla.org/files/trends/assets/documents/ifla_trend_report_2019.pdf
- IFLA** *School Library Guidelines*, 2nd rev. ed., 2015 [online] [Viewed 31.07.2017]. Available from: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf>
- IFLA/UNESCO.** *School Library Manifesto*, 1999 [online] [Viewed 31.07.2017]. Available from: <https://www.ifla.org/publications/iflaunesco-school-library-manifesto-1999>
- Mukanova, Poli.** *Cheteneto i chitatelite v balgarskoto obshtestvo (1878-1944): Institutsiyata biblioteka.* Disertacionen trud. Sofia: Sofijski univ. "Sv. Kliment Ohridski".
- Panayotov, Dimitar.** *Organizatsionno povedenie. Novite paradigmi za choveshko razvitie.* Sofia: NBU, 2013, p. 55.
- Radev, Kiril.** Organizatsionno razvitie i optimizirane na choveshkia faktor (tehniki i strategii za vliyanie). V: *Upravlenie na choveshkite resursi.* Sofia: NBU, 2014, p. 374.
- Red'kina, N. S.** Mirovyte tendentsii razvitiya bibliotek: Optimizm vs pesimizm (Po materialam zarubezhnoy literatury). Chast' 1. In: *Bibliosfera*, 2018, № 41, pp. 87–94.
- Red'kina, N. S.** Mirovyte tendentsii razvitiya bibliotek: Optimizm vs pesimizm ((Po materialam zarubezhnoy literatury). Chast' 2. In: *Bibliosfera*, 2019, № 1, p. 49–58.
- Stefanov, Nako.** Trudovi odnoshenia i upravlenie na „organizatsionnia chovek“ – vzaimodeystvia, tendentsii i perspektivi. In: *Upravlenie na choveshkite resursi.* Sofia: NBU, 2014, pp. 52–53.
- Fazlieva, L. Yu.** Savremenni tendentsii za razvitiето na bibliotekite i bibliotechnoto obsluzhvane na naselenieto. In: *Elektronnyy nauchnyy arkhiv UrFU* [online]. [Viewed on 01.09.2020]. <http://hdl.handle.net/10995/38852>
- Yanakieva, Elena.** Zakonite na bibliotekoznaniето ot sazdavaneto im do dnes. In: *Biblioteka* [online], 2012, № 6, p. 24. [Viewed on 15.02.2018]. Available from: http://www.nationallibrary.bg/wp/wp-content/uploads/2016/12/Biblioteka_6_2012.pdf

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
Библиотечно-информационни науки
Том 11, 2019

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF PHILOSOPHY
Library and Information Science
Volume 11, 2019

ИНФОРМАЦИОННА НАУКА

INFORMATION SCIENCE

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Библиотечно-информационни науки

Том 11, 2019

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF PHILOSOPHY

Library and Information Science

Volume 11, 2019

В ТЪРСЕНЕ НА БЪЛГАРСКИ СПИСАНИЯ С ИМПАКТ ФАКТОР В ПЛАТФОРМАТА WEB OF SCIENCE

ЕЛИЦА ЛОЗАНОВА-БЕЛЧЕВА

Елица Лозанова-Белчева. В ТЪРСЕНЕ НА БЪЛГАРСКИ СПИСАНИЯ С ИМПАКТ
ФАКТОР В ПЛАТФОРМАТА WEB OF SCIENCE

Студията очертава един от основните проблеми, пред които са изправени научните комуникации в наши дни – проследяването на цитиранията на изследователите (чрез статии, монографии, доклади, дисертации, проекти) и оценката на значимостта на техните публикации на национално и международно ниво. Авторката се фокусира върху водещата цел на издатели, учени и академични институции да получат и увеличават импакт фактора на техните списания – „знак за качество“ на интелектуалните им продукти, като анализира трудностите пред българските учени да публикуват статии в български списания с импакт фактор (ИФ) на базата на задълбочено информационно проучване. Резултатите от изследването показват, че само 64% от българските списания с ИФ, идентифицирани чрез аналитичния, базиран на количеството цитирания инструмент InCites Journal Citation Reports на платформата Web of Science биха могли да се определят като „български списания“. И това провокира следния изследователски въпрос: „Кои списания биха могли да бъдат класифицирани като „български“ и защо останалите 36% от българските списания с импакт фактор са със спорна национална принадлежност?

Разработката е резултат от изпълнение на научноизследователски проект на тема: „Проектиране и разработване на прототип на информационна система „Указател за цитируемост на публикации от български автори (обществени науки)“*, който отразява текущото състояние на проблема за проследяването на цитиранията на български автори в българската научна литература и липсата на подобен национален инструмент за оценка и

---

* Проект „Проектиране и разработване на прототип на информационна система „Указател за цитируемост на публикации от български автори (обществени науки)“ (договор № ДН 15 /11.12.2017), финансиран от Фонд научни изследвания (МОН). <http://citation.uni-sofia.bg/>

анализ на публикациите въз основа на наукометричните показатели.

Ключови думи: български научни списания; импакт фактор; Journal Citation Reports; Web of Science; ISSN; проследяване на цитирания; наукометрични показатели.

Elitsa Lozanova-Belcheva. LOOKING FOR BULGARIAN JOURNALS WITH IMPACT FACTOR IN WEB OF SCIENCE'S JOURNAL CITATION REPORTS

The research paper outlines one of the major problems facing scholarly communications these days – counting citations of authors' research results (through articles, monographs, papers, dissertations, projects) and the impact of their publications on national and international level. The author focuses at the leading goal of publishers, researchers and academic institutions – to obtain and increase the journals' Impact Factor as “a sign of quality” of their intellectual products and analyses the difficulties faced by Bulgarian scientist to publish in Bulgarian Journals with Impact Factor (IF) based on a detailed information survey. The results of the study show that only 64% of Bulgarian journals with IF, identified in citation-based research analytics tool InCites Journal Citation Reports Journal at Web of Science platform can be clearly identified as “Bulgarian journals”. And this provoked the following research question: “Which journals could be classified as “Bulgarian” and why the other 36% of Bulgarian journals with Impact Factor have problems with their national affiliation recognition?”

The article is a result of the project “Design and Development of a Prototype of the Information System “Citation Index of Publications by Bulgarian Authors (Social Sciences)”, which reflects the current status of the issue of citation tracking of Bulgarian authors in Bulgarian scientific literature as well the lack of such tool on national level for evaluation and analysis of publications based on scientometrics indicators.

Keywords: Bulgarian journals; Impact Factor; Journal Citation Reports; Web of Science; citation tracking; ISSN; scientometrics indicators.

Въведение

Проблемът, свързан с проследяването на публикационната активност и цитиранията на авторите е позната тема в научните комуникации, но неговата актуалност провокира нови дискусии и анализи. Като най-ранно проявление на тази идея се сочи цитатният индекс на Шепърд¹ от 1873 г. в областта на правото^{**}. Разбира се, тези първи опити за цитатни справки са далеч от съвременните модели.

---

* Project “Design and Development of a Prototype of the Information System “Citation Index of Publications by Bulgarian Authors (Social Sciences) (Contract № DN 15/11.12.2017), funded by the National Science Fund of Bulgaria (Ministry of Education and Science). <http://citation.uni-sofia.bg/>

¹ Цит. по: **Garfield**, E. Citation indexes to science: a new dimension in documentation through association of ideas. In: *Science*, 1955, Vol. 122, p.108. [Viewed 8.09.2019]. Available from: <http://garfield.library.upenn.edu/papers/science1955.pdf>

^{**} Индексът на Шепърд обхваща съдебни случаи от 48 щата в САЩ. Основната задача на тази цитатна система е да се опише накратко историята на всяко от тези съдебни дела, придружена с използваните ресурси за подготовка на процедурата – свързани други съдебни документи, подобни дела и т.н., всичко което представлява ценна информация за адвокатите, още повече, че в тяхната практика често се прилага позоваването на прецеденти.

Изучаването на различните аспекти на динамиката на науката и технологиите чрез проследяване на цитиранията между изследователите и използването на количествени методи на изследване на развитието на науката като информационен процес попадат в полето на наукометрията (scientometrics). А прилагането на наукометрични методи в научната практика се свързва и дейността на Института за научна информация във Филаделфия (ISI)².

Още през 1955 г., основателят на ISI Юджийн Гарфилд обръща сериозно внимание върху потенциала на данните, генерирани на база позоваванията между отделните автори³. По-късно в Института се разработват инструментите за проследяване на цитиранията в научните публикации (Science Citation Index) и измерване на научната значимост на дадено списание въз основа на цитиранията на неговите статии (Journal Impact Factor). По този начин се осигуряват нови за времето си възможности за наукометрични изследвания и последващи анализи.

Името на ISI се асоциира и с въвеждането на метода за изчисляване на значимостта на научните списания, за които има най-голяма концентрация на цитирания – импакт фактор (ИФ)⁴. Този индикатор се предлага като критерий за оценка на значимостта на едно списание, въз основа на *съотношението на общия брой цитирания за текущата година на всички документи от съответното списание, публикувани за период от 2 предходни години към общия брой публикувани документи от това списание за предходните 2 години*. Освен това, открояването на по-значимите проследяването на цитиранията в различните научни списания има и друго, по-малко прилагано предназначение – да се улесни комуникацията между отделните изследователи посредством библиографските позовавания с презумпцията, че автори, които цитират сходни ресурси или се цитират едни други очевидно имат сходни научни интереси и биха могли да изградят научна мрежа в своите научни направления.

Настоящата студия няма за цел да дискутира аргументите в подкрепа или против този индикатор, сочен от много критици за манипулируем инструмент, но ще изясни ситуираността на българските списания в базата от данни на списанията с импакт фактор – Journal Citation Report (JCR) и ще анализира

---

² **Garfield**, E. From the science of science to Scientometrics visualizing the history of science with HistCite software. In: *Journal of Informetrics*, July 2009, Vol. 3, № 3, p. 174. [Viewed 10.11.2019]. Available from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.161.3753&rep=rep1&type=pdf>

³ **Garfield**, E. Citation indexes to science: a new dimension in documentation through association of ideas. In: *Science*, 1955, Vol. 122, pp.108–111. [Viewed 8.09.2019]. Available from: <http://garfield.library.upenn.edu/papers/science1955.pdf>

⁴ **Garfield**, E. The History and Meaning of the Journal Impact Factor. In: *Journal of the American Medical Association (JAMA)*, 2006, Vol. 295, № 1, pp. 90–93. [Viewed 14.08.2019]. Available from: <http://garfield.library.upenn.edu/papers/jamajif2006.pdf>

до каква степен в действителност това са национални издания, отразяващи националната научна продукция на българските изследователи.

Изследователски проблем

В търсене на български списания с импакт фактор, индексирани в световната платформа Web of Science и по-специално в аналитичния, базиран на количеството цитирания инструмент InCites Journal Citation Reports на платформата Web of Science, където ежегодно се публикуват списанията с импакт фактор, бяха проведени задълбочени информационни проучвания. Първоначалният замисъл бе да се издири и обобщи информацията относно българските списания с импакт фактор и да се очертае тяхната количествена стойност. Но в процеса на реализация на проучването, получените резултати провокираха следните изследователски въпроси: кои списания биха могли да бъдат класифицирани като „български“, и в допълнение, можем ли да приемем само местоиздаването (и местонахождението на издателството) и ISSN като определящи индикатори или трябва много по-задълбочено да анализираме националния статус на българските издания с импакт фактор?

Методология

За провеждане на изследването бяха изпълнени различни информационни търсения в пълния списък на списанията, индексирани в *Web of Science – Master Journal List*⁵, в платформата *Web of Science (WoS)*, *Web of Science Core Collection*⁶ (*Web of Science*), в *InCites Journal Citation Report* на *WoS*⁷, както и в *Списъка на съвременни български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация на НАЦИД*⁸ (април 2019 г.; без списъка на неактивните списания, т.е. такива, които вече не се индексират).

Основният инструмент, който дава ясна картина на това кои български списания са получили импакт фактор към момента (за 2018 г.) е ежегодният доклад *Journal Citation Reports (JCR)*, интегриран в платформата *WoS (InCites)*. Той се сочи за единствения подобен доклад за списания със световна значимост (с импакт фактор), който е едновременно пълен и избирателен (следва селективната

---

⁵ **Clarivate** Analytics. *Master Journal List* [online]. [Viewed 26.06.2019]. Available from: <http://mjl.clarivate.com/>

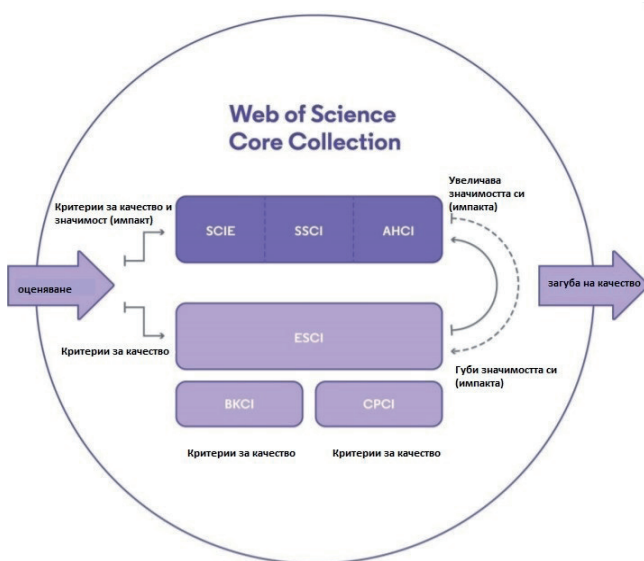
⁶ **Clarivate** Analytics. *Web of Science Core Collection*. In: *Web of Science* [online]. [Viewed 06.06.2019]. Available from: <http://apps.webofknowledge.com/>

⁷ **Clarivate** Analytics. *Journal Citation Reports*. In: *InCites* [online]. [Viewed 10.06.2019]. Available from: <https://jcr.clarivate.com/>

⁸ **НАЦИД**. *Списък на съвременни български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация на НАЦИД* [онлайн]. [Прегледан на 20.06.2019]. Достъпно от: http://nacid.bg/bg/att_files/referirani_indeksirani_izdaniya_15.04.2019.pdf

редакционна политика за включване). Информационният масив съдържа всички данни, необходими за разбиране на компонентите, които калкулират рейтинга на всяко списание, тъй като той улавя всички цитати към списанието – включително материали, които не са статии, като редакторски бележки и коментари. JCR също така позволява по-добро тълкуване на състоянието на публикация в това списание, като проследява и подчертава връзката между библиографските позовавания, които свързват едно списание с друго⁹.

Структурираните данни са организирани от световен екип от експерти, които непрекъснато подбират колекциите от списания, книги и сборници с доклади от конференции, индексирани в Web of Science Core Collection (фиг. 1). По този начин се цели осигуряването на точност при оценяването на научния рейтинг и значимостта на списанията чрез изчисляване на импакт фактор.

Фигура 1. Оценка на качеството на списанията в Web of science Core Collection¹⁰

Колекцията Web of Science Core Collection, към момента (ноември, 2019 г.) включва следните бази от данни с цитатна информация¹¹:

⁹ Clarivate analytics. Web of science group. Journal Citation Reports. In: *Web of Science* [online]. Viewed [07.11.2019]. Available from: <https://clarivate.com/webofsciencgroup/solutions/journal-citation-reports/>

¹⁰ Clarivate analytics. Web of science group. *Journal Citation Reports suppression policy*. June 2019. p. 5. [Viewed 07.11.2019]. Available from: <https://clarivate.com/webofsciencgroup/wp-content/uploads/sites/2/2019/08/Suppression-Policy-External-Powerpoint-June-10.pdf>

¹¹ Clarivate Analytics. Web of Science Core Collection. In: *Web of Science* [online]. [Viewed 05.11.2019]. Available from: <https://clarivate.com/webofsciencgroup/solutions/web-of-science-core-collection/>

- **Science Citation Index Expanded (SCIE)** – Включва над 9,200 от най-значимите в световен мащаб научни списания в 178 научни дисциплини, с хронологичен обхват от 1900 г. насам.

- **Social Sciences Citation Index (SSCI)** – Включва над 3,400 от най-значимите в световен мащаб научни списания в 58 научни дисциплини в обществените науки, с хронологичен обхват от 1900 г. насам.

- **Arts & Humanities Citation Index (AHCI)** – Включва над 1,800 от най-значимите в световен мащаб научни списания в 28 научни дисциплини в изкуството и хуманитарните науки, с хронологичен обхват от 1975 г. насам.

- **Emerging Sources Citation Index (ESCI)** – Включва над 7,800 от най-значимите и висококачествени научни в световен мащаб списания в 245 научни дисциплини, с хронологичен обхват от 2005 г. насам.

- **Conference Proceedings Citation Index (CPCI)** – Мултидисциплинарен индекс, чрез който може най-бързо да се достигне до новостите в научните направления, чрез над 205 000 сборника с доклади от конференции, с хронологичен обхват от 1990 г. насам.

- **Book Citation Index (BKCI)** – Включва над 104,500 селектирани книги, като около 10,000 нови заглавия се добавят всяка година, с хронологичен обхват от 2005 г. насам.

- **Current Chemical Reactions and Index Chemicus** – инструмент за проследяване на цитирания за химически структури и индекс на химическите реакции.

Важно е да се уточни, че от 2017 г. в Journal Citation Report (InCites) на платформата WoS се включват само индексирани списания в базите от данни Science Citation Index Expanded (SCIE) и Social Sciences Citation Index (SSCI) на ядрената колекция на Web of Science – Core Collection¹² – т.е. само приетите в бази от данни издания получават официално импакт фактор.

В предходно наше проучване¹³ по темата бе установено, че през 2017 г. компанията Clarivate Analytics взема решение списанията, индексирани в базата данни Arts & Humanities Citation Index, да не бъдат вече отчитани чрез аналитичния, базиран на количеството цитирания инструмент InCites Journal Citation Reports (JCR) на платформата Web of Science, което автоматично ги изключва от възможността да им бъде изчисляван и присъждан импакт фактор. Обосновката за това решение се базира на съждението, че в областта на изкуството и хуманитарните науки голяма част от изследванията се съдържат в книги, а не в списания. Clarivate Analytics изтъква като аргумент наличи-

¹² Clarivate analytics. Web of science group. *Journal Citation Reports*. ...

¹³ Лозанова-Белчева, Елица. Проследяване на музейната проблематика във водещите ресурси за наукометрични изследвания – Web of Science, SCOPUS и SCImago Journal & Country Rank. В: *Културната памет във времето и пространството. Сборник, посветен на 65-годишния юбилей на проф. д. изк. н. Симеон Недков*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 215-231.

ето на съществена разлика, между публикациите в тези области и другите научни полета, в прилагането на количествените показатели за тях, например периода – позоваванията в изкуството и хуманитарните науки обхващат повече от две или пет години (двете времеви рамки, използвани в изчислението на ИФ). Споменати са и други причини относно спецификата на научната комуникация в тези направления – че те зависят по-малко от комуникацията между изследователите, осъществявана посредством списанията, в сравнение със социалните науки. Откроена е и причината, че се наблюдава концентриране на повече изследвания от областта на хуманитарните науки и изкуството, публикувани в книги (монографии), отколкото в списания. Основният аргумент е, че списанията за изкуство и хуманитарни науки биха имали като цяло много ниски импакт фактори и дори за 10-годишен период за изчисление биха получили много ниски резултати.

От началото на 2019 г. към JCR са добавени нови 283 списания, 108 от които са публикувани с отворен достъп, с което общият брой на индексиранияте списания става 11896, в 236 дисциплини, от 81 страни/региони и включват 2,3 млн. статии, рецензии¹⁴.

Политиката за включване на списания в масива на JCR е свързана с поддържането и актуализирането на информационен масив, имащ за цел отразяването на напредъка на научните изследвания в световен мащаб, тенденциите за развитие на отделните научни дисциплини и открояването на най-значимите за научната общественост информационни източници, на базата на натрупванията на цитирания на отделните публикации. Но съобразно различни критерии някои списания биват изключени временно или постоянно от JCR. Изборът за включването на списания в „Title Suppressions“ (списък на временно изключените от JCR списания) се базира на анализа на няколко ключови фактора: общ брой цитати, поместени в списанието; текущ импакт фактор показател; ранг на даденото списание в определеното му поле в JCR и ефектът, който самоцитиранията имат върху него; процент на самоцитирания, участващи във формирането на импакт фактора на даденото списание; сравняване на увеличаването на импакт фактора със/без самоцитирания (т.е. до каква степен самоцитиранията играят роля в изграждането на конкретния индекс)¹⁵.

Например, следвайки своята политика за изключване на списания от JCR, през 2019 г. екипът от експерти премахва 17 заглавия от базата от данни, които „демонстрират аномално поведение при цитиране“, включително такива, за които има данни за прекомерно самоцитиране (self-citation) и натрупване на

¹⁴ Clarivate analytics. Web of science group. *Journal Citation Reports...*

¹⁵ Стефанов, Росен. Предизвикателства и бариери пред използването на импакт фактор като система за оценяването на научноизследователската дейност: самоцитиране под натиск и citation stacking В: *Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“*. Философски факултет. Книга Докторанти, 2016, Т. 1, с.332. ISSN 2534-935X. Достъпно от: https://research.unisofia.bg/bitstream/10506/1407/1/GSU_FF_DOKTOR_10-2017.pdf.

цитати (citation stacking)¹⁶. Тези два подхода за изкуствено създаване на цитатна активност са едни от „най-ясно изразените форми на манипулация на импакт фактор“¹⁷. „При метода на манипулация, познат като „citation stacking“, две или повече научни списания създават обща мрежа (понякога наричана „цитатен картел“), като целта на тази мрежа е включените в нея списания да цитират свои публикации помежду си, като по този начин изкуствено увеличават импакт фактор индекса на участниците в „схемата“¹⁸.

Резултати от проучването

Справките от направеното задълбочено информационно проучване (вж. Приложението в края на статията с включени таблици и екранни изображения) показват, че:

1) В ядрената колекция със списания на платформата Web of Science (Web of Science Core Collection), към края на м. юни 2019 г., се индексират общо 43 български списания (вж. табл. 1), като в съответните бази от данни на WoS Core Collection:

– Arts & Humanities Citation Index – 1 българско списание (Хуманитарни науки и изкуство);

– Science Citation Index Expanded – 16 български списания (Природни науки, математика, информатика – 15 бр.; Аграрни науки – 1 бр.; мултидисциплинарно – 1 бр.);

– Social Sciences Citation Index – 0 български списания;

– Emerging Sources Citation Index – 26 български списания (Хуманитарни науки и изкуство – 9 бр.; Природни науки, математика, информатика – 9 бр.; Педагогически науки – 3 бр.; Технически науки – 1 бр.; Социални, стопански, правни науки (обществени науки) – 1 бр.; Здравеопазване – 3 бр.).

2) От отбелязаните в списъка на НАЦИД 60 бр. индексирани в Web of Science (вж табл. 2):

– 11 бр. са индексирани в други бази от данни извън Web of Science Core Collection, но включени в платформата Web of Science (Biological Abstracts; BIOSIS PREVIEWS; BIOSIS Reviews Reports And Meetings; Zoological Record), следователно нямат изчислен импакт фактор;

– 7 бр. не са открити в Web of Science (възможно е още да са в процедура по оценяване за включване (evaluation));

– 42 бр. съвпадат с направената справка (вж. табл. 1);

---

¹⁶ **Clarivate** analytics. Web of science group. *Journal Citation Reports* [Viewed 5.11.2019]. Available from: <https://clarivate.com/news/the-web-of-science-group%E2%80%AFreleases-2019-journal-citation-reports-revealing-the-worlds-most-influential-journals%E2%80%AF>

¹⁷ **Стефанов, Р.**..., с.336.

¹⁸ Пак там, с. 334.

– 1 списание е открито допълнително чрез списъка на НАЦИД – не се открива в пълния списък на списанията индексирани в Web of Science – Master Journal List (<http://mjl.clarivate.com/>).

3) Списъкът на съвременните български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация към декември 2019 г. вече е достъпен и под формата на регистър¹⁹, с възможности за издиране на информация по различни критерии и отново показва същия брой индексирани в WoS заглавия (60 бр.)

4) Справката за български списания с импакт фактор (при търсене по критерий country/region „Bulgaria“) за 2018 г. чрез аналитичния, базиран на количеството цитирания инструмент InCites Journal Citation Reports на платформата Web of Science показва, че само 14 български списания имат импакт фактор, като 10 от тях са на едно и също издателство – Pentsoft.

5) Само 14 от общо 43 български списания, индексирани в ядрената колекция на платформата Web of Science (Web of Science Core Collection) имат присъден импакт фактор за 2018 г. (вж. табл. 3 и екранно изображение 1).

6) Установено бе разминаване между данните от списъка на българските списания, индексирани в Science Citation Index Expanded (генериращ данни за ежегодните доклади Journal Citation Reports, включващи импакт фактор на списанията) и от списъка на българските списания с импакт фактор за 2018 г. в Journal Citation Reports. В първия списък фигурират 16 заглавия (табл.1), а във втория - 14 заглавия (табл. 3 и екранно изображение 1). Причината за „загубата“ на 2 списания според нас е следната:

– Списанието *NOTA LEPIDOPTEROLOGICA* не се отчита като българско, защото в библиографския запис в Master Journal List е отбелязано, че то се издава от Pensoft Publishers, Bulgaria (екранно изображение 2), а в записа на списанието в JCR е добавен и критерият „GERMANY (FED REP GER)“ (екранно изображение 3).

Допълнителна справка в уеб страницата на списанието (<https://nl.pensoft.net/>) показва, че това списание е орган на научното дружество „Societas Europaea Lepidopterologica (SEL)“. Интересен е и фактът, че това списание има ISSN 0342-7536 на печатната версия, присъден от CIEPS – ISSN и ISSN 2367-5365, присъден от ISSN National Centre for Bulgaria на онлайн версията.

Следователно националният статут на това списание е неясен. Очевидно то се припознава и като българско издание, и като немско списание.

– Списанието *HERPETOZOA*, което в табл. 1. фигурира като българско, също не се появява в списъка с българските списания с импакт фактор за 2018 г. в InCites JCR. И тук забелязваме, че според Master Journal List то се издава от

---

¹⁹ **НАЦИД.** *Списък на съвременни български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация* [онлайн]. [Прегледан на 10.12.2019]. Достъпно от: <https://randii.nacid.bg/register/search>

Pensoft Publishers, Bulgaria (екранно изображение 4), но в WoS и JCR фигурира друг издател – Österreichische Gesellschaft Herpetologie Ev, Vienna (екранно изображение 5).

След направена справка в уеб страницата на списанието (<https://herpetozoa.pensoft.net/>) резултатът показва, че то е издание на Austrian Herpetological Society (ÖGH, Österreichische Gesellschaft für Herpetologie). Но и тук се появява същият проблем с идентифицирането на националната принадлежност на изданието. Присъденият номер на онлайн версията (ISSN 2682-955X) е от ISSN National Centre for Bulgaria, а на печатния (ISSN 1013-4425) – от CIEPS – ISSN и от ISSN National Centre for Bulgaria (екранно изображение 6).

Анализ на резултатите

Обобщеният анализ от направените информационни издирвания и изготвените справки въз основа на пълния списък на списанията, индексирани в *Web of Science – Master Journal List*, платформата *Web of Science, Web of Science Core Collection*, в базата от данни *InCites Journal Citation Report на WoS* и в *Списъка на съвременни български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация на НАЦИД* (април 2019 г.) показва, че към края на м. юни 2019 г. в ядрената колекция със списания на платформата *Web of Science (Web of Science Core Collection)* се индексират общо 43 български списания и само 14 от тях имат импакт фактор. Справката за наличните български издания в *InCites Journal Citation Report на WoS* беше повторена и към декември 2019 г. броят на списанията, както и техните заглавия са същите.

Резултатите от проведеното проучване ни дават основания да смятаме, че не всички български издания, които са включени в списъка на НАЦИД и за които открихме данни в изследваните информационни масиви, в действителност са с такава национална принадлежност (например списанията на издателство Pensoft). В подкрепа на тази хипотеза бяха извършени допълнителни информационни търсения и бе изведен доказателствен материал (вж. таблица 4 и фигура 2). Създението, че не всички 14 списания (в JCR), идентифицирани като национални по признака “COUNTRY/REGION Bulgaria” могат да бъдат определени изцяло като „български“, провокира спорния въпрос кое списание всъщност следва да се категоризира като българско.

В търсене на отговор се насочихме към международната стандартизация в областта на периодичните издания и по-конкретно към Международния стандартен номер на периодичните издания (ISSN), който „позволява прецизно идентифициране на всяка форма на заглавие и избягва допускане на грешки и объркване, [тъй като] правилата за обозначаване на изданията с ISSN изискват само един номер да бъде присъден на отделно периодично издание“²⁰.

---

²⁰ Миланова, Милена. *Библиотечни фондове и каталози*. София: Бълг. библиотечно-информационна асоц., 2013, с. 153–154. ISBN 978-954-9837-25-4.

Присъждането на ISSN се извършва от Национална агенция за ISSN във всяка страна. За България този център е позициониран в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Според правилата на Националната агенция, за да се идентифицира едно издание с ISSN получен в България, „изданието [трябва] да е издадено в България, т.е. издателят да има регистрация и адрес на офис/редакция на територията на България, който да бъде посочен в библиографското каре на изданието“²¹. От Агенцията за ISSN разбираме и че „различен ISSN получава всяко отделно заглавие на продължаващо издание, всяко заглавие на различен език, както и всяко издание на различен информационен носител (печатен, CD-ROM, онлайн, микроформа)“²². Следователно, едно списание може да има присъдени два различни ISSN номера за различните си формати – принт и онлайн.

За валидиране на твърдението, че някои от 14-те списания с импакт фактор и които са асоциирани към страна „Bulgaria“ в JCR реално не са български издания, беше проведено допълващо проучване чрез международния портал за ISSN²³. Обобщените резултати (вж. табл. 4) показват, че 2 от списанията са чуждестранни (COMPARATIVE CYTOGENETICS; ZOOSYSTEMATICS AND EVOLUTION), а други 3 списания са с две „националности“ – имат присъдени международни стандартни номера от две различни национални ISSN агенции (DEUTSCHE ENTOMOLOGISCHE ZEITSCHRIFT; JOURNAL OF HYMENOPTERA RESEARCH; NEOBIOTA).

За да потърсим логично обяснение за тази „двойна“ национална принадлежност проведохме още няколко информационни търсения – в Директорията на списанията с отворен достъп (DOAJ)²⁴, в световния своден каталог WorldCat (<http://www.worldcat.org>), в уебсайта на издателство Pensoft и в уеб страниците на списанията. Получените данни обаче не дават категоричен отговор. Във всички тези ресурси фигурира и чуждестранно издателство, и издателството Pensoft със седалище България. Тези нови данни допълват цялостната картина от всички проведени информационни справки и проучвания и доказват, че 14% от списанията с импакт фактор определяни като национални (български), всъщност са чуждестранни, 22% са международни (с български и чуждестранен издател) и само 64% от изданията можем да квалифицираме като български издания с импакт фактор за 2018 г. (фиг. 2).

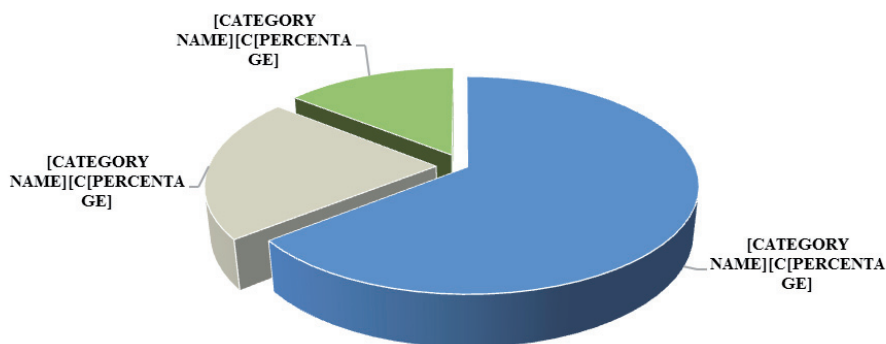
---

²¹ **Национална** агенция за ISSN. *Изисквания към изданията* [онлайн]. [Прегледан на 10.12.2019]. Достъпно от: http://www.nationallibrary.bg/wp/?page_id=5078

²² **Национална** агенция за ISSN. *Правила за определянето на ISSN* [онлайн]. [Прегледан на 10.12.2019]. Достъпно от: http://www.nationallibrary.bg/wp/?page_id=5078

²³ *The International Centre for the Registration of Serial Publications* (CIEPS/ISSN International Centre). ISSN Portal [online]. [Viewed 11.12.2019]. Available from: <https://portal.issn.org/>

²⁴ **DOAJ**. *Directory of Open Access Journals* [online]. [Viewed 9.12.2019]. Available from: <https://doaj.org/>

Фигура 2. Списания с импакт фактор, асоциирани с национална принадлежност „България“

Заклучение

Целта на настоящото изследване бе да се идентифицират българските списания в бази от данни на платформата Web of Science и по-специално тези, които се индексират в информационните масиви, които участват при формирането (изчисляването) на импакт фактор. Реалната картината бе очертана и все пак остават отворени няколко спорни въпроса. Дали местонахождението (адресът) на издателя (съответно ISSN, получен в страната) трябва да е определящият фактор за национална идентификация и доколко тази условност за присъждането на ISSN номера трябва да е основен признак за национална принадлежност в международните ресурси? Дали чуждестранни издания, получили ISSN номер от България реално са „български“?

От друга страна, наличието на научно съдържание в международните бази от данни, с присъден импакт фактор, квалифицирано като „българско“ (дори и да не е съвсем коректно) безспорно повишава научния рейтинг на България.

В контекста на националните нормативни изисквания към учените относно тяхната цитируемост и публикационна активност в списания с импакт фактор, индексирани в световноизвестните бази от данни Web of Science (Clarivate Analytics) и SCOPUS (Elsevier) трябва да отбележим, че се наблюдава тенденция за превес на публикуваните български статии в чуждестранни издания, спрямо включените такива в български списания. Проведеното от нас проучване и анализът на данните показва, че възможностите за авторите, които искат да изследват теми с локална (национална) значимост и да ги отразяват в национални списания с импакт фактор са силно ограничени. Реализацията на националната научна продукция (на английски или други чужди езици) в чуждестранни издания, индексирани в международните наукометрични бази

от данни се явява единствената възможност за българските автори от почти всички научни дисциплини.

Представителността на българската наука в международното научно пространство („световноизвестните бази от данни“) е необходима и ние не отричаме важноста от националното ни присъствие в тези значими ресурси. Но трябва да се погледне обективно на текущата ситуация и да се приеме аргументът, че цялостна оценка на резултатите и приносът на българските учени може да бъде направена само тогава, когато се вземе предвид научната публикационна активност и в националните (българските издания, на български език) и в чуждестранните издания. Съответно, трябва да бъдат обобщавани резултатите от цитиранията на тази продукция и в националните, и в чуждестранните документи. Към момента обаче обективна оценка, базирана на наукометрични показатели както на международно, така и на национално ниво, не може да бъде направена поради липсата на единен инструмент за проследяване на цитатната активност на българските учени в българските издания.

Ето защо създаването на национална система за отразяване на националната научна продукция и проследяването на цитиранията на авторите в националното научно-информационно пространство е от изключителна важност не само за самите учени, но и за анализа и оценката на динамиката на българската наука чрез прилагане на наукометрични методи.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Таблица 1. Български списания, индексирани в базите от данни, включени в *Web Of Science Core Collection: Arts & Humanities Citation Index; Science Citation Index Expanded; Social Sciences Citation Index; Emerging Sources Citation Index* (юни 2019 г.)

ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX Общо 1829 списания 1 българско списание	
1	243. BULGARIAN HISTORICAL REVIEW-REVUE BULGARE D HISTOIRE ISSN: 0204-8906 PUBL HOUSE BULGARIAN ACAD SCI, ACAD. G BONCEV ST, SOFIA, BULGARIA, 1113 <ul style="list-style-type: none"> • Arts & Humanities Citation Index • Current Contents - Arts & Humanities http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=H&mode=print&Page=1
SCIENCE CITATION INDEX EXPANDED Общо 9211 списания 16 български списания	
1	214. ACTA ZOOLOGICA BULGARICA ISSN: 0324-0770 INST ZOOLOGY, BAS, 1000 SOFIA, 1, TSAR OSVOBODITEL BLVD, SOFIA, BULGARIA, 00000 <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=1
2	1195. BIODIVERSITY DATA JOURNAL ISSN: 1314-2836; E-ISSN: 1314-2828 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700 <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents – Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=3
3	106. COMPARATIVE CYTOGENETICS ISSN: 1993-0771; E-ISSN: 1993-078X PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700 <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=5

4	<p>2129. COMPTES RENDUS DE L ACADEMIE BULGARE DES SCIENCES ISSN: 1310-1331 PUBL HOUSE BULGARIAN ACAD SCI, ACAD.G BONCEV ST, SOFIA, BULGARIA, 1113</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=5</p>
5	<p>2470. DEUTSCHE ENTOMOLOGISCHE ZEITSCHRIFT ISSN: 1435-1951; E-ISSN: 1522-2403 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=5</p>
6	<p>3635. HERPETOZOA ISSN: 1013-4425; E-ISSN: 1013-4425 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=8</p>
7	<p>5100. JOURNAL OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND ECOLOGY ISSN: 1311-5065 SCIBULCOM LTD, PO BOX 249, SOFIA, BULGARIA, 1113</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=11</p>
8	<p>5296. JOURNAL OF HYMENOPTERA RESEARCH ISSN: 1070-9428; E-ISSN: 1314-2607 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=11</p>
9	<p>6826. MYCOKEYS ISSN: 1314-4057; E-ISSN: 1314-4049 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=14</p>

10	<p>6889. NATURE CONSERVATION-BULGARIA ISSN: 1314-6947; E-ISSN: 1314-3301 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=14</p>
11	<p>6936. NEOBIOTA ISSN: 1619-0033; E-ISSN: 1314-2488 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=14</p>
12	<p>7096. NOTA LEPIDOPTEROLOGICA ISSN: 0342-7536; E-ISSN: 2367-5365 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=15</p>
13	<p>7606. PHYTOKEYS ISSN: 1314-2011; E-ISSN: 1314-2003 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=16</p>
14	<p>7865. PROPAGATION OF ORNAMENTAL PLANTS ISSN: 1311-9109 SEJANI PUBL, ET SEJANI-ALLA AJANOVA, SOFIA, BULGARIA, 00000</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=16</p>
15	<p>9208. ZOOSYSTEMATICS AND EVOLUTION ISSN: 1860-0743; E-ISSN: 1860-0743 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=19</p>

16	<p>9193. ZOOKEYS ISSN: 1313-2989; E-ISSN: 1313-2970 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Science Citation Index Expanded • Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=D&mode=print&Page=19</p>
<p>EMERGING SOURCES CITATION INDEX Общо 7827 списания 26 български списания</p>	
17	<p>205. AEROSPACE RESEARCH IN BULGARIA ISSN: 1313-0927; E-ISSN: 2367-9522 BULGARIAN ACAD SCIENCES, SPACE RESEARCH & TECHNOLOGY INST- SRTI-BAS, ACAD. GEORGI BONCHEV STR., SOFIA, BULGARIA, 1113</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=1</p>
18	<p>330. ALPINE ENTOMOLOGY ISSN: ****.****; E-ISSN: 2535-0889 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews • Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=1</p>
19	<p>832. BALKAN JOURNAL OF PHILOSOPHY ISSN: 1313-888X; E-ISSN: 2367-5438 ACAD PUBL HOUSE, 1113 ACAD G BONCHEV ST, SOFIA, BULGARIA, 6</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=2</p>
20	<p>833. BALKANISTIC FORUM ISSN: 1310-3970; E-ISSN: 2535-1265 SOUTH-WEST UNIV NEOFIT RILSKI, UL IVAN MIKHAILOV 66, BLAGOEVGRAD, BULGARIA, 2700</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=2</p>
21	<p>1029. BULGARIAN ASTRONOMICAL JOURNAL ISSN: 1313-2709; E-ISSN: 1314-5592 BULGARIAN ACAD SCIENCES, INST ASTRONOMY, TSARIGRADSKO SHOSSE 72, SOFIA, BULGARIA, 1784</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=3</p>
22	<p>1030. BULGARIAN JOURNAL OF AGRICULTURAL SCIENCE ISSN: 1310-0351; E-ISSN: 1310-0351 SCIENTIFIC ISSUES NATL CENTRE AGRARIAN SCIENCES, 125, TSARIGRADSKO SHOSSE BUL, BLOCK 1, SOFIA, BULGARIA, 1113</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=3</p>

23	1031. BULGARSKI EZIK I LITERATURA-BULGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE ISSN: 0323-9519; E-ISSN: 1314-8516 NATSIONALNO IZDATELSTVO AZ BUKI, BUL TSARIGRADSKO SHOSE, 125, BL 5, SOFIA, BULGARIA, 1113 • Emerging Sources Citation Index http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=3
24	1032. BULGARSKO E-SPISANIE ZA ARKHEOLOGIYA-BULGARIAN E-JOURNAL OF ARCHAEOLOGY ISSN: 1314-5088; E-ISSN: 1314-5088 ASSOC BULGARIAN ARCHAEOLOGISTS, UL SBORNA 2, SOFIA, BULGARIA, 00000 • Emerging Sources Citation Index http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=3
25	1299. CHUZHDOEZIKOVO OBUCHENIE-FOREIGN LANGUAGE TEACHING ISSN: 0205-1834; E-ISSN: 1314-8508 NATSIONALNO IZDATELSTVO AZ BUKI, BUL TSARIGRADSKO SHOSE, 125, BL 5, SOFIA, BULGARIA, 1113 • Emerging Sources Citation Index http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=3
26	1765. CYBERNETICS AND INFORMATION TECHNOLOGIES ISSN: 1311-9702; E-ISSN: 1314-4081 INST INFORMATION & COMMUNICATION TECHNOLOGIES-BULGARIAN ACAD SCIENCES, 2, ACAD G BONCHEV, SOFIA, BULGARIA, 1113 • Emerging Sources Citation Index http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=4
27	2129. ENGLISH STUDIES AT NBU ISSN: 2367-5705; E-ISSN: 2367-8704 NEW BULGARIAN UNIV SOFIA, BULGARI, DEPT ENGLISH STUDIES, 21, MONTEVIDEO ST, BLDG 2, OFF 312, SOFIA, BULGARIA,1618 • Emerging Sources Citation Index http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=5
28	2346. EUROPEAN JOURNAL OF TOURISM RESEARCH ISSN: 1994-7658; E-ISSN: 1314-0817 VARNA UNIV MANAGEMENT-VUM, 13 A OBORISHTA STR, VARNA, BULGARIA, 9000 • Emerging Sources Citation Index http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=5
29	2430. FILOSOFIYA-PHILOSOPHY ISSN: 0861-6302; E-ISSN: 1314-8559 NATSIONALNO IZDATELSTVO AZ BUKI, BUL TSARIGRADSKO SHOSE, 125, BL 5, SOFIA, BULGARIA, 1113 • Emerging Sources Citation Index http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=5
30	3597. INTERNATIONAL JOURNAL ON INFORMATION TECHNOLOGIES AND SECURITY ISSN: 1313-8251; E-ISSN: 1313-8251 UNION SCIENTISTS BULGARIA, 1505 SOFIA 39, MADRID BLVD, FLR 2, SOFIA, BULGARIA, 00000 • Emerging Sources Citation Index http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=8

31	<p>3714. ISTORIYA-HISTORY ISSN: 0861-3710; E-ISSN: 1314-8524 NATSIONALNO IZDATELSTVO AZ BUKI, BUL TSARIGRADSKO SHOSE, 125, BL 5, SOFIA, BULGARIA, 1113</p> <ul style="list-style-type: none"> Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=8</p>
32	<p>4242. JOURNAL OF GEOMETRY AND SYMMETRY IN PHYSICS ISSN: 1312-5192; E-ISSN: 1314-5673 INST BIOPHYSICS & BIOMEDICAL ENGINEERING, BULGARIAN ACAD SCIENCES, ACAD GEORGI BONCHEV STR, BLOCK 21, SOFIA, BULGARIA, 1113</p> <ul style="list-style-type: none"> Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=9</p>
33	<p>4302. JOURNAL OF IMAB Irregular ISSN: 1312-773X; E-ISSN: 1312-773X GOSPODIN ILIEV PEYTCHINSKI, ED & PUB, DROUJBA BL 116, PLEVEN, BULGARIA, 5806</p> <ul style="list-style-type: none"> Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=9</p>
34	<p>4870. JOURNAL OF THEORETICAL AND APPLIED MECHANICS-BULGARIA ISSN: 0861-6663; E-ISSN: 1314-8710 SCIENDO, DE GRUYTER POLAND SP ZOO, BOGUMILA ZUGA 32A STR, WARSAW, POLAND, 01-11</p> <ul style="list-style-type: none"> Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=10</p>
35	<p>5251. MATHEMATICS AND INFORMATICS ISSN: 1310-2230; E-ISSN: 1314-8532 AZ-BUKA NATL PUBLISHING HOUSE, BUL TSARIGRADSKO SHOSE, 125, BL 5, SOFIA, BULGARIA, 1113</p> <ul style="list-style-type: none"> Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=11</p>
36	<p>5549. NEUROSONOLOGY AND CEREBRAL HEMODYNAMICS ISSN: 1312-6431; E-ISSN: 1312-6431 BULGARIAN SOC NEUROSONOLOGY & CEREBRAL HEMODYNAMICS, YANKO SOFIJSKI VOJVODA 23, OFIS 2, SOFIA, BULGARIA, 1164</p> <ul style="list-style-type: none"> Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=12</p>
37	<p>5610. NOTES ON NUMBER THEORY AND DISCRETE MATHEMATICS ISSN: 1310-5132; E-ISSN: 2367-8275 BULGARIAN ACAD SCIENCE, CENTRAL LIBRARY 7 NOEMVRI NO 1, SOFIA, BULGARIA, 00000</p> <ul style="list-style-type: none"> Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=12</p>
38	<p>5798. PALAEOBULGARICA-STAROBALGARISTIKA ISSN: 0204-4021; E-ISSN: 2603-2899 BULGARIAN ACAD SCIENCES, 7 NOEMVRI UL 1, SOFIA, BULGARIA, 1040</p> <ul style="list-style-type: none"> Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=12</p>

39	<p>5849. PEDAGOGIKA-PEDAGOGY ISSN: 0861-3982; E-ISSN: 1314-8540 NATL IZDATELSTVO AZ BUKI, BUL TSARIGRADSKO SHOSE, 125, BL 5, SOFIA, BULGARIA, 1113</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=12</p>
40	<p>5905. PHARMACIA ISSN: 0428-0296; E-ISSN: 0428-0296 PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700</p> <p>Emerging Sources Citation Index</p> <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=12</p>
41	<p>7126. SPISANIE NA B LGARSKOTO GEOLOGICHESKO DRUZHESTOV-REVIEW OF THE BULGARIAN GEOLOGICAL SOCIETY ISSN: 0007-3938; E-ISSN: 1314-8680 BULGARIAN ACAD SCIENCE, CENTRAL LIBRARY 7 NOEMVRI NO 1, SOFIA, BULGARIA, 00000</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zoological Record • Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=15</p>
42	<p>7177. STRATEGIES FOR POLICY IN SCIENCE AND EDUCATION-STRATEGII NA OBRAZOVATELNATA I NAUCHNATA POLITIKA ISSN: 1310-0270; E-ISSN: 1314-8575 NATL IZDATELSTVO AZ BUKI, BUL TSARIGRADSKO SHOSE, 125, BL 5, SOFIA, BULGARIA, 1113</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emerging Sources Citation Index <p>http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jlresults.cgi?PC=EX&mode=print&Page=15</p>
<p>SOCIAL SCIENCES CITATION INDEX Общ брой списания 3414 0 български списания</p>	

Таблица 2. Сравнение на „Списъка на съвременни български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация на НАЦИД“ с пълния списък на списанията включени в *Web of Science/Master Journal List*

СПИСЪК НА СЪВРЕМЕННИ БЪЛГАРСКИ НАУЧНИ ИЗДАНИЯ, РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ В СВЕТОВНОИЗВЕСТНИ БАЗИ ДАННИ С НАУЧНА ИНФОРМАЦИЯ (НАЦИД)*	
1	ИЗКУСТВОВЕДСКИ четения’ ... – София: Институт за изкуствознание, БАН, 2003- ; ISSN 1313-2342 <ul style="list-style-type: none"> • Web of Science 2017- <i>Не е открито в Web of Science.</i>
2	НАУКА за гората = Forest science, 1988- Заб.: Продължение на Горскостопанска наука (1964-1987); ISSN 0017-2286 <ul style="list-style-type: none"> • Biological Abstracts • BIOSIS Previews • Zoological Record • Emerging Sources Citation Index
3	ACTA MORPHOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA <ul style="list-style-type: none"> • ISSN: 1311-8773; eISSN: 2535-0811 Biological Abstracts <ul style="list-style-type: none"> • BIOSIS Previews
4	BIORISK ISSN: 1313-2644; eISSN: 1313-2652 <ul style="list-style-type: none"> • Zoological Record
5	BULGARIAN Chemical Communications = Известия по химия / Chemical Institute of the Bulgarian Academy of Sciences, Bulgarian Chemical Society. – Sofia: Bulg. Acad. of Sciences, 1992- Заб.: Продължение на Известия по химия ISSN 0324-1130. ISSN 0861-9808 (print) 2534-9899 (online) <ul style="list-style-type: none"> • Web of Science Core Collection - Science Citation Index Expanded
6	BULGARIAN JOURNAL OF VETERINARY MEDICINE ISSN: 1311-1477; eISSN: 1313-3543 <ul style="list-style-type: none"> • Zoological Record
7	ECOLOGIA BALKANICA ISSN: 1314-0213; eISSN: 1313-9940 <ul style="list-style-type: none"> • Zoological Record • Biological Abstracts • BIOSIS Previews

* Отбелязани като „активни“ (продължават да се индексират в Web of Science) са 60 бр., като от тях: 11 бр. индексирани в други бази от данни извън Web of Science Core Collection, но включени в платформата Web of Science (Biological Abstracts; BIOSIS PREVIEWS; BIOSIS Reviews Reports And Meetings; Zoological Record); 7 бр. не са открити в Web of Science (възможно е още да са в процедура по оценяване (evaluation) от Clarivate Analytics; 1 бр. е открито допълнително чрез списъка на НАЦИД – не се открива в пълния списък на списанията индексирани в Web of Science – Master Journal List <http://mjl.clarivate.com/>; 42 бр. съвпадат с направената справка вж. таблица 1 (не са включвани отново в таблица 2).

8	<p>ECONOMIC Alternatives / University of national and world economy. – Sofia, 2005; ISSN 1312-7462 (print) 2367-9409 (online)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Web of Science 2018- <p><i>He e открито в Web of Science</i></p>
9	<p>INTERNATIONAL JOURNAL BIOAUTOMATION ISSN: 1314-1902; eISSN: 1312-451X</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biological Abstracts • BIOSIS Previews
10	<p>JOURNAL of Applied Sports Sciences: International Scientific Journal of the National Sports Academy. - Sofia, 2017- 2534-9597 (print) 2535-0145 (online)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Web of Science 2018- <p><i>He e открито в Web of Science</i></p>
11	<p>JOURNAL OF BALKAN ECOLOGY ISSN: 1311-0527</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zoological Record
12	<p>JOURNAL OF BIOSCIENCE AND BIOTECHNOLOGY ISSN: 1314-6238; eISSN: 1314-6246</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zoological Record
13	<p>JOURNAL of Mining and Geological Sciences: part I. Geology and Geophysics. Univ. of mining of geology “St. Ivan Rilski”. – София, 2017; ISSN 2535-1176 (online)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Web of Science 2018- <p><i>He e открито в Web of Science</i></p>
14	<p>JOURNAL of Mining and Geological Sciences. part II. Mining, Technology and Mineral Processing. Univ. of Mining of Geology “St. Ivan Rilski”. – София, 2017; ISSN 2535-1184 (online)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Web of Science 2018- <p><i>He e открито в Web of Science</i></p>
15	<p>JOURNAL of Mining and Geological Sciences. part III. Mechanization, Electrification and Automation in Mines. Univ. of Mining of Geology “St. Ivan Rilski”. – София, 2017; ISSN 2535-1192 (online)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Web of Science 2018- <p><i>He e открито в Web of Science</i></p>
16	<p>JOURNAL of Mining and Geological Sciences. part IV. Humanitarian and Economics Sciences. Univ. of Mining of Geology “St. Ivan Rilski”. – София, 2017; ISSN 2535-1206 (online)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Web of Science 2018- <p><i>He e открито в Web of Science</i></p>
17	<p>PHYTOLOGIA BALCANICA ISSN: 1310-7771; e-ISSN: 1310-7771</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biological Abstracts • BIOSIS Previews
18	<p>TRAKIA JOURNAL OF SCIENCES ISSN: 1312-1723; e-ISSN: 1313-3551</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zoological Record
19	<p>ZOONOTES ISSN: 1313-9916</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zoological Record

Таблица 3. Български списания с импакт фактор за 2018 г.

1	ACTA ZOOLOGICA BULGARICA		
	Impact Factor		
	0.278	0.45	
	2018	5 year	
	JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category
ZOOLOGY	169 of 170	Q4	
Publisher: INST ZOOLOGY, BAS, 1000 SOFIA, 1, TSAR OSVOBODITEL BLVD, SOFIA, 00000, BULGARIA; ISSN: 0324-0770			
Research Domain: Zoology			
2	BIODIVERSITY DATA JOURNAL		
	Impact Factor		
	1.029		
	2018		
	JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category
BIODIVERSITY CONSERVATION	43 of 58	Q3	
Publisher: PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, 1700, BULGARIA; ISSN: 1314-2836; eISSN: 1314-2828			
Research Domain: Biodiversity & Conservation			
3	COMPARATIVE CYTOGENETICS		
	Impact Factor		
	0.882	1.065	
	2018	5 year	
	JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category
	GENETICS & HEREDITY	156 of 174	Q4
	PLANT SCIENCES	181 of 228	Q4
ZOOLOGY	110 of 170	Q3	
Publisher: PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, 1700, BULGARIA; ISSN: 1993-0771; eISSN: 1993-078X			
Research Domain: Plant Sciences; Genetics & Heredity; Zoology			
4	COMPTE RENDUS DE L ACADEMIE BULGARE DES SCIENCES		
	Impact Factor		
	0.321	0.269	
	2018	5 year	
	JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category
MULTIDISCIPLINARY SCIENCES	68 of 69	Q4	
Publisher: PUBL HOUSE BULGARIAN ACAD SCI, ACADEMICIAN G BONCEV ST, 1113 SOFIA, BULGARIA; ISSN: 1310-1331			
Research Domain: Science & Technology - Other Topics			

5	<p>DEUTSCHE ENTOMOLOGISCHE ZEITSCHRIFT Impact Factor 0.48 0.411 2018 5 year</p> <table border="1" data-bbox="224 254 929 317"> <thead> <tr> <th>JCR® Category</th> <th>Rank in Category</th> <th>Quartile in Category</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ENTOMOLOGY</td> <td>84 of 98</td> <td>Q4</td> </tr> </tbody> </table> <p>Publisher: PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, 1700, BULGARIA; ISSN: 1435-1951; eISSN: 1522-2403 Research Domain: Entomology</p>	JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category	ENTOMOLOGY	84 of 98	Q4
JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category					
ENTOMOLOGY	84 of 98	Q4					
6	<p>JOURNAL OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND ECOLOGY Impact Factor 0.634 0.595 2018 5 year</p> <table border="1" data-bbox="224 550 1093 613"> <thead> <tr> <th>JCR® Category</th> <th>Rank in Category</th> <th>Quartile in Category</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ENVIRONMENTAL SCIENCES</td> <td>244 of 250</td> <td>Q4</td> </tr> </tbody> </table> <p>Publisher: SCIBULCOM LTD, PO BOX 249, 1113 SOFIA, BULGARIA; ISSN: 1311-5065 Research Domain: Environmental Sciences & Ecology</p>	JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category	ENVIRONMENTAL SCIENCES	244 of 250	Q4
JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category					
ENVIRONMENTAL SCIENCES	244 of 250	Q4					
7	<p>JOURNAL OF HYMENOPTERA RESEARCH Impact Factor 0.939 0.973 2018 5 year</p> <table border="1" data-bbox="224 839 917 903"> <thead> <tr> <th>JCR® Category</th> <th>Rank in Category</th> <th>Quartile in Category</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ENTOMOLOGY</td> <td>60 of 98</td> <td>Q3</td> </tr> </tbody> </table> <p>Publisher: PENSOFT PUBL, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, 1700, BULGARIA; ISSN: 1070-9428; eISSN: 1314-2607 Research Domain: Entomology</p>	JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category	ENTOMOLOGY	60 of 98	Q3
JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category					
ENTOMOLOGY	60 of 98	Q3					
8	<p>MYCOKEYS Impact Factor 2.435 2.87 2018 5 year</p> <table border="1" data-bbox="224 1128 897 1192"> <thead> <tr> <th>JCR® Category</th> <th>Rank in Category</th> <th>Quartile in Category</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>MYCOLOGY</td> <td>15 of 29</td> <td>Q3</td> </tr> </tbody> </table> <p>Publisher: PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, 1700, BULGARIA; ISSN: 1314-4057; eISSN: 1314-4049 Research Domain: Mycology</p>	JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category	MYCOLOGY	15 of 29	Q3
JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category					
MYCOLOGY	15 of 29	Q3					

13	ZOOSYSTEMATICS AND EVOLUTION		
	Impact Factor		
	1.209	1.12	
	2018	5 year	
	JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category
ZOOLOGY	75 of 170	Q2	
Publisher: PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, 1700, BULGARIA			
ISSN: 1860-0743			
Research Domain: Zoology			
14	ZOOKEYS		
	Impact Factor		
	1.143	1.1	
	2018	5 year	
	JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category
ZOOLOGY	82 of 170	Q2	
Publisher: PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, 1700, BULGARIA			
ISSN: 1313-2989 ; eISSN: 1313-2970			
Research Domain: Zoology			

Таблица 4. Справка в портала ISSN Portal за националността на българските списания с импакт фактор

ЗАГЛАВИЕ	ISSN (принт)/ Национална ISSN Агенция	ISSN (онлайн)/ Национална ISSN Агенция
1. ACTA ZOOLOGICA BULGARICA	ISSN 2603-3798 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>	ISSN 0324-0770 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>
2. BIODIVERSITY DATA JOURNAL	ISSN 1314-2828 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>	-
3. COMPARATIVE CYTOGENETICS	ISSN 1993-0771 <i>ISSN National Centre for the Russian Federation</i>	ISSN 1993-078X <i>ISSN National Centre for the Russian Federation</i>
4. Comptes rendus de l'Académie bulgare des sciences/Dokladi na B"lgarskata akademiã na naukite	ISSN 1310-1331 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>	ISSN 2367-5535 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>
5. DEUTSCHE ENTOMOLOGISCHE ZEITSCHRIFT 5.1. Mitteilungen aus dem Museum für Naturkunde in Berlin. Deutsche entomologische Zeitschrift * Other variant title: • <i>Deutsche entomologische Zeitschrift (1998. Internet)</i> • <i>Berliner entomologische Zeitschrift (1857. Internet)</i> • <i>Deutsche entomologische Zeitschrift (1875. Internet)</i>	ISSN 0012-0073 <i>ISSN National Centre for Germany</i> ISSN 1435-1951 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>	- ISSN 1860-1324 ISSN Center responsible of the <u>record</u> : ISSN National Centre for Bulgaria <u>Original ISSN Centre</u> : ISSN National Centre for Germany * При търсене в Journal Citation Reports (Wos) излиза eISSN 1522- 2403, но в ISSN портала няма такъв номер: Такъв номер още не е регистриран („The record corresponding to the requested ISSN has not yet been reported to the ISSN Register“).
6. JOURNAL OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND ECOLOGY	ISSN 1311-5065 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>	-
7. JOURNAL OF HYMENOPTERA RESEARCH	ISSN 1070-9428 <i>ISSN National Centre for the USA</i>	ISSN 1314-2607 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>
8. MYCOKEYS	ISSN 1314-4057 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>	ISSN 1314-4049 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>
9. NATURE CONSERVATION- BULGARIA	ISSN 1314-6947 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>	ISSN 1314-3301 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>
10. NEOBIOTA	ISSN 1619-0033 <i>ISSN National Centre for Germany</i>	ISSN 1314-2488 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>
11. PHYTOKEYS	ISSN 1314-2011 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>	ISSN 1314-2003 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>
12. PROPAGATION OF ORNAMENTAL PLANTS	ISSN 1311-9109 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>	-
13. ZOOKEYS	ISSN 1313-2989 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>	ISSN 1313-2970 <i>ISSN National Centre for Bulgaria</i>

14. ZOOSYSTEMATICS AND EVOLUTION	ISSN 1860-0743 <i>ISSN National Centre for Germany</i>	ISSN 1860-0743? (* явно има грешка във WoS), защото същото заглавие излиза ISSN Portal с ISSN 1435-1935 и <i>ISSN National Centre for Germany</i>
----------------------------------	---	---

Екранно изображение 1. Списания с импакт фактор за 2018 г., по критерий Country/Region "Bulgaria"

The screenshot displays the JCR interface for the year 2018, filtered by the region 'Bulgaria'. The main table lists journals ranked by impact factor. The interface includes a search bar, category filters on the left, and options to compare journals or add them to a list.

Deselect All	Full Journal Title	Total Cites	Journal Impact Factor	Eigenfactor Score
☐	1 ACTA ZOOLOGICA BULGARICA	499	0.278	0.00087
☐	2 Biodiversity Data Journal	458	1.029	0.00188
☐	3 COMPTES RENDUS DE L'ACADEMIE BULGARE DES SCIENCES	578	0.321	0.00055
☐	4 DEUTSCHE ENTOMOLOGISCHE ZEITSCHRIFT	524	0.480	0.00017
☐	5 Fractional Calculus and Applied Analysis	2,108	3.514	0.00463
☐	6 Journal of Environmental Protection and Ecology	976	0.634	0.00056
☐	7 JOURNAL OF HYMENOPTERA RESEARCH	463	0.939	0.00092
☐	8 MycoKeys	275	2.435	0.00081
☐	9 Applied Analysis	2,108	3.514	0.00463
☐	6 Journal of Environmental Protection and Ecology	976	0.634	0.00056
☐	7 JOURNAL OF HYMENOPTERA RESEARCH	463	0.939	0.00092
☐	8 MycoKeys	275	2.435	0.00081
☐	9 Nature Conservation-Bulgaria	227	1.220	0.00067
☐	10 NeoBiota	292	2.488	0.00072
☐	11 PhytoKeys	615	1.500	0.00182
☐	12 Propagation of Ornamental Plants	115	0.303	0.00006
☐	13 ZooKeys	4,400	1.143	0.01127
☐	14 Zoosystematics and Evolution	207	1.209	0.00039

Екранно изображение 2. Данни за списание *Nota Lepidopterologica*, издавано от издателство Pensoft в Master Journal List.

The screenshot displays the Clarivate Analytics Master Journal List search interface. At the top left is the Clarivate Analytics logo, and at the top right is the text 'Master Journal List'. Below the logo is a breadcrumb trail: 'Master Journal List > Journal Search'. The main section is titled 'Journal Search' and contains a search form with the following elements:

- Search Terms:** An empty text input field.
- Search Type:** A dropdown menu currently set to 'Title Word'.
- Database:** A dropdown menu currently set to 'Master Journal List'.
- Search:** A dark button with the text 'Search'.

Below the search form, the results are displayed:

- Search Term(s): *NOTA LEPIDOPTEROLOGICA · The following title(s) matched your request
- 1-1 of 1 Journals
- Navigation icons: Home, Previous, Next, End.
- Format for print:** A button with a border.

NOTA LEPIDOPTEROLOGICA

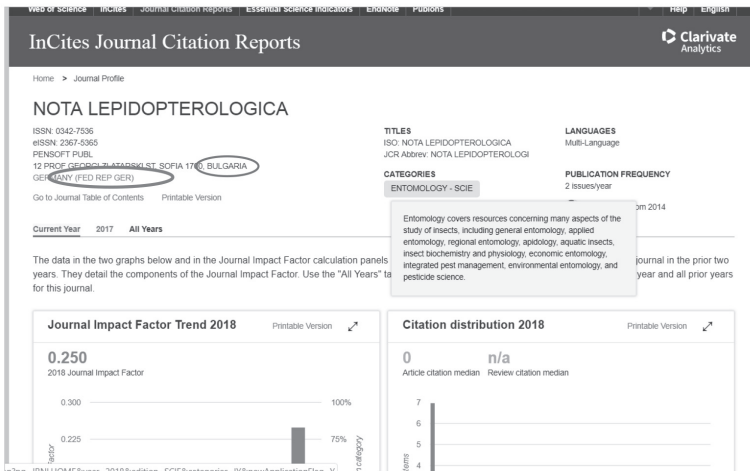
Semiannual
ISSN: 0342-7536
E-ISSN: 2367-5365
PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700

[View Journal Profile](#)

Coverage ▼

- Science Citation Index Expanded
- Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences
- Zoological Record
- Biological Abstracts
- BIOSIS Previews

Екранно изображение 3. Данни за списание *Nota Lepidopterologica*, издавано от издателство Pensoft в Journal Citation Reports.

Екранно изображение 4. Данни за списание *HERPETOZOA*, издавано от издателство Pensoft в Master Journal List.

Master Journal List

[Master Journal List](#) > Journal Search

Journal Search

Search Terms

Search Type

Database

Search Term(s): *HERPETOZOA - The following title(s) matched your request

1-1 of 1 journals

HERPETOZOA

Quarterly

ISSN: 1013-4425

E-ISSN: 1013-4425

PENSOFT PUBLISHERS, 12 PROF GEORGI ZLATARSKI ST, SOFIA, BULGARIA, 1700

[View Journal Profile](#)

Coverage ▾

[Science Citation Index Expanded](#)

[Current Contents - Agriculture, Biology & Environmental Sciences](#)

Екранно изображение 5. Данни за списание *HERPETOZOA*, издавано от издателство Pensoft в Web of Science.

← → ↻ ⓘ Not secure | apps.webofknowledge.com/Search.do?product=WOS&SID=F5hCbn9YmYmlrdjXCTh&search_mode=GeneralSearch&prID=08628

Apps Journal Impact Factor InCites-Indicators... Journal Citation Re... PowerPoint Present... Библиотека мертв... Altmetric it! UN e-gc

Refine Results

Search within results for...

Publication Years ▲

- 2019 (17)
- 2018 (37)
- 2017 (40)
- 2016 (35)
- 2015 (36)

[more options / values...](#)

Web of Science Categories ▲

- ZOOLOGY (293)

Macrovipera in Turkey and Cyprus

HERPETOZOA

Impact Factor
1.12 1.072
 2018 5 year

JCR® Category	Rank in Category	Quartile in Category
ZOOLOGY	87 of 170	Q3

3. Data from the 2018 edition of Journal Citation Reports

Publisher
 OSTERREICHISCHE GESELLSCHAFT HERPETOLOGIE E V, BURGRING 7, P O BOX 417,
 VIENNA, A-1014, AUSTRIA

ISSN: 1013-4425

Research Domain
 Zoology

HERPETOZOA Volume 31 Issue 3-4 Pages 157-171 Published FEB 28 2019

Екранно изображение б.

The screenshot displays the ISSN Portal interface. At the top, there are navigation tabs: PUBLISHERS' AREA, DISCOVER ISSN SERVICES, SEARCH OPEN ACCESS RESOURCES, KEEPERS' REGISTRY, and ISSN INTERNATIONAL CENTER. The main content area shows an 'Array record' for 'Herpetozoa'. The record is divided into 'Resource information' and 'Record information' sections. The 'Resource information' section includes: Key-title: Herpetozoa (Wien), Key-title: Herpetozoa (Online), Title proper: Herpetozoa, Title proper: Herpetozoa., Country: Austria, and Country: Bulgaria. The 'Record information' section includes: Last modification date: 01/06/2019, Type of record: Confirmed, Last modification date: 04/06/2019, Type of record: Confirmed, ISSN Center responsible of the record: CIEPS - ISSN, and ISSN Center responsible of the record: ISSN National Centre for Bulgaria. On the left, there are sections for 'Identifiers' (Linking ISSN and Issued ISSN) and 'Links' (URL: herpetozoa.pens...). On the right, there is a 'My Tools' section with buttons for 'Share', 'Print', 'Display linked data', 'Enjoy Premium features', and 'Unlock functions'.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ:

- Лозанова-Белчева, Елица.** Проследяване на музейната проблематика във водещите ресурси за наукометрични изследвания – Web of Science, SCOPUS и SCImago Journal & Country Rank. В: *Културната памет във времето и пространството. Сборник, посветен на 65-годишния юбилей на проф. д. изк. н. Симеон Недков*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 215–231. ISBN 978-954-0744-261
- Миланова, Милена.** *Библиотечни фондове и каталози*. София: Българско библиотечно-информационно асоциация, 2013, 262 с. ISBN 978-954-9837-25-4
- НАЦИД.** *Списък на съвременни български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация* [онлайн]. [Прегледан на 20.06.2019]. Достъпно от: http://nacid.bg/bg/att_files/referirani_indeksirani_izdaniya_15.04.2019.pdf
- НАЦИД.** *Списък на съвременни български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация* [онлайн]. [Прегледан на 10.12.2019]. Достъпно от: <https://randii.nacid.bg/register/search>
- Национална агенция за ISSN.** *Изисквания към изданията* [онлайн]. [Прегледан на 10.12.2019]. Достъпно от: http://www.nationallibrary.bg/wp/?page_id=5078
- Национална агенция за ISSN.** *Правила за определянето на ISSN* [онлайн]. [Прегледан на 10.12.2019]. Достъпно от: http://www.nationallibrary.bg/wp/?page_id=5078
- Стефанов, Росен.** Предизвикателства и бариери пред използването на импакт фактор като система за оценяването на научноизследователската дейност: самоцитиране под натиск и citation stacking В: *Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“. Философски факултет. Книга Докторанти*, 2016, Т. 1, с.327–339. ISSN 2534-935X. Достъпно от: https://research.unisofia.bg/bitstream/10506/1407/1/GSU_FF_DOKTOR_10-2017.pdf.

- The **International** Centre for the Registration of Serial Publications (CIEPS/ISSN International Centre). *ISSN Portal* [online]. [Viewed 11.12.2019]. Available from: <https://portal.issn.org/>
- Clarivate** Analytics. *Journal Citation Reports*. [Viewed 08.11.2019]. Available from: <https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/journal-citation-reports/>
- Clarivate** Analytics. *Journal Citation Reports*. In: *InCites* [online]. [Viewed 10.06.2019]. Available from: <https://jcr.clarivate.com/>
- Clarivate** Analytics. *Mater Journal List*. [online]. [Viewed 26.06.2019]. Available from: <http://mjl.clarivate.com/>
- Clarivate** Analytics. Web of Science Core Collection. In: *Web of Science* [online]. [Viewed 06.06.2019]. Available from: <http://apps.webofknowledge.com/>
- Clarivate** Analytics. Web of Science Core Collection. In: *Web of Science* [online]. [Viewed 05.11.2019]. Available from: <https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/web-of-science-core-collection/>
- Clarivate** analytics. Web of science group. *Journal Citation Reports suppression policy*. June 2019. 12 p. Available from: <https://clarivate.com/webofsciencegroup/wp-content/uploads/sites/2/2019/08/Suppression-Policy-External-Powerpoint-June-10.pdf>
- DOAJ**. *Directory of Open Access Journals* [online]. [Viewed 9.12.2019]. Available from: <https://doaj.org/>
- Garfield**, E. Citation indexes to science: a new dimension in documentation through association of ideas. In: *Science*, 1955, Vol. 122, pp.108–111. [Viewed 8.09.2019]. Available from: <http://garfield.library.upenn.edu/papers/science1955.pdf>
- Garfield**, E. From the science of science to Scientometrics visualizing the history of science with HistCite software. In: *Journal of Informetrics*, July 2009, Vol. 3, № 3, pp. 173–179. [Viewed 10.11.2019]. Available from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.161.3753&rep=rep1&type=pdf>
- Garfield**, E. The History and Meaning of the Journal Impact Factor. In: *Journal of the American Medical Association (JAMA)*, 2006, Vol. 295, № 1, pp. 90–93. [Viewed 14.08.2019]. Available from: <http://garfield.library.upenn.edu/papers/jamajif2006.pdf>

REFERENCES

- Clarivate** Analytics. *Journal Citation Reports*. [Viewed 08.11.2019]. Available from: <https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/journal-citation-reports/>
- Clarivate** Analytics. *Journal Citation Reports*. In: *InCites* [online]. [Viewed 10.06.2019]. Available from: <https://jcr.clarivate.com/>
- Clarivate** Analytics. *Mater Journal List* [online]. [Viewed 26.06.2019]. Available from: <http://mjl.clarivate.com/>
- Clarivate** Analytics. Web of Science Core Collection. In: *Web of Science* [online]. [Viewed 06.06.2019]. Available from: <http://apps.webofknowledge.com/>
- Clarivate** Analytics. Web of Science Core Collection. In: *Web of Science* [online]. [Viewed 05.11.2019]. Available from: <https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/web-of-science-core-collection/>
- Clarivate** analytics. Web of science group. *Journal Citation Reports suppression policy*. June 2019. 12 p. Available from: <https://clarivate.com/webofsciencegroup/wp-content/uploads/sites/2/2019/08/Suppression-Policy-External-Powerpoint-June-10.pdf>
- DOAJ**. *Directory of Open Access Journals* [online]. [Viewed 9.12.2019]. Available from: <https://doaj.org/>

- Garfield, E.** Citation indexes to science: a new dimension in documentation through association of ideas. In: *Science*, 1955, Vol. 122, p.108–111. [Viewed 8.09.2019]. Available from: <http://garfield.library.upenn.edu/papers/science1955.pdf>
- Garfield, E.** From the science of science to Scientometrics visualizing the history of science with HistCite software. In: *Journal of Informetrics*, July 2009, Vol. 3, № 3, pp. 173–179. [Viewed 10.11.2019]. Available from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.161.3753&rep=rep1&type=pdf>
- Garfield, E.** The History and Meaning of the Journal Impact Factor. In: *Journal of the American Medical Association (JAMA)*, 2006, Vol. 295, № 1, p. 90–93. [Viewed 14.08.2019]. Available from: <http://garfield.library.upenn.edu/papers/jamajif2006.pdf>
- The **International** Centre for the Registration of Serial Publications (CIEPS/ISSN International Centre). *ISSN Portal* [online]. [Viewed 11.12.2019]. Available from: <https://portal.issn.org/>
- Lozanova-Belcheva, Elitsa.** Prosledyavane na muzeynata problematika vav vodeshtite resursi za naukometrichni izsledvania – Web of Science, SCOPUS i SCImago Journal & Country Rank. In: *Kulturnata pamet vav vremeto i prostranstvoto. Sbornik, posveten na 65-godishnia yubiley na prof. d. izk. n. Simeon Nedkov*. Sofia: Univ. izd. „Sv. Kliment Ohridski“, 2018, pp. 215–231. ISBN 978-954-0744-261
- Milanova, Milena.** *Bibliotichni fondove i katalogi*. Sofia: Balg. bibliotечно-informatsionna asots., 2013, 262 p. ISBN 978-954-9837-25-4
- NACID.** *Spisak na savremenni balgarski nauchni izdania, referirani i indeksirani v svetovnoizvestni bazi danni s nauchna informatsia na NACID* [online]. [Viewed 20.06.2019]. Available from: http://nacid.bg/bg/att_files/referirani_indeksirani_izdaniya_15.04.2019.pdf
- NACID.** *Spisak na savremenni balgarski nauchni izdania, referirani i indeksirani v svetovnoizvestni bazi danni s nauchna informatsia* [online]. [Viewed 10.12.2019]. Available from: <https://randii.nacid.bg/register/search>
- Natsionalna agentsia za ISSN.** *Iziskvania kam izdaniyata* [online]. [Viewed 10.12.2019]. Available from: http://www.nationallibrary.bg/wp/?page_id=5078
- Natsionalna agentsia za ISSN.** *Pravila za opredelyaneto na ISSN* [online]. [Viewed 10.12.2019]. Available from: http://www.nationallibrary.bg/wp/?page_id=5078
- Stefanov, Rosen.** Predizvikatelstva i barieri pred izpolzvaneto na impakt faktor kato sistema za otsenyavaneto na nauchnoizsledovatelstskata deynost: samotsitirane pod natisk i citation stacking In: *Godishnik na SU „Sv. Kliment Ohridski“*. Filosofski fakultet. Kniga Doktoranti, 2016, Vol. 1, pp. 327–339. ISSN 2534-935X. Available from: https://research.unisofia.bg/bitstream/10506/1407/1/GSU_FF_DOKTOR_10-2017.pdf

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
Библиотечно-информационни науки
Том 11, 2019

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF PHILOSOPHY
Library and Information Science
Volume 11, 2019

ИНФОРМАЦИОННИ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Библиотечно-информационни науки

Том 11, 2019

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF PHILOSOPHY

Library and Information Science

Volume 11, 2019

КИБЕРСИГУРНОСТ VS. КИБЕРПРЕСТЪПНОСТ: ПЕЧЕЛИВШИ И ГУБЕЩИ

ОЛЯ ХАРИЗАНОВА

Оля Харизанова. КИБЕРСИГУРНОСТ VS. КИБЕРПРЕСТЪПНОСТ: ПЕЧЕЛИВШИ И ГУБЕЩИ.

В статията се споделят факти, свързани със зачестилите посегателства върху лични данни на потребители на е-системи, злоупотребата с откраднати данни и видимата безпомощност на отговорните институции и организации. За разкриване на мащабите на киберпрестъпленията са използвани резултати от проучвания и наблюдения на различни екипи, които обхващат най-вече периода 2018–2019.

Разгледан накратко е и проблемът за киберсигурността в българските библиотеки, които съхраняват ценна информация, включително лични данни. Поставени са въпросите къде и как се съхраняват данните и доколко те са надеждно защитени. Констатирано е, че библиотечните бази от данни са особено уязвими, а липсата на яснота за случващото се в тях демонстрира пренебрежително отношение. Акцентира се върху невъзможността да се достигне до правдив отговор на въпроси, свързани с базовата готовност на тези организации, като например: колко библиотеки предлагат не само услуги „на място“, но и електронни; какви са по-точно услугите и как се поддържат те; какви технологии се използват и какъв дял от персонала на библиотеките е с висока / експертна ИТ квалификация. Заключение е, че библиотечната система в страната е в мизерно състояние, в хроничен недоимък и е в период на оцеляване. Проблемите с киберзащитата за постигане на киберсигурност са извън дневният им ред.

За дискусия е предложено мнението на автора, че киберсветът роди нов елит, който набира мощ постоянно. Свидетели сме на противопоставяне на два елита, различни по произход и значение. Традиционният елит се стреми към публичност и в тази публичност демонстрира „идеи“, „ценности“, „политики“, „власт“. От другата страна е паралелният киберсвят, в който случващото се е значително по-динамично и мащабно, невидимо, разчитащо на нестандартно използване на „вратички“ в технологиите? Киберелитът се стреми към анонимност / невидимост, а от широката публика се разпознава по „цели“ и „амбиции“, „стратегии“, „изобретателност“ и „нестандартност“. Дори и да е вярно, че

властимащите в традиционния свят са създали киберпространството като нова среда за стари действия, днес в печеливша позиция са „бойците“ на невидимия киберфронт.

В този свят библиотеките са дълбока периферия – технологично изостанали, безпомощни, оцеляващи. За съжаление, не са единствени в това положение.

Ключови думи: мащаби на киберпрестъпността, ефекти, сигурност на данните, киберзащита.

Olya Harizanova. CYBERSECURITY VS. CYBERCRIME: WINNERS AND LOSERS

The article shares facts related to the increased personal data encroachment on e-system users, the misuse of stolen data, and the apparent helplessness of the responsible institutions and organizations. In order to reveal the scale of cybercrime the author share results from the studies of different teams on the 2018-2019 period.

The Bulgarian libraries store valuable information, including personal data. That's why has been made the brief review about cybersecurity problem in this organizations. Questions are placed on where and how the data is stored and how well they are protected. Libraries database have been found to be particularly vulnerable, and lack of clarity about what is happening in them demonstrates a disparaging attitude. Emphasis is placed on the inability to reach a fair answer to questions about the basic readiness of these organizations, such as: how many libraries offer not only “on-site” but also electronic services; what are the services and how they are maintained; what technologies are used, and what proportion of library staff has high / expert IT skills. The conclusion is that the library system in the country is in miserable state, in chronic shortage and is in a period of survival. Cybersecurity issues are out of ordinary.

To discussion the author's suggests opinion that cyberworld has spawned a new elite that has gained strength. We are witnesses to the opposition of two elites, different in origin and power. The traditional elite seeks publicity, and in this publicity demonstrates "ideas", "values", "politics", "power". On the other side is the parallel cyberworld, in which the happening is significantly more dynamic and larger, invisible, relying on the non-standard use of "loopholes" in technology. The cyber-elite seeks anonymity / invisibility, and the general public recognizes only some of their "goals" and "ambitions", "strategies", "ingenuity", and "unconventionality". Even if it is true that who have the power in the traditional world have created cyberspace as a new environment for old actions, today the cyber-fighters are in a winning position on the invisible cyber-battle.

In this world, libraries are deep peripheria – they are technologically backward, helpless, surviving. Unfortunately, they are not alone in this situation.

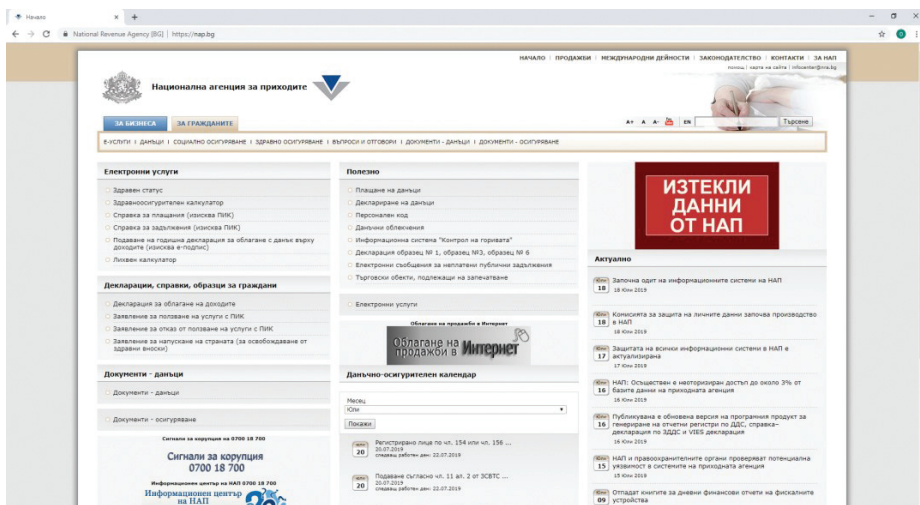
Keywords: scale of cybercrime, effects, data security, cyber-protection.

Актуалност

На 15 юли 2019 г. публично беше съобщено, че е „осъществен неотризиран достъп до около 3% от информацията, съдържаща се в базите данни на НАП“¹ (фиг. 1). Изтеклите масиви обаче съдържат не само финансова информация, но и данни, които се обработват от НОИ и НЗОК, все с чувствителен характер.

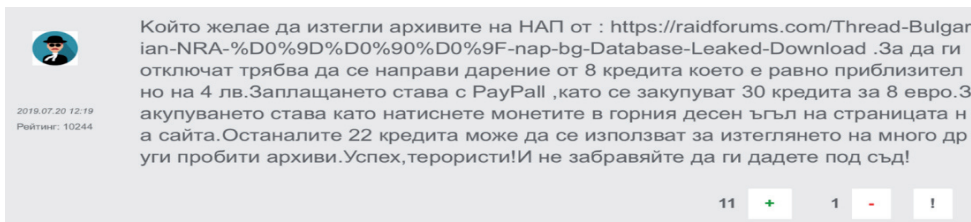
---

¹ *Национална* агенция за приходите (онлайн). [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://nap.bg/>.

Фигура 1. Екранно изображение на стартовата страница на НАП (20.07.2019)²

Новината за „теча“ предизвика вълна от публикации, интервюта, мнения на ИТ експерти, на политици – и в електронните медии, и в неформалните форуми. Интересът е напълно обясним, предвид засегнатия брой граждани и фирми, а така също съобщеното от властите, че записите са изпратени до медии. Може да се каже, че в „пробитите“ масиви има данни за всеки: имена, ЕГН и адреси на български граждани, телефони, имейл адреси и друга информация за контакт. Нещо повече, има данни за 5 177 687, от които над 1 милион души, вече починали (!?). На сайта си Агенцията е отбелязала, че „това не са всички данни, с които разполага НАП за конкретно физическо или юридическо лице, а частична информация, която трябва да бъде допълнително обработена, за да се използва. Независимо от това, чувствителни данни за много българи са станали публично достъпни“³.

Фигура 2. Извадка от форум под статия в сайта на Фрогнюз, представяща интервю по БТВ⁴.

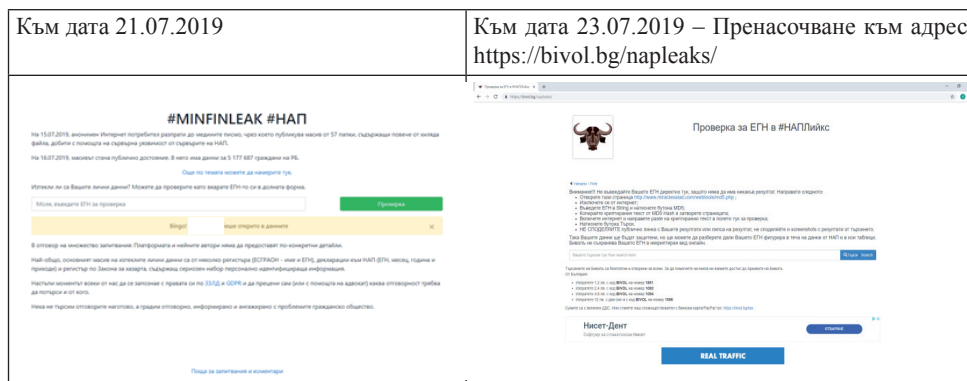
² Пак там.

³ Пак там.

⁴ Дончев, Томислав. Хакерската атака срещу НАП не е единствената, клатят кабинета или държавата. В: Фрогнюз [онлайн], 20.07.2019. [Прегледан на 21.07.2019]. Достъп-

Само след два дни стана ясно, че е задържан младеж на 20-годишна възраст с експертни възможности на „бял“ хакер, работещ във фирма за киберсигурност и обвинен за хакерската атака срещу НАП. Но... освободен след 24 часа по липса на аргументирани доказателства (макар в решението на съда същото да е достатъчно добре завоалирано – данните не били от критичната инфраструктура на страната).

По същото време в онлайн форумите вече беше разпространена информация, сочеща как да се изтегли заграбеното и срещу само 4 лв. (фиг. 2). За ден-два се появи и „търсачка“, в която всеки може да провери дали са „изтекли“ данни за даден човек. Пуснатата търсачка от неизвестно лице или група е безплатна. Достатъчно е да се въведе ЕГН (фиг. 3).

Фигура 3. Екранно изображение на уеб страница за проверка на хакната ЕГН⁵.

Появиха се дори статии с твърдения, че неоторизираният достъп се е случил още през 2018 г. чрез „заразяване“ на компютър на служител в НАП. Така ли е или не е така... едва ли ще се разбере; едва ли ще се огласи, дори и да се разбере.

Проблемът

Каквато и да е дълбочината или истината за описаното по-горе събитие, едно е безспорно – проблемът е огромен, а последствията са непредсказуеми. ИТ експертите го нарекоха #НАПлийкс, други го приеха като киберапокалипсис, трети го третират като предпоставка за масов рекет... Кой може да предвиди с какви цели, в какви случаи и кога ще бъдат употребени данните? И не

но от: <https://frognews.bg/novini/tomislav-donchev-hakerskata-ataka-nap-edinstvenata-prez-minalata-sedmitsa.html>

⁵ #MINFINLEAK #НАП. 21.07.2019. 23.07.2019. Достъпно от: <https://minfinleaks.herokuapp.com/>

защото за всеки от нас са „изтекли“ лични данни. За съжаление, нарушаване на конфиденциалността е повсеместна практика дори и сега (след влизането в сила на GDPR) – в операторите на услуги, в държавните институции... Същностен проблем е, че системите, които би следвало да подпомагат бизнес, институции, всякакъв род организации, всеки гражданин нито са достатъчно функционални, нито са защитени според развитието на ИКТ.

Случилото се с архивни записи на една от най-важните структури на държавата – Националната агенция за приходите, инцидент ли е или е белег за системна немощ? Защото през последните години именно в тази Агенция бяха постигнати най-добри резултати по предлагането на е-услуги у нас. Именно тази Агенция бележи добри резултати в сферите на българското е-правителство. Ако нейните електронни системи са толкова пробиваеми, наложително е да попитаме какво е състоянието на ИТ системите в другите публични / обществени структури. Техните комуникационни канали безопасни ли са? Техните данни защитени ли са?

Въпросите са изключително важни, доколкото в много случаи взаимоотношенията между самите бизнес структури, между граждани и бизнес, граждани и институции се основават на споделени данни, включително лични (имена, ЕГН-та, банкови сметки, подписи, финансова информация).

Киберкотките срещу кибермишките

Вече е публикуван отчет на Verizon, свързан с проучване за нарушаване на данни (DBIR)⁶. В него се посочва, че от регистрирани само от Verizon 101 168 инцидента със сигурността, са изследвани 41 686 от тях, като през 2013 г. броя случаи са били потвърдени нарушения. В доклада хакерите са наречени Актьори и са подразделени на три групи – Външен, Вътрешен, Партньор. Външните са идентифицирани като главни виновници за потвърдените нарушения на данните и е отбелязано, че през 2019 г. тенденцията продължава. При анализа не са взети предвид някои подмножества от данни (над 50 000 нарушения), защото са свързани с ботнет⁷ и могат да се припишат на външни групи. Доколкото докладът е достъпен онлайн и всеки може да се запознае

---

⁶ 2019 Data Breach Investigation Report. In: *Verizon* [online]. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://enterprise.verizon.com/resources/reports/dbir/2019/data-breaches-by-industry/>

⁷ **Бот** (Bot) – скъсено от „робот“; компютърна програма, която използва мрежови услуги за да се извършват автоматични действия с цел трудоемки задачи да бъдат изпълнени автоматично. **Ботнет** (Botnet) – поредица от устройства, свързани с интернет, всяка от които изпълнява един или повече ботове. Използват се за извършване на разпределени атаки, кражба на данни, изпращане на спам и др. под. Атакуващият получава достъп до устройството и връзката на жертвата. За мащабите на последствията от ботнет виж напр.: **Devry, Jane.** Mirai Botnet Infects Devices in 164 Countries. In: *Cybersecurity Insiders* [online]. [Viewed

подробно със съдържанието му, тук ще посоча само следното: в отчета се разкриват „два вида хакерство и векторни комбинации. По-очевидният сценарий е използването на задната врата (...) и по-малко очевидното, но по-интересното е използването на откраднати идентификационни данни. (...) при 60% от случаите компрометираният вектор на уеб приложенията е към имейл сървъри, използващи облачни технологии (cloud-based email servers)“⁸. Ще напомня обаче, че днес използването на облачни услуги е масова практика. Използват ги всички – и чрез мобилните си устройства, и чрез настолните си компютри. Вече живеем в облаци (в пряк и в преносен смисъл). Ако са верни данните на Verizon, всички сме потенциално уязвими – без граници, без ограничение в часовите зони и действията ни. Борбата за нас, потребителите на ИКТ услуги, е безмилостна.

Според годишния доклад на Cybersecurity Insiders “2019 Cloud security report”⁸ проблемите със защитата на данните и информацията в облаци са сериозни: 64% от специалисти по киберзащита посочват загубата на данни и изтичането на данни от облак; 42% – неотторизиран достъп чрез злоупотреба с пълномощията на служителите; 42% – несигурни интерфейси и API; 40% – неправилно конфигуриране на облачната платформа; 34% – неспазване на изискванията; 33% – видимост в сигурността на облака.

Ако погледнем периодичните онлайн издания у нас, те също отдавна изобилстват от факти, сочещи сериозни заплахи и тежки проблеми със сигурността. Например, според публикация на Digital.bg (23 юни 2019 г.) хакерите са извършили 12 млрд. атаки само над геймърски сайтове и само през последните 17 месеца (до март 2019 г.)⁹. В същата публикация се посочва, че „най-разпространеният метод за пробиване на защитата на онлайн платформите е т.нар. "SQL Injection (SQLi)", който е причина за 65.1% от всички атаки. Втората категория нападения са "Local File Inclusion (LFI)", отговорни за 24.7% от случаите, информира VentureBeat. (...) Водеща причина за интереса към геймърската индустрия е, че киберпрестъпниците могат лесно да превърнат покупки в самите игри в реална печалба. Другият елемент от стратегията им е свързан с факта, че геймърите са склонни да извършват плащания и да отделят различни суми пари“¹⁰.

22.07.2019]. Available from: <https://www.cybersecurity-insiders.com/mirai-botnet-infects-devices-in-164-countries/>.

⁸ 2019 Cloud Security Report. In: *Cybersecurity Insiders* [online]. [Viewed 22.07.2019]. Available from: <https://www.cybersecurity-insiders.com/portfolio/2019-cloud-security-report-isc2/>

⁹ **Хакерите** са извършили 12 млрд. атаки над геймърски сайтове през последните 17 месеца. В: *Digital.bg* [онлайн], 23.06.2019. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://www.digital.bg/hakerite-sa-izvarshili-12-mlrd-ataki-nad-geymarski-saytove-prez-poslednite-17-meseca-article823689.html>.

¹⁰ Пак там.

В една друга публикация на Digital.bg (30 юни 2019 г.) се споделя мнението на специалисти, че „76% от приложенията, изтеглени през 2018 г., имат система за съхранение на данни, която не е безопасна. Това означава, че може да предостави на хакери достъп до потребителски имена, пароли, финансова информация, лични данни и др. Въпросните опасности са напълно реални, но все пак повечето от тях са класифицирани като "среден риск". Проучването на Positive Technologies засяга мобилните приложения в най-популярните категории на Google Play и App Store. (...) Експертите твърдят, че 38% от приложенията за Android и 22% от тествания софтуер за iOS крие "опасни рискове" за сигурността на потребителите“¹¹.

Могат да се цитират много други публикации, които сочат голяма активност на все по-нарастващия брой хакери в света. Тук обаче ще посоча една от предстоящите вълни на посегателство, защото е плашеща и може да бъде открита в публикация даже на Dariknews.bg (06 юни 2019 г.): „Все по-голям брой академични изследвания установяват, че акустичните сигнали или звуковите вълни, произведени при въвеждането на информация в нашите телефони, могат да се използват от хакери за разчитане на текстови съобщения, пароли, ПИН и друга лична информация. Такива атаки могат да се извършат, казват експертите, ако потребителите на смартфони изтеглят приложение, заразено със зловреден софтуер, чрез който се получава достъп до такива смартфон сензори като микрофони, акселерометри и жироскопи“¹².

Още по-заплашително е споделеното в публикация на Economy.bg от месец ноември 2018 г.: „Сред новите заплахи, които произлизат от тези технологии, е масовата манипулация на групи от хора чрез вложени фалшиви мисли или изтриването на спомени за политически събития и конфликти. Кибератаките могат да спомогнат за премахването или заключването на спомени, за чието възстановяване да се изисква откуп“, пишат учените в проучването си „Пазар на спомени: подготовка за бъдеще, в което кибератаките са насочени към миналото ви“. (...) Възможността за хакерски атаки над подобни устрой-

---

¹¹ 78% от мобилните приложения съдържат уязвимост, която излага на риск потребителите. В: *Digital.bg* [онлайн], 30.06.2019. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://www.digital.bg/78-ot-mobilnite-prilozheniq-sadarzhat-uqzvimost-koqto-izlaga-na-risk-potrebitelite-article826074.html>. Виж също: **Хакери** изложиха на риск повече от 1 млн. компютри на Asus. В: *Digital.bg* [онлайн], 26.03.2019. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://www.digital.bg/hakeri-izlozhiha-na-risk-poveche-ot-1-mln-kompyutri-na-asus-article791197.html>.

¹² **Банкова**, Елена. Хакерите скоро ще разкриват какво пишем само чрез звуците от клавиатурата. В: *Dariknews.bg* [онлайн], 06.06.2019. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://dariknews.bg/novini/liubopitno/hakerite-skoro-shte-razkrivat-kakvo-pishem-samo-chrez-zvucite-ot-klaviaturata-2170291>.

ства е породена от функции, заложиени в софтуера, позволяващи преконфигурирането на импланта при спешни медицински случаи¹³.

Свързано с горното е медийно отразената новина от 19 юли 2019 г., очертаваща бъдещето ни или по-точно развитието на технологиите в близките дни. Беше съобщено, че креативната компания за медицински изследвания Neuralink вече е наела невролози от различни университети и лаборатория в Калифорнийския университет, за да прави изследвания върху примати. Ден преди това (18 юли 2019 г.) основателят и главен изпълнителен директор на компанията Илън Мъск е обявил и някои подробности. Тестовите на примати показвали, че преди края на следващата година може да има готовност да се свърже човешки мозък с изкуствен интелект¹⁴. Мъск съобщава още, че интерфейсът мозък-машина (ВМІ) обещава възстановяване на сензорната и моторна функция и лечение на неврологични смущения¹⁵. Четейки тази и подобни публикации си мисля, че приложението на ИКТ в сферата на медицината безспорно има редица предимства. Безспорно е и това, че открива нови шансове за хората в нужда. Какво ли обаче ще се случи в сега открехващото се ново поле за действие на хакерите? Как ли ще се развие борбата за надмощие между тях и ВМІ? Имат ли основание тези и подобни въпроси?

Повече от очевидно е. Днес хакерите (киберкотките) настървено атакуват потребителите на Интернет (кибермишките). Проблемът е, че повечето сърфиращи или използващи е-услуги дори не забелязват или не искат да забележат случващото се. Например по данни на Евростат¹⁶ за 2016 г.¹⁷ 28 % от потребителите на Интернет в ЕС-28 не са предоставяли лична информация по мрежата. Останалите 72% обаче са предоставяли лична информация онлайн, макар част от тях да са предприели все пак някакви частични действия за защита: 46% са отказали достъп до личната си информация за рекламни цели; 40% са ограничили достъпа до своя профил или своето съдържание на сайтове в социални мрежи; 37% са прочели декларацията за поверителност,

---

¹³ **Проучване:** хакери ще могат да манипулират паметта на хората. В: *Economy.bg* [онлайн], 05.11.2018. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://www.economy.bg/innovations/view/33375/Prouchvane-hakeri-shte-mogat-da-manipulirat-pametta-na-horata>.

¹⁴ **Ванс,** Ашли. Ще успее ли Мъск да върже мозък с компютър. В: *Bloombergtv.bg* [онлайн], 19.07.2019. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://www.bloombergtv.bg/analizi/2019-07-19/shte-uspee-li-mask-da-varzhe-mozak-s-kompyutar>.

¹⁵ **Musk,** Elon, Neuralink. An integrated brain-machine interface platform with thousands of channels. In: *bioRxiv* [online]. *The preprint server for biology*. Preprint 1st posted online Jul. 17, 2019. [Viewed 21.07.2019]. Available from: <https://www.biorxiv.org/content/biorxiv/early/2019/07/18/703801.1.full.pdf>; DOI: <http://dx.doi.org/10.1101/703801>

¹⁶ **Статистически** данни за цифровата икономика и цифровото общество – домакинства и физически лица. В: *Евростат* [онлайн], данни извлечени през март 2018. [Прегледан 21.07.2019]. Достъпно от: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals/bg

¹⁷ Към момента все още няма публикувани от Евростат по-нови / актуални данни.

преди да предоставят лична информация; 31% са ограничили достъпа до географското си положение. Нека насочим вниманието само към последните две цитирани позиции – оказва се, че 63% не са прочели декларацията за поверителност и 69% не са ограничили достъпа до географското си положение. Тези резултати ясно сочат небрежност или незапознатост с ИКТ реалностите.

Колкото по-небрежни са потребителите, толкова по-печеливши са хакерите. Според Сам Кук¹⁸ киберпрестъпниците все още намират относително лесен достъп до потребителски данни. Той отбелязва, че в периода 2008–2019 г. само в САЩ са регистрирани над 9600 съобщения за нарушения на данни, като през този период са били откраднати над 10 милиарда записа. Въпреки усилията за по-добра защита и ограничаване на кражбите на данни, кибератаките се усъвършенстват, атакуващите постоянно изучават или изобретяват нови начини за заобикаляне на активирани защити, а потребителите са изправени пред още по-големи рискове.

Според Андра Захария¹⁹ е важно да се разбере как се развиват кибератаките и какви са мерките за сигурност, видовете необходимо обучение и пр. Позовавайки се на ENISA²⁰, тя отбелязва, че кражбата на информация, загубата, атаката сега са преобладаващ тип престъпления срещу организации. Още по-интересни са данните на Webroot²¹ за 2018 г., които тя споделя и които са свободно достъпни онлайн: 93% от наблюденията зловреден софтуер е полиморфен (т.е. с възможност постоянно да променя кода си, за да се избегне откриването); над 50% от заразените устройства са били повторно заразени още през същата година. Андра Захария се ангажира с прогнозата, че до 2021 г. глобалните щети от киберпрестъпленията ще възлизат на около 6 трилиона долара годишно, ако не се вземат спешни и правилни мерки. Мога само да допълня, че в случая конкретните стойности вече нямат значение. Дали ще са 3, 4, 5, 6 и повече милиарда или трилиона, в долари или евро, или лева... е второстепенно по сила от поредицата ефекти. Съществува не само заплаха от финансова загуба. Вече сме уязвими физически, като човешки същества. Подвластни на идеята за развитие, за „модно“, на път сме да загубим дадено-

---

¹⁸ **Cook**, Sam. Identity theft stats & facts: 2018–2019. In: *Comparitech* [online]. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://www.comparitech.com/identity-theft-protection/identity-theft-statistics/>.

¹⁹ **Zaharia**, Andra. 300+ Terrifying Cybercrime and Cybersecurity Statistics & Trends. 2019 ed. In: *Comparitech* [online]. [Viewed 21.07.2019]. Available from: <https://www.comparitech.com/vpn/cybersecurity-cyber-crime-statistics-facts-trends/>

²⁰ **ENISA** Threat Landscape Report 2018. In: *European Union Agency for Cybersecurity* [online]. [Viewed 21.07.2019]. Available from: <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-report-2018>

²¹ **2019** Webroot Threat Report [online]. [Viewed 21.07.2019]. Available from: https://www-cdn.webroot.com/9315/5113/6179/2019_Webroot_Threat_Report_US_Online.pdf

то ни от природата. Нещо повече. Горди сме, че сме кибермишки, затънали в кибернеграмотност.

Частен случай: българските библиотеки

Някои ще кажат, че да си изостанал в ИКТ развитието днес е предимство, че колкото си по-далеч от постиженията на киберсвета, толкова си по-защитен. Може и да е вярно..., но не съвсем. Ако се приеме, че изостаналите са по-защитени, би следвало да се направи заключението, че библиотеките са оазиси на сигурността. Истината е, че те не са такива. Нещо повече, почти всички страдат от „стабилен“ финансов недоимък, превърнал се в базов недостатък, водещ до множество проблеми – с технологиите, с човешкия ресурс, с материалната база и пр.

Средствата, с които разполагат, не достигат даже за обновяване на фондовете им. Не са достатъчни и за поносимо заплащане на труда, за оборудване, за поддържане на инфраструктура (материална и технологична). Всичко това се отразява и на заетия персонал, отличаващ се с висока възраст и ниска ИТ квалификация. В тях са наети най-вече жени, работещи на недобре оборудвани работни места. Позицията библиотекар е обидно непрестижна, дори и само поради обидно ниското заплащане. Ето защо не е изненада, че съвременните тенденции в киберсигурността са недостъпни за тези организации.

В същото време библиотеките съхраняват ценна информация, често пъти уникална. Поддържат даже лични данни (имена, ЕГН-та, информация за контакт). Къде и как се съхраняват те? Питам се, ако базите от данни на НАП са уязвими, колко ли са надеждно защитени тези на библиотеките? Знам отговора. Не са защитени. Нещо повече, дори и да са претърпели хакерски атаки, те едва ли са били забелязани, още по-малко регистрирани.

Имат ли предимства библиотеките като киберизостанали? Не, нямат. В днешни времена, дори и да не им се иска, трябва да се конкурират с повсеместния достъп до Интернет и невероятното количество информация, свободно достъпна там. Трябва да се конкурират и с мастодонтските бизнеси на световните ИТ корпорации. Дори и с гордост да се заявява, че да четеш от книга е незаменимо удоволствие, че е най-предпочитано и най-препоръчително, това не е предимство. Би било, ако има алтернативи, ако потребителят / ползвателят / читателят може да избира, а библиотеката да го подпомага и стимулира. Сега, при много ниското ниво на технологична осигуреност на библиотеките и критично малкото дигитализирани обекти, потребителят е принуден да използва библиотечни услуги „на място“ и най-вече „на хартия“. В това няма нищо лошо, ако не беше силно развитата в друга посока околна среда. Библиотечният микросвят е обхванат от пелената на отминали времена. Макросветът е вече различен. Макросветът даже е в ерата на кибервойни за победа над небрежни или неграмотни потребители.

Друг аргумент, често изтъкван като предимство на библиотеките е, че за разлика от свободния поток в Интернет, те предлагат експертно информационно обслужване с експертно селектирана и вторично обработена информация. Ако е така, добре, ... но не е. Защото, за да можеш да селектираш информация, трябва да имаш достъп до множества, от които да избираш, да имаш необходимите средства за селекция (финансови, технологични...), да имаш експертно подготвен персонал, да имаш ясна визия за „ценно“ и „не-ценно“.

Прелиствайки немногото източници на данни за българските библиотеки, установих, че коректна статистика за тях и най-вече за ИКТ развитостта им все още не се поддържа. Най-вероятно няма да се поддържа и в бъдеще, но тук искам да подчертая „коректна“ – спрямо новите реалности и развитието на информационното общество. Такава статистика няма, да, но питам:

- колко библиотеки предлагат не само традиционни, но и наистина електронни услуги;
- какви са по-точно библиотечните е-услуги;
- как са конструирани такива е-услуги;
- къде се поддържат библиотечни е-услуги;
- какви технологии се използват в библиотеките;
- какъв дял от персонала на библиотеките е с висока / експертна ИТ квалификация.

Все въпроси, на които няма отговор. Мизерстващата библиотечна система в страната (да не си помислите, че става дума за електронна система!), в хроничен недоимък, е поела по пътя на оцеляването. С гордо вдигната „глава“. Лошото е, че оцеляващият в преобладаващите случаи е и губещ. За съжаление, губещи сме всички.

Можеше обаче вече да функционира национална интеграционна система, базирана на облак, която да предлага библиотечни услуги и ресурси за крайни потребители по електронен път. Коректно защитена! Можеше вече да има и съвместни библиотечни инициативи за споделено използване на ресурси, на средства, на разходи, на рискове. По-надеждно, по-евтино, по-качествено ... в полза на потребителите / ползвателите / читателите.

Дискусия

Днес светът се намира в драматичен период на противопоставяне на два различни свята. От едната страна е рутината и привичното справяне със задачите (колкото и нови да ни изглеждат политиките на ТВ екраните). Типичната публична битка е уж между „идеи“, „ценности“, „политики“, „власт“... Стремехът е към видимост / публичност, за да подействат „оръжията“.

От другата страна е паралелният киберсвят, в който случващото се е значително по-динамично и мащабно, невидимо, разчитащо на нестандартно използване на уж познатите технологии (най-вече „вратички“ в тях). В този

паралелен свят битката е между „цели“ и „амбиции“, „стратегии“, „изобретателност“, „нестандартност“. Силата на участниците е в тяхната невидимост и желанието за пълна анонимност.

Някои твърдят, че киберсветът е създаден, за да бъде максимално употребен от старите елити за откоleshните им цели. Истината е, че киберсветът роди нов елит, който постоянно набира мощ. Дори и първоначалната идея на властимащите в традиционния свят да е била насочена към създаването на нова среда за стари амбиции, днес в печеливша позиция са „бойците“ на невидимия киберфронт.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Банкова, Елена. Хакерите скоро ще разкриват какво пишем само чрез звуците от клавиатурата. В: *Dariknews.bg*, 06.06.2019. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://dariknews.bg/novini/liubopitno/hakerite-skoro-shte-razkrivat-kakvo-pishe-samo-chrez-zvucite-ot-klaviaturata-2170291>

Ванс, Ашли. Ще успее ли Мъск да върже мозък с компютър. В: *Bloombergtv.bg* [онлайн], 19.07.2019. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://www.bloombergtv.bg/analizi/2019-07-19/shte-uspee-li-mask-da-varzhe-mozak-s-kompyutar>

Дончев, Томислав. Хакерската атака срещу НАП не е единствената, клатят кабинета или държавата. В: *Фрогноз* [онлайн], 20.07.2019. [Прегледан на 21.07.2019]. Достъпно от: <https://frognews.bg/novini/tomislav-donchev-hakerskata-ataka-narpedinstvenata-prez-minalata-sedmitsa.html>

#MINFINLEAK #НАП. 21.07.2019. 23.07.2019. Достъпно от: <https://minfinleaks.herokuapp.com/>

Проучване: хакери ще могат да манипулират паметта на хората. В: *Economy.bg* [онлайн], 05.11.2018. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://www.economy.bg/innovations/view/33375/Prouchvane-hakeri-shte-mogat-da-manipulirapametna-na-horata>

78% от мобилните приложения съдържат уязвимост, която излага на риск потребителите. В: *Digital.bg* [онлайн], 30.06.2019. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://www.digital.bg/78-ot-mobilnite-prilozheniq-sadarzhat-uqzvimostkoqto-izlaga-na-risk-potrebite-lite-article826074.html>

Статистически данни за цифровата икономика и цифровото общество – домакинства и физически лица. В: *Евростат* [онлайн], Данни извлечени през март 2018. [Прегледан на 21.07.2019]. Достъпно от: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals/bg

Хакери изложиха на риск повече от 1 млн. компютри на Asus. В: *Digital.bg* [онлайн], 26.03.2019. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно от: <https://www.digital.bg/hakeri-izlozhiha-na-risk-poveche-ot-1-mln-kompyutri-na-asus-article791197.html>

Хакерите са извършили 12 млрд. атаки над геймърски сайтове през последните 17 месеца. В: *Digital.bg* [онлайн], 23.06.2019. [Прегледан на 20.07.2019]. Достъпно

ot: <https://www.digital.bg/hakerite-sa-izvarshili-12-mlrd-ataki-nad-geymarski-saytove-prez-poslednite-17-meseca-article823689.html>

- Cook**, Sam. Identity theft stats & facts: 2018–2019. In: *Comparitech* [online]. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://www.comparitech.com/identity-theft-protection/identity-theft-statistics/>
- Devry**, Jane. Mirai Botnet Infects Devices in 164 Countries. In: *Cybersecurity Insiders* [online]. [Viewed 22.07.2019]. Available from: <https://www.cybersecurity-insiders.com/mirai-botnet-infected-devices-in-164-countries/>
- ENISA** Threat Landscape Report 2018. In: *European Union Agency for Cybersecurity* [online]. [Viewed 21.07.2019]. Available from: <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-report-2018>
- Musk**, Elon, **Neuralink**. An integrated brain-machine interface platform with thousands of channels. In: *bioRxiv*, [online]. *The preprint server for biology*. Preprint 1st posted online Jul. 17, 2019. [Viewed 21.07.2019]. Available from: <https://www.biorxiv.org/content/biorxiv/early/2019/07/18/703801.1.full.pdf>; DOI: <http://dx.doi.org/10.1101/703801>
- 2019** Cloud Security Report. In: *Cybersecurity Insiders* [online]. [Viewed 22.07.2019]. Available from: <https://www.cybersecurity-insiders.com/portfolio/2019-cloud-security-report-isc2/>
- 2019** Data Breach Investigation Report. In: *Verizon* [online]. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://enterprise.verizon.com/resources/reports/dbir/2019/data-breaches-by-industry/>
- 2019** Webroot Threat Report [online]. [Viewed 21.07.2019]. Available from: https://www-cdn.webroot.com/9315/5113/6179/2019_Webroot_Threat_Report_US_Online.pdf
- Zaharia**, Andra. 300+ Terrifying Cybercrime and Cybersecurity Statistics & Trends. 2019 ed. In: *Comparitech* [online]. [Viewed 21.07.2019]. Available from: <https://www.comparitech.com/vpn/cybersecurity-cyber-crime-statistics-facts-trends/>

REFERENCES

- Bankova**, Elena. Hakerite skoro shte razkrivat kakvo pishem samo chrez zvucite ot klaviaturata. In: *Dariknews.bg* [online], 06.06.2019. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://dariknews.bg/novini/liubopitno/hakerite-skoro-shte-razkrivat-kakvo-pishem-samo-chrez-zvucite-ot-klaviaturata-2170291>
- Cook**, Sam. Identity theft stats & facts: 2018–2019. In: *Comparitech* [online]. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://www.comparitech.com/identity-theft-protection/identity-theft-statistics/>
- Devry**, Jane. Mirai Botnet Infects Devices in 164 Countries. In: *Cybersecurity Insiders* [online]. [Viewed 22.07.2019]. Available from: <https://www.cybersecurity-insiders.com/mirai-botnet-infected-devices-in-164-countries/>
- Donchev**, Tomislav. Hakerskata ataka sreshtu NAP ne e edinstvenata, klatyat kabineta ili darzhavata. In: *Frognyuz* [online], 20.07.2019. [Viewed 21.07.2019]. Available from: <https://frognews.bg/novini/tomislav-donchev-hakerskata-ataka-nap-edinstvenata-prez-minalata-sedmitsa.html>
- ENISA** Threat Landscape Report 2018. In: *European Union Agency for Cybersecurity* [online]. [Viewed 21.07.2019]. Available from: <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-report-2018>

- Hakeri** izlozhiha na risk poveche ot 1 mln. kompyutri na Asus. In: *Digital.bg* [online], 26.03.2019. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://www.digital.bg/hakeri-izlozhiha-na-risk-poveche-ot-1-mln-kompyutri-na-asus-article791197.html>
- Hakerite** sa izvarshili 12 mlrd. ataki nad geymarski saytove prez poslednite 17 mesetsa. In: *Digital.bg* [online], 23.06.2019. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://www.digital.bg/hakerite-sa-izvarshili-12-mlrd-ataki-nad-geymarski-saytove-prez-poslednite-17-meseca-article823689.html>
- #MINFINLEAK #NAP**. 21.07.2019. 23.07.2019. Available form: <https://minfinleaks.herokuapp.com/>
- Musk, Elon, Neuralink**. An integrated brain-machine interface platform with thousands of channels. In: *bioRxiv*, [online]. *The preprint server for biology*. Preprint 1st posted online Jul. 17, 2019. [Viewed 21.07.2019]. Available from: <https://www.biorxiv.org/content/biorxiv/early/2019/07/18/703801.1.full.pdf> DOI: <http://dx.doi.org/10.1101/703801>
- Natsionalna** agentsia za prihodite [online]. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://nap.bg/>
- Prouchvane**: hakeri shte mogat da manipulirat pametta na horata. In: *Economy.bg* [online], 05.11.2018. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://www.economy.bg/innovations/view/33375/Prouchvane-hakeri-shte-mogat-da-manipulirat-pametta-na-horata>
- 78%** ot mobilnite prilozhenia sadarzhat uyazvimost, koyato izlaga na risk potrebitelite. In: *Digital.bg* [online], 30.06.2019. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://www.digital.bg/78-ot-mobilnite-prilozheniq-sadarzhat-uyazvimost-koqto-izlaga-na-risk-potrebitelite-article826074.html>
- Statisticheski** danni za tsifrovata ikonomika i tsifrovoto obshtestvo – domakinstva i fizicheski litsa. In: *Evrostat* [online]. Danni izvlecheni prez mart 2018. [Viewed 21.07.2019]. Available from: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals/bg
- 2019** Cloud Security Report. In: *Cybersecurity Insiders* [online]. [Viewed 22.07.2019]. Available from: <https://www.cybersecurity-insiders.com/portfolio/2019-cloud-security-report-isc2/>
- 2019** Data Breach Investigation Report. In: *Verizon* [online]. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://enterprise.verizon.com/resources/reports/dbir/2019/data-breaches-by-industry/>
- 2019** Webroot Threat Report [online]. [Viewed 21.07.2019]. Available from: https://www-cdn.webroot.com/9315/5113/6179/2019_Webroot_Threat_Report_US_Online.pdf
- Vans, Ashli**. Shte uspee li Musk da varzhe mozak s kompyutar. In: *Bloombergtv.bg* [online], 19.07.2019. [Viewed 20.07.2019]. Available from: <https://www.bloombergtv.bg/analizi/2019-07-19/shte-uspee-li-mask-da-varzhe-mozak-s-kompyutar>
- Zaharia, Andra**. 300+ Terrifying Cybercrime and Cybersecurity Statistics & Trends. 2019 ed. In: *Comparitech* [online]. [Viewed 21.07.2019]. Available from: <https://www.comparitech.com/vpn/cybersecurity-cyber-crime-statistics-facts-trends/>

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
Библиотечно-информационни науки
Том 11, 2019

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF PHILOSOPHY
Library and Information Science
Volume 11, 2019

ИНФОРМАЦИОННА КУЛТУРА

INFORMATION CULTURE

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Библиотечно-информационни науки

Том 11, 2019

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF PHILOSOPHY

Library and Information Science

Volume 11, 2019

ДИГИТАЛНА ГРАМОТНОСТ: ХАРАКТЕРИСТИКИ, ПРОЯВЛЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ

ИВАНКА МАВРОДИЕВА

Иванка Мавродиева. ДИГИТАЛНА ГРАМОТНОСТ: ХАРАКТЕРИСТИКИ, ПРОЯВЛЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ.

В статията се очертават накратко особености на дигиталната грамотност и се извеждат перспективи за развитието ѝ. В теоретичния обзор се установяват параметри за подобряването и усъвършенстването на дигиталната грамотност, както и възможности за използване на дигитални инструменти в различни сфери, в това число библиотеките и музеите.

Ключови думи: дигитална грамотност, дигитален гражданин, дигитален език.

Ivanka Mavrodieva. DIGITAL LITERACY: FEATURES AND PERSPECTIVES

The article describes briefly features of digital literacy and represents perspectives for its development. The theoretical observation determines parameters for a improvement of digital literacy as well as possibilities of using digital tools in different spheres, including libraries and museums.

Keywords: digital literacy, digital citizen, digital language.

Уводни думи

Когато се отчитат динамичните промени в съвременния свят, в който важна роля играят технологиите и интернет, от една страна, се говори за терминологично разнообразие; от друга страна, има постоянни опити за изясняване обема и съдържанието на термини и понятия; от трета страна, е налице стремеж коректно да се назоват явления, процеси и тенденции в различни

области, в които дигитализацията създава условия за развитие. В статията е направен опит да се изведат някои характеристики на дигиталната грамотност, да се представят нейни проявления и перспективи за прилагането ѝ в различни сфери.

Дигитална грамотност: характеристики и проявления

През последните десетилетия се утвърждават редица понятия; въвеждат се термини, с които се назовават явления и практики, променящи се с различна динамика, а това налага предефинирането им и обновяване на категориално-понятийния апарат. Без стремеж за изчерпателност, споменаваме само някои от тях: „компютърна грамотност“, „ИКТ грамотност“, „информационна грамотност“, „дигитална грамотност“ и други.

Един от първите, които анализират промените в поведението и нагласите в резултат на дигитализацията, е Гюнтер Крес, който проявява устойчив интерес и задълбочено проучва новостите. Той поставя акценти върху новата медийна грамотност; аргументира твърдението относно младите, които преминават от хартията към екрана не само в процеса на четене и възприемане на информацията, но и като модел на поведение¹. Изследователят Крес говори за мултимодалност и разширява проучванията си в посока прилагане на социален и семантичен подход към съвременната комуникация².

Проучванията на дигиталната грамотност датират от повече от десетилетие и резултати от индивидуални и екипни проучвания са представени в книгата „Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices“, издадена през 2008 г. с редактори Колин Ланкшър и Майкъл Нобел³.

Според един от авторите в сборника, Дейвид Бауден, хората могат да четат един и същ текст по различни начини, а една от причините е как информацията се представя на визуално и мултимодално равнище и как се използват софтуери, например Photoshop⁴.

Терминологичният апарат постоянно се обновява, например при появата и утвърждаването на интернет се използва терминът *user*, с който се назовава потребителят, който открива, намира и използва електронни ресурси, под-

---

¹ **Kress**, Gunther. *Literacy in the New Media Age*. New York, NY: Routledge, 2003. ISBN 978-0415253567.

² **Kress**, Gunther. *Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication*. Park Square, England: Routledge, 2010. ISBN 978-0415320610.

³ **Lankshear**, Colin, **Knobel**, Michele eds. *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices*. New York: Peter Lang Publishing, 2008. New Literacies and Digital Epistemologies, Vol. 30. ISBN 978-1433101694.

⁴ **Bawden**, David. Origins and concepts of digital literacy. In: **Lankshear**, Colin, **Knobel**, Michele eds. *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices*. New York: Peter Lang, 2008, pp. 17–32. ISBN 978-1433101694.

готвени от експерти и представени в сайтове, речници, справочници и енциклопедии в интернет. Дигиталната грамотност на потребителите се развива постепенно, но с различни темпове, както в резултат на групови обучения, така и чрез самостоятелна подготовка. В същото време софтуерните специалисти се открояват с висока дигитална компетентност, те използват и създават софтуери продукти и услуги и публикуват съдържание онлайн. Следователно може да се говори за неравномерност в равнищата на дигитална грамотност, сравнявайки потребители и специалисти.

Същевременно правим допускането, че времето за пребиваването в интернет не е право пропорционално на дигиталната грамотност и на активността; например пасивността на потребителите и неангажирането с дейности със социална значимост са част от поведението на т.нар. lurkers. Те остават пасивни наблюдатели и „дебнат“ в интернет пространството; повечето lurkers не създават съдържание; те нямат желание да управляват медийно съдържание онлайн или да влизат интерактивна онлайн комуникация; повечето от тях остават на равнището на неформално общуване в чат румовете, дребнотемиято преобладава в разговорите им онлайн. При някои от тях границата между реално и виртуално е размита, други предпочитат лесно достъпната информация. Те разчитат на приложения и инсталирайки нови такива, демонстрират интерес към нови софтуерни продукти и понякога стремейки се да се впишат онлайн и офлайн групи, които имат подобно поведение, нагласи и ценности. Това тяхно поведение може да е проява и на стремежа им за социална валидация, за признаване и приемане от членовете на тези групи или само от отделни индивиди извън групите, но пребиваващи онлайн като дигитални номади. При представяне на различните модели на поведение, цитираме и се солидаризираме с мнението на Трой Хикс и Катрин Холи Търнър, които също проучват поведението на т. нар. lurkers и смятат, че разбирането за грамотност се променя с появата и развитието на дигитализацията. Те изтъкват както положителни, така и отрицателни особености при предоставяне на информация в блоговете, уикипедия, начините на структуриране на съдържанието и възприемането им⁵.

Катрин Холи Търнър проучва връзката *дигитална грамотност, идентичност, комуникация, чувството за принадлежност сред млади хора в училище*, като се създават възможности учащите се да участват в дигитален симпозиум, да провеждат задълбочени разговори за силата на езика, за ролята на словото; учениците успяват да развият умения за писане и уебписане, да бъдат писатели в техните дигитални общности⁶.

---

⁵ **Hicks**, Troy, **Turner**, Kristen Hawley. No Longer a Luxury: Digital Literacy Can't Wait. In: *The English Journal* [online], 2016, Vol. 102, № 6, pp. 58–65. [Viewed 05.07.2019]. ISSN 0013-8274. Available from: <https://www.jstor.org/stable/24484127>

⁶ **Turner**, Kristen Hawley. Digitalk as Community. In: *The English Journal*, 2012, Vol. 101, № 4, pp. 37–42. ISSN 00138274.

Става видно, че дигиталната грамотност може да е основа за развиване и на други умения у младите хора. Катрин Холи Търнър задълбочава проучванията си и говори за нова грамотност, дори за обособяване на т. нар. *дигитален език*⁷. Същият автор достига дори до обобщението за *дигиталната генерация*⁸, за *ново дигитално поколение*.

Стъпвайки на казаното по-горе, правим първото допускане, че т.нар. Digitalk не може да се сведе в буквален превод само до дигитално говорене, още по-малко да се наслагват отрицателни конотации. Digitalk според нас е комплексно понятие, в него се отразява поведението предимно на ученици, обединени в малки групи, на част от младите хора, които имат дигитална грамотност и които общуват в тези групи при спазване или по-скоро при следване на създадени от тях самите собствени правила и параметри. Правим и второ допускане, че Digitalk е по-скоро дискурс, който е характерен за дигиталното поколение. От комуникативна, социолингвистична, психолингвистична и реторична гледни точки това понякога е разговорен език, типичен за устното директно неформално говорене. Този разговорен език е пренесен през технологиите и е в дигитализиран вариант, доминиращо е вербален. Този вид език не изключва и визуални елементи, а участниците са членове на виртуални общности, които невинаги имат постоянен състав. Кратките изречения, елиптичността, съкращенията са част от този дигитален език и той не предизвиква комуникативни бариери у членовете на тази виртуална аудитория.

Тук се маркират само някои от релациите и възможностите за очертаване границите на научно поле, което предполага интердисциплинарни изследване. Един от методите е киберетнографското наблюдение с оглед проучване поведението на дигиталните граждани. Методът „киберетнографското наблюдение“ е представен в статията „Киберетнографията като метод за изследване на виртуалното пространство“ от автора Тодор Симеонов, като той обобщава: „Виртуалната среда, създадена чрез съчетаване на различни модалности, сред които текст, изображения, графични елементи, видео и аудио, може да бъде изследвана от киберетнографията. При провеждането на такъв тип изследване се изисква базов хардуер – компютър или мобилно устройство и софтуер“⁹.

---

⁷ **Turner**, Kristen Hawley, **Abrams**, Sandra, **Donovan**, Meredith Jeta, **Katic**, Elvira. Demystifying Digitalk: The What and Why of Adolescent Digital Language. In: *Journal of Literacy Research*, 2014, Vol. 46, № 2, pp. 157–193. ISSN 1086-296X. DOI: <https://doi.org/10.1177/1086296X14534061>.

⁸ **Turner**, Kristen Hawley. Digitalk: A New Literacy for a Digital Generation. In: *Phi Delta Kappan*, 2010, Vol. 92, № 1, pp. 41–46. ISSN 0031-7217. DOI: <https://doi.org/10.1177/003172171009200106>.

⁹ **Симеонов**, Тодор. Киберетнографията като метод за изследване на виртуалното пространство. В: *Реторика и комуникации* [онлайн] 2018, № 36, с. 1–7. [Прегледан на 02.09.2020]. ISSN 1314-4464. Достъпно от: <http://rhetoric.bg/>

Оставайки в полето на дигиталното, вече се говори и за *постдигитален свят*, за *постдигитално общество*. Според Оля Харизанова: „Паралелно с усъвършенстването на инструментариума за дигитализация, нарастването на количеството на дигитални продукти и автоматизираните процеси, постдигиталният свят се основава на виртуализацията, на симбиозата „реално – виртуално“, в различни проявления (разширяване, симулиране, максимиране с дигиталното)¹⁰. Това е така, особено като се има предвид т. нар. Giga world, за който тя пише в две свои публикации¹¹.

Използват се и термините *постдигитално* и *постдигитално общество*. Флориан Крамър в своята статия „What is ‘Post-digital’? Typewriters vs. imageboard memes“ казва, че през 2007 г. за първи път се запознава с термина „постдигитален“ чрез Марк Chia (понастоящем Tara Transitory, който публикува и под името One Man Nation). Авторът казва, че първият му рефлекс е да отхвърли цялата концепция като неподходяща в епохата на културни, социални и икономически сътресения, които са резултат голяма степен и от влиянието на компютърни технологии и дигитализацията¹². Флориан Крамър дава и още едно тълкувание, както казва самият той, подхождайки по-прагматично, терминът „постдигитален“ може да се използва за описване или на разочарованието от цифровите информационни системи и приспособления, или за представяне на известна очарованост по повод това как тези системи и приспособления допринасят за научни открития, например в НАСА¹³.

Изказвайки частично съгласие с тези постановки, правим следните разграничения на базата на възприетата терминология. *Дигитален* възприемаме в технически, технологичен, софтуерен план, в частност като управляема поредица от нула и единици, формиращи битове, пренасящи информация, която създава стойност. *Виртуалният* свят е немислим без интернет и високите технологии, техническите устройства и приложенията, които имат принос към създаване на виртуална реалност. *Виртуализацията* предполага много по-широк обхват и комплексни дейности на техническо, технологично, комуникативно, инфраструктурно равнище, но неизменно включва не само диги-

---

¹⁰ Харизанова, Оля. Музеите vs постдигиталния свят. В: *Културната памет във времето и пространството. Сборник посветен на 65-годишния юбилей на проф. д.изк.н. Симеон Недков*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 178. ISBN 978-954-07-4426-1.

¹¹ Пак там.; Вж. също и: Харизанова, Оля. Благополучие в GIGA World. В: Харизанова, Оля, Мавродиева, Иванка, Кавръкова, Стамена, Николов, Никола. *Благополучие в дигиталния свят*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2017, с. 12–34. ISBN 978-954-07-4353-0.

¹² Cramer, Florian. What is ‘Post-digital’? Typewriters vs. imageboard memes. In: *A Peer-Reviewed Journal About* [online], 2014, Vol. 3, № 1, p. 3. [Viewed 05.07.2019]. ISSN 2245-7755. Available from: <http://www.aprja.net/what-is-post-digital/?pdf=1318>

¹³ Пак там.

тална грамотност, но и дигитална компетентност на всички, които са ангажирани със създаването, поддържането, модерирването и регулирането ѝ и т.н.

Систематизирайки, може да се говори за терминологична матрица или поне за група от термини или терминологичен кръг, към който се отнасят:

– **Дигитална грамотност – дигитална компетентност.** Това предполага непрекъснато обучение, самообучение, развиване, допълване, усъвършенстване и съизмерване с други членове на виртуални общности и формални групи, работещи онлайн, например в компании за дигитален маркетинг. Дигиталната грамотност не е само познаване и ползване на софтуерни програми и приложения, а и критично мислене, съчетаване на знания за дигиталните инструменти и умения да се самосъхранява личността. Дигиталната компетентност предполага устойчиви знания и умения, комплексност и непрекъснато развитие.

– **Дигитален гражданин – дигитално гражданство.** Дигиталният гражданин трябва да постигне съчетаване на дигиталната грамотност със знания за обществото, с изграждане на ценностна система и с умения за използване на социалните мрежи. Дигиталното гражданство изисква използване на дигитални продукти и инструменти за организиране на събития по значими за обществото теми; за мобилизиране и организиране по повод социални ангажименти; за недопускане на кибертормоз спрямо други лица; за толерантно и същевременно ангажирано гражданско поведение.

– **Дигитализация – дигитализиране.** Дигитализирането, макар и описателно и с известна условност, приемаме като съвкупност от отделни дейности, изискващи използването на софтуерни програми, ангажиране със съхраняването на книжовното и културното наследство, създаване на сайтове с цел административно обслужване, пазаруване, маркетинг, реклама и други. Дигитализацията е резултат от поредица от дейности, при които дигитализираните продукти, услуги, книги и други са достъпни до потребителите, читателите, зрителите и т.н.

– **Дигитално говорене – дигитален дискурс – Digitalk – дигитален език.** Дигиталният език може да се възприеме на вербално равнище, но не изключва и визуални и дори мултимодални елементи, в него преобладават кратките изрази, разговорният стил, умерената образност. Digitalk, както с известна условност бе казано по-горе в текста, е по-скоро дискурс и начин на осъществяване на комуникация онлайн от дигиталните граждани и младите хора при следване на създадени от тях правила и норми.

Постдигитален свят – постдигитално общество. Отново без да има опит за категорично отстояване на позицията, постдигиталното общество предполага промени в много сфери: икономика, култура, образование, медии, маркетинг, в които хората не само използват дигитални инструменти и софтуерни приложения, но и живеят в свят, в който релациите реално – виртуално го поставят в редица ситуации за спазване на правила, приемане или оставане

на равнището на етичните дилеми относно личността и съхраняването ѝ. Постидигалният свят има своите плюсове и минуси, той може да се разглежда като понятие в глобален план, но и на микроравнище съотнесен към моделите на поведение.

Дигитална грамотност: перспективи

Перспективите пред дигиталната грамотност могат да се представят на различни равнища, като едното е в посока изграждане на умения у младите хора още от ученическа и студентска възраст за т.нар. офлайн и онлайн колаборативност, за работа в групи и ориентиране към създаване на съдържание онлайн. Това предполага екипна работа и творчески дейности, аналитичност и критично мислене, селектиране на информацията и спазване на зададени стандарти за онлайн публикуване. Като пример за добри практики цитирам статията на Петър Миладинов, в която авторът представя резултати от дейности във връзка с *виртуален музей* и студентските интерпретации във виртуалното пространство¹⁴.

Друга перспектива, която само маркираме в текста, е *дигиталната медийна грамотност*. Солидаризираме се с автора Рене Хобс, който говори за дигитална и медийна грамотност и обобщава, че тя обхваща следните елементи: достъп, анализ и оценка, създаване, рефлексия/съотнасяне и накрая действие¹⁵.

Децата още от ранна възраст започват да използват дигитални инструменти и приложения, но остават на равнище ползватели, далеч от създаването на съдържание и още по-малко онлайн съдържание. Дигиталната грамотност трябва да е висока, за да се стигне до виртуализация. Флориан Крамър стига до прогнозата, че дигитализацията ще има сериозно въздействие върху такива сфери в културата и бизнеса, които са базирани на мрежови електронни устройства и интернет¹⁶.

В етичен и социален план дигиталната грамотност трябва да е в полза на всеки, когато се опитва да съхрани личността си и да се предпази от кибертормоз.

Нараства важноста от подготвени специалисти по библиотечни науки с висока дигитална компетентност, които подготвят не само дигитални каталози, но се утвърждават автоматизираните дигитални каталози, освен това от същест-

---

¹⁴ Миладинов, Петър. Кръжок „Виртуален музей“ – студентски интерпретациите във виртуалното пространство. В: *Културната памет във времето и пространството. Сборник посветен на 65-годишния юбилей на проф. д.изк.н. Симеон Недков*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 256–262. ISBN 978-954-07-4426-1.

¹⁵ Hobbs, Renee. *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*. Aspen: The Aspen Institute, 2010, pp. 3–63. ISBN 0-89843-535-8.

¹⁶ Cramer, Florian. ... pp. 1–22.

вена важност се очертават „технологичната инфраструктура, която се използва за уникалното идентифициране на обектите и в която приложените програми да могат да разпознават обекти, да извършват асоциации и еквивалентност между тях или да бъде представена семантиката, значението на твърдението“, за което говори в своята статия Милена Миланова¹⁷. С оглед постигане на терминологична яснота, се отчита, че е утвърден терминът „електронен каталог“, като в практически план в онлайн среда се среща и изразът „дигитален каталог“¹⁸. Оставайки в полето на библиотечно-информационните науки, отчитаме важността от наукометрията, представена коректно на терминологично и изследователско равнище от Елица Лозанова-Белчева¹⁹. Развитието на технологиите и използването им в библиотеките, наукометрията, библиотечно-информационните науки и дигитализацията, не изключват намирането на пресечни точки и продължава да е актуален въпросът дали е възможно да се открият релации между тях в методически и практически план. Именно в очертаване възможности за бъдещи изследвания в тази посока се състоят приносите на авторите Милена Миланова и Елица Лозанова-Белчева.

Тук отварям скоба, като представям позицията, че тоталното разграничаване и противопоставяне на хуманитарни науки и дигитализацията не е рентабилно от научна, социална и икономическа гледна точка. Ето защо като перспектива и предизвикателство стои потенциалната колаборативност между хуманитаристиката и дигитализацията, отчитайки предимствата им.

В подобен критичен и същевременно конструктивен план разсъждават Адема и Хол, авторите на статията „The Dark Side of “The Dark Side of the Digital“, които установяват общо пренебрежение към науката, както досега това е било дефинирано в хуманитарните науки, в които доминират усърдното четене, писане, тълкуване, анализ и преди всичко критика; като е възможно

---

¹⁷ **Миланова**, Милена. Библиографски данни в семантичния уеб. В: *Годишник на Софийския университет Св. „Климент Охридски“. Философски факултет. Книга Библиотечно-информационни науки*. 2015, Т. 7, с. 201–215. ISSN 1234-5678.

¹⁸ Вж. например: **Digital** catalog creator. In: *Paperturn* [online]. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <https://www.paperturn.com/digital-catalog>; **Digital** Catalog Maker for PDF Documents. In: *Flowpaper* [online]. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <https://flowpaper.com/catalog-maker/>; **Free** Digital Catalog Software. In: *FlipBuilder* [online]. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <http://www.flipbuilder.com/extension/digital-catalogue-software.html>; **Why** Use a Digital Catalog?. In: *Conquestgraphics* [online]. Last updated 05 February 2020. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <https://www.conquestgraphics.com/blog/conquestgraphics/2016/12/30/why-use-a-digital-catalog>.

¹⁹ **Лозанова-Белчева**, Елица. Проследяване на музейната проблематика във водещите ресурси за наукометрични изследвания – Web of Science, SCOPUS и SCImago Journal & Country Rank. В: *Културната памет във времето и пространството. Сборник посветен на 65-годишния юбилей на проф. д.изк.н. Симеон Недков*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 215–232. ISBN 978-954-07-4426-1.

да се говори не за дигитализация на хуманитарното знание, а за дигитални/цифрови хуманитарни науки²⁰.

Непрекъснато обучение и самообучение за усъвършенстване на дигиталната грамотност се приема като задължително, като това включва не само тьюториали, но и работа на равнища институции. Това от своя страна предполага поне няколко дейности. Едната е създаване на концептуална рамка, включваща изясняване на терминология. Също така необходима е работа на методологично равнище, т.е. подготовка на учебни материали, които да са създадени професионално, но които да се обновяват с оглед динамичните промени по отношение на дигиталните инструменти.

Заключение

Дигиталната грамотност изисква комплексни и задълбочени знания, непрекъснатото им обновяване задава параметрите на постоянно обучение и самообучение. Същевременно теоретичната база се съчетава с практически умения, а формирането и усъвършенстването им налага подготвени специалисти и методики, съвременни и ефективни методи за обучение, тестване и атестиране. Дигиталната грамотност става неизменна част от дигиталната медийна грамотност, тя подпомага реализирането на дейности, свързани с функционирането на гражданското общество. Дигиталната грамотност има релации с осъществяването на професионалните ангажименти и кариерното развитие, с личностното развитие и с благополучието на индивида. Ето защо темата продължава да се откроява с особена актуалност и значимост, от една страна, а от друга – изисква комплексни действия на равнища правна и етична регламентация, методология и методика, технологии и апаратура и т.н.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Лозанова-Белчева-Елица.** Проследяване на музейната проблематика във водещите ресурси за наукометрични изследвания – Web of Science, SCOPUS и SCImago Journal & Country Rank. В: *Културната памет във времето и пространството. Сборник посветен на 65-годишния юбилей на проф. д.изк.н. Симеон Недков.* София: Унивизд. „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 215–232. ISBN 9789540744261.
- Миладинов, Петър.** Кръжок „Виртуален музей“ – студентски интерпретациите във виртуалното пространство. В: *Културната памет във времето и пространството. Сборник посветен на 65-годишния юбилей на проф. д.изк.н. Симеон Недков.* София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 256–262. ISBN 9789540744261.

---

²⁰ Adema, Janneke, Hall, Gary. Posthumanities: The Dark Side of “The Dark Side of the Digital”. In: *The Journal of Electronic Publishing* [online], 2016, Vol. 19, № 2. ISSN 1080-2711. DOI: <http://dx.doi.org/10.3998/3336451.0019.201>

- Миланова**, Милена. Библиографски данни в семантичния уеб. В: *Годишник на Софийския университет Св. „Климент Охридски“*. Философски факултет. Книга Библиотечно-информационни науки. 2015, Т. 7, с. 201–215. ISSN 1234-5678.
- Симеонов**, Тодор. Киберетнографията като метод за изследване на виртуалното пространство. В: *Реторика и комуникации* [онлайн] 2018, № 36, с. 1–7. [Прегледан на 02.09.2020]. ISSN 1314-4464. Достъпно от: <http://rhetoric.bg/>
- Харизанова**, Оля. Благополучие в GIGA World. В: **Харизанова**, Оля, **Мавродиева**, Иванка, **Кавръкова**, Стамена, **Николов**, Никола. *Благополучие в дигиталния свят*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2017, с. 12–34. ISBN 9540743532.
- Харизанова**, Оля. Музеите vs постдигиталния свят. В: *Културната памет във времето и пространството. Сборник посветен на 65-годишния юбилей на проф. д.изк.н. Симеон Недков*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 177–193. ISBN 9789540744261.
- Цифровое общество как культурно-исторический контекст развития человека. Сборник научных статей и материалов международной конференции „Цифровое общество как культурно-исторический контекст развития человека“, 14–17 февр. 2018 г.* Коломна: Государственный социально-гуманитарный университет, 2018. ISBN 978-5-98492-363-7.
- Adema**, Janneke, **Hall**, Gary. Posthumanities: The Dark Side of “The Dark Side of the Digital”. In: *The Journal of Electronic Publishing* [online], 2016, Vol. 19, № 2. ISSN 1080-2711. DOI: <http://dx.doi.org/10.3998/3336451.0019.201>.
- Bawden**, David. Origins and concepts of digital literacy. In: **Lankshear**, Colin, **Knobel**, Michele eds. *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices*. New York: Peter Lang, 2008, pp. 17–32. ISBN 978-1433101694.
- Cramer**, Florian. What is ‘Post-digital’? Typewriters vs. imageboard memes. In: *A Peer-Reviewed Journal About* [online], 2014, Vol. 3, № 1, pp. 1–22. [Viewed 05.07.2019]. Available from: <http://www.aprja.net/what-is-post-digital/?pdf=1318>. ISSN 2245-7755.
- Digital** Catalog Creator. In: *Paperturn* [online]. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <https://www.paperturn.com/digital-catalog>.
- Digital** Catalog Maker for PDF Documents. In: *Flowpaper* [online]. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <https://flowpaper.com/catalog-maker/>.
- Free** Digital Catalog Software. In: *FlipBuilder* [online]. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <http://www.flipbuilder.com/extension/digital-catalogue-software.html>.
- Hicks**, Troy, **Turner**, Kristen Hawley. No Longer a Luxury: Digital Literacy Can't Wait, In: *The English Journal* [online], 2016, Vol. 102, № 6, pp. 58–65. [Accessed 05.07.2019]. ISSN 0013-8274. Available from: <https://www.jstor.org/stable/24484127>
- Hobbs**, Renee. *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*. Aspen: The Aspen Institute, 2010. ISBN 0-89843-535-8.
- Kress**, Gunther. *Literacy in the New Media Age*. New York, NY: Routledge, 2003. ISBN 978-0415253567.
- Kress**, Gunther. *Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication*. Park Square, England: Routledge, 2010. ISBN 978-0415320610.

- Lankshear**, Colin, **Knobel**, Michele eds. *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices*. New York, USA: Peter Lang Publishing, 2008. New Literacies and Digital Epistemologies, Vol. 30. ISBN 978-1433101694.
- Rheingold**, Howard. *Net Smart: How to Thrive Online*. Cambridge: MIT Press, 2012. ISBN 9780262017459.
- Turner**, Kristen Hawley. Digitalk: A New Literacy for a Digital Generation. In: *Phi Delta Kappan*, 2010, Vol. 92, № 1, pp. 41–46. ISSN 0031-7217. DOI: <https://doi.org/10.1177/003172171009200106>.
- Turner**, Kristen Hawley. Digitalk as Community. In: *The English Journal*, 2012, Vol. 101, №.4, pp. 37–42. ISSN 0013-8274.
- Turner**, Kristen Hawley, **Abrams**, Sandra, **Donovan**, Meredith Jeta, **Katic**, Elvira. Demystifying Digitalk: The What and Why of Adolescent Digital Language. In: *Journal of Literacy Research*, 2014, Vol. 46, № 2, pp. 157-193. ISSN 1086-296X. DOI: <https://doi.org/10.1177/1086296X14534061>.
- Why** Use a Digital Catalog? In: *Conquestgraphics* [online]. Last updated 05 February 2020. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <https://www.conquestgraphics.com/blog/conquest-graphics/2016/12/30/why-use-a-digital-catalog>.

REFERENCES

- Adema**, Janneke, **Hall**, Gary. Posthumanities: The Dark Side of “The Dark Side of the Digital”. In: *The Journal of Electronic Publishing* [online], 2016, Vol. 19, № 2. ISSN 1080-2711. DOI: <http://dx.doi.org/10.3998/3336451.0019.201>.
- Bawden**, David. Origins and concepts of digital literacy. In: **Lankshear**, Colin, **Knobel**, Michele eds. *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices*. New York: Peter Lang, 2008, pp. 17–32. ISBN 978-1433101694.
- Cramer**, Florian. What is ‘Post-digital’? Typewriters vs. imageboard memes. In: *A Peer-Reviewed Journal About* [online], 2014, Vol. 3, № 1, pp. 1–22. [Viewed 05.07.2019]. Available from: <http://www.aprja.net/what-is-post-digital/?pdf=1318>. ISSN 2245-7755.
- Digital** Catalog Creator. In: *Paperturn* [online]. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <https://www.paperturn.com/digital-catalog>.
- Digital** Catalog Maker for PDF Documents. In: *Flowpaper* [online]. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <https://flowpaper.com/catalog-maker/>.
- Free** Digital Catalog Software. In: *FlipBuilder* [online]. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <http://www.flipbuilder.com/extension/digital-catalogue-software.html>.
- Harizanova**, Olya. Blagopoluchie v GIGA World. In: **Harizanova**, Olya, **Mavrodieva**, Ivanka, **Kavrakova**, Stamenia, **Nikolov**, Nikola. *Blagopoluchie v digitalnia svya*. Sofia: Univ. izd. „Sv. Kliment Ohridski“, 2017, pp. 12–34. ISBN 9540743532.
- Harizanova**, Olya. Muzeite vs postdigitalnia svyat. In: *Kulturnata pamet vav vremeto i prostranstvoto. Sbornik posveten na 65-godishnia yubiley na prof. d.izk.n. Simeon Nedkov*. Sofia: Univ. izd. “Sv. Kliment Ohridski“, 2018, pp. 177–193. ISBN 9789540744261.
- Hicks**, Troy, **Turner**, Kristen Hawley. No Longer a Luxury: Digital Literacy Can't Wait, In: *The English Journal* [online], 2016, Vol. 102, №. 6, pp. 58–65. [Accessed 05.07.2019]. ISSN 0013-8274. Available from: <https://www.jstor.org/stable/24484127>

- Hobbs**, Renee. *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*. Aspen: The Aspen Institute, 2010. ISBN 0-89843-535-8.
- Kress**, Gunther. *Literacy in the New Media Age*. New York, NY: Routledge, 2003. ISBN 978-0415253567.
- Kress**, Gunther. *Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication*. Park Square, England: Routledge, 2010. ISBN 978-0415320610.
- Lankshear**, Colin, **Knobel**, Michele eds. *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices*. New York, USA: Peter Lang Publishing, 2008. *New Literacies and Digital Epistemologies*, Vol. 30. ISBN 978-1433101694.
- Lozanova-Belcheva**, Elitsa. Prosledyavane na muzeynata problematika vav vodeshtite resursi za naukometrichni izsledvania – Web of Science, SCOPUS i SCImago Journal & Country Rank. In: *Kulturnata pamet vav vremeto i prostranstvoto. Sbornik posveten na 65-godishnia yubiley na prof. d.izk.n. Simeon Nedkov*. Sofia: Univ. izd. „Sv. Kliment Ohridski“, 2018, pp. 215–232. ISBN 9789540744261.
- Miladinov**, Petar. Krazhok „Virtualen muzey“ – studentski interpretatsiite vav virtualnoto prostranstvo. In: *Kulturnata pamet vav vremeto i prostranstvoto. Sbornik posveten na 65-godishnia yubiley na prof. d.izk.n. Simeon Nedkov*. Sofia: Univ. izd. „Sv. Kliment Ohridski“, 2018, pp. 256–262. ISBN 9789540744261.
- Milanova**, Milena. Bibliografski dannii v semantichnia ueb. In: *Godishnik na Sofiyskia universitet “Sv. Kliment Ohridski“. Filosofski fakultet. Kniga Bibliotechno-informatsionni nauki*. 2015, Vol. 7, pp. 201–215. ISSN 1234-5678.
- Rheingold**, Howard. *Net Smart: How to Thrive Online*. Cambridge: MIT Press, 2012. ISBN 9780262017459.
- Simeonov**, Todor. Kiberetnografiyata kato metod za izsledvane na virtualnoto prostranstvo. In: *Retorika i komunikatsii* [online], 2018, № 36, pp. 1–7. [Viewed 02.09.2020]. ISSN 1314-4464. Available from: <http://rhetoric.bg/>.
- Tsifrovoe obshtestvo kak kul'turno-istoricheskiiy kontekst razvitiia cheloveka**, *Sbornik nauchnykh statey i materialov mezhdunarodnoy konferentsii „Tsifrovoe obshtestvo kak kul'turno-istoricheskiiy kontekst razvitiia cheloveka“, 14–17 fevr. 2018 g.* Kolomna: Gosudarstvennyy sotsial'no-gumanitarnyy universitet, 2018. ISBN 978-5-98492-363-7.
- Turner**, Kristen Hawley. Digitalk: A New Literacy for a Digital Generation. In: *Phi Delta Kappan*, 2010, Vol. 92, № 1, pp. 41–46. ISSN 0031-7217. DOI: <https://doi.org/10.1177/003172171009200106>.
- Turner**, Kristen Hawley. Digitalk as Community. In: *The English Journal*, 2012, Vol. 101, №.4, pp. 37–42. ISSN 00138274.
- Turner**, Kristen Hawley, **Abrams**, Sandra, **Donovan**, Meredith Jeta, **Katic**, Elvira. Demystifying Digitalk: The What and Why of Adolescent Digital Language. In: *Journal of Literacy Research*, 2014, Vol. 46, № 2, pp. 157-193. ISSN 1086-296X. DOI: <https://doi.org/10.1177/1086296X14534061>.
- Why** Use a Digital Catalog? In: *Conquestgraphics* [online]. Last updated 05 February 2020. [Viewed 03.09.2020]. Available from: <https://www.conquestgraphics.com/blog/conquest-graphics/2016/12/30/why-use-a-digital-catalog>.